

*TÜRK-İŞ, Cumhuriyeti ve Cumhuriyetin
ilkelerini yürekten benimsemiş, varoluşunun
temel dayanağı saymıştır.*

*Ulusumuzun Cumhuriyet
Bayramı kutlu olsun.*

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Yayın Organı

Eylül - Ekim 2008 • Sayı : 381

ISSN 1300-6843

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Mustafa KURLU
Genel Başkan

Mustafa TÜRKEL
Genel Sekreter

Ergün ATALAY
Genel Mali Sekreter

Nihat YURDAKUL
Genel Eğitim Sekreteri

Pevrul KAVLAK
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ:

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

TÜRK-İŞ Adına

Genel Başkan

Mustafa KURLU

GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:

Hasan Tahsin BENLİ
hasantahsin@turkis.org.tr

GRAFİK - TASARIM:

Münir GÜRAN
munirguran@turkis.org.tr

FOTOĞRAFLAR:

Necdet UZMAN

YÖNETİM YERİ

TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Bayındır Sokak No. 10
06410 Yenışehir / ANKARA
Tel: 433 31 25 (4 Hat)
Fax: 433 68 09 - 433 85 80
http://www.turkis.org.tr
e-mail: turkis@turkis.org.tr

Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına Uyar

Yayın Türü: Yaygın Süreli, 2 Aylık

Baskı :

Gurup Matbaacılık A.Ş.
Ziraat Bankası Tesisleri
İstanbul Yolu Trafo Karşısı
Varlık-Ankara
Tel : 384 73 44 - 45

Baskı Tarihi: 7 Kasım 2008

88 | İşçinin Kitaplığı

79 | Çalışma Yaşamında
Temmuz-Ekim 2008

76 | TÜRK-İŞ'in Gündeminden

71 | Ekonomik Kriz Halkın Mutfağında

68 | Sendikalarımızdan

66 | Tüketici Dünyası
Sinan VARGI
TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı

64 | Uluslararası Sendikal Hareket
Uğraş GÖK
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

61 | OECD'den Türkiye'de İstihdam
Uğraş GÖK
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

60 | Büyüme-Gelişme-Kalkınma-Refah
Dr. Naci ÖNSAL
TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı

58 | Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem
Namık TAN
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

56 | Sosyal Güvenlik
Celal TOZAN
TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı

4 Başkanlar Kurulumuz Toplandı

8 Sivil Toplumdan Terörizme
Karşı Ortak Tavır

10 İşçi Sağlığı İş Güvenliği Toplantıları
Devam Ediyor

12 "İnsan Onuruna Yakışır İş"
Kavramı Tartışıldı

14 "Sivil Toplum Diyalogu-Ortak Çalışma
Kültürü Aracılığıyla Avrupa Birliği ve
Türkiye'den İşçilerin Biraraya Getirilmesi
Projesi"nin Açılış Konferansı Yapıldı

16 Enerji Sendikaları Bölge Ağı Toplantısı

17 Cumhurbaşkanı Gül'den İftar

18 "Babamlar Kazanacak"

19 Kristal-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

52 Türk İşçisi Fatura Ödemek İstemiyor

53 Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü "Kriz"den
Çıkarılırken "İkinci Sınıf" Çalışan Grubu
Yaratılmamasına Dikkat Edilmelidir

Yasemin YÜCESOY GÜNGÖR
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
İş Müfettişi

DOSYA
Türkiye'de
Yoksulluk

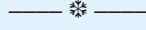
Kriz ve Türkiye

ABD'de başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizin, sermayenin küreselleştiği günümüz koşullarında Türkiye'yi etkilememesi mümkün değildir. Yapılması gereken ülke olarak bu krizden en az etkilenmenin yollarının bulunabilmesidir.

Herkes tarafından kabul edilmektedir ki, bu güne kadar ülkemizde yaşanan tüm ekonomik krizlerin faturası, tüm uyarılara ve karşı çıkışlara rağmen işçilere ödetirilmiştir. Bu krizlerle birlikte, işçileri daha da güvencesizleştiren düzenlemeler çalışma mevzuatımıza girmiş, istihdamı artırmak adına yapılan tüm düzenlemeler, işverenler lehine gerçekleştirilmiştir. Krizden çıkış yolu ya işçileri işten çıkarmakta bulunmuş, ya da işçi ücretlerini olumsuz düzeyde etkileyen uygulamalara başvurulmuştur.

İşçiler olarak artık nedeni olmadığımız krizlerin faturasını ödemek istemediğimiz bilinmelidir. Krizden çıkmanın yolunu şimdiden işçi çıkarmakta, işçilerin kazanılmış haklarına göz dikmekte bulan işverenler, bu yaklaşımlarını hızla terk etmeli, bugün kriz bahanesiyle işten attıkları her işçinin, yarın işsizler ordusunun bir ferdi olarak tesisine çalışılan toplumsal barışı tehdit edeceğini unutmamalıdır. Çünkü işsizlik, sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal bir sorundur. İşsizlik sosyal krizin ifadesidir, çünkü işsizlik varsa insanlar yoksuldur, açtır. Yoksulluk ve açlık, mutsuzluk, umutsuzluk, hırsızlık, yolsuzluk, fuhuş demektir. Yoksulluk ve açlığın kol gezdiği her ülkede değerler hızla dumura uğrar ve yerini bir toplum için tüm tehlikeleri içinde barındıran "değersizlik" alır. "Değersizlik" ise istediğiniz kadar cezaları ağırlaştırın, her türlü suçu içinde barındırır. İşverenler bilmelidir ki, işten attıkları her işçi ile ülkemizin ruhu daha da yaralanacaktır.

Bir ülkenin ruhu yaralandığı zaman, ne ekonominin, ne siyasetin bu yarayı iyileştirmesi çok zor olmaktadır.

Türkiye, bugün yıllardır ekonomimizi teslim ettiğimiz IMF ile yeniden anlaşma yapıp yapmamayı tartışmaktadır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, “IMF’ye ümüğümüzü sıktırtmayacağını” söylemektedir.

TÜRK-İŞ arşivi tarandığında görülecektir ki, Konfederasyonumuz, her dönemde IMF ile kurulan ilişkiye karşı çıkmış, her yapılan stand-by anlaşmasının Türkiye’nin ekonomik bağımlılığını daha artırdığı gibi, Türkiye’nin ihtiyaçlarına cevap vermeyen hükümler içerdiğini savunmuştur. Türkiye’de özelleştirmelerden elde edilen tüm gelirler, IMF’den alınan kredilerin faiz borçları için kullanılmış, halkın sosyal sigorta ve sağlık haklarını önemli ölçüde gerileten yasalar, IMF’den alınacak bir dilimlik kredi için çıkarılmıştır. IMF’ye bağımlı politikalar nedeniyle ülkemizde yatırımlar durmuş, işsizlik artmıştır. Asgari ücret bile IMF reçetelerine göre belirlenmiş, kamu sözleşmelerinde belirlenecek zam oranında IMF’ye verilen sözler esas alınmıştır.

IMF ile yapılan anlaşmalar, her dönem, ülkemizin potansiyeline uymayan, dinamiklerini harekete geçirmekten uzak hükümler içermiş, her anlaşma sonrasında yaşadığımız sıkıntılar daha da derinleşmiştir.

Gelinen noktada, Sayın Başbakan, “IMF’ye ümüğümüzü sıktırtmayız” diyorsa, bu son derece doğru ama gecikmiş bir yaklaşımdır. “Zararın neresinden dönülürse kardır” öz deyişinden hareketle, bugün elbette ki yapılması gereken artık IMF ile anlaşma yapılmamasıdır. Çünkü ülkemizde uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların toplumun geleceğini kurma ve refahını artırma, refahı geniş halk kesimlerine yaygınlaştırma gibi işlevleri yerine getirmesi gerekmektedir. IMF ile yapılan anlaşmalarla bu hedeflere ulaşmak mümkün değildir.

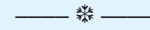
Türkiye’de 1960’lı yıllardan beri bir “kıdem tazminatı fonu” meselesi gündemde tutulmaktadır.

Bu konu, o günlerden bu günlere, zaman zaman ısıtılmış, zaman zaman soğutulmuş ama gündemden hiç çıkarılmamıştır. Ve o günlerden bu günlere ne zaman “kıdem tazminatı” dense TÜRK-İŞ ayağa kalkmıştır. TÜRK-İŞ, kıdem tazminatının bir fona dönüştürülmesine izin vermeyecektir. Özel sektördeki işçilerin kıdem tazminatı alamadığı gerçeği, Türkiye’nin ayıbıdır ve yapılması gereken tüm işçilerin kıdem tazminatlarını geleceği belirsiz bir fona, üstelik eksiltiyle aktarmak değil, özel sektördeki işçilerin kıdem tazminatlarını da güvence altına alacak düzenlemeler yapmaktadır.

İşverenler, kriz bahanesiyle işçileri işten çıkarmaya o kadar niyetlidir ki, işten çıkardıkları işçilerin kıdem tazminatlarının İşsizlik Sigortası Fonu’ndan ödenmesini istemektedir.

Yani hem işçi çıkaracaklar, hem çıkardıkları işçinin kıdem tazminatını kendileri ödemeyip, fona yıkacaklar, hem de TÜRK-İŞ’in bu öneriye destek vermesini bekleyecekler.

TÜRK-İŞ’in bunu kabul etmesi mümkün değildir. TÜRK-İŞ, Hükümetin de bu tür önerilere kulağını tıkamasını istemektedir.

Sendikalarımızın örgütlenme sıkıntıları sürmekte, örgütlenmeye yönelik her adım işten çıkarmaları beraberinde getirmektedir. Sendikalarımız ve örgütlenmeye çalıştıkları işyerlerinde işçiler, kararlılıklarıyla bir destan yazmakta, ama bu destan 21. yüzyıl Türkiye’sinin ayıbı olmaktadır.

Tekgıda-İş Sendikamızın Yörsan, LSG SKY CHEFS Havacılık Hizmetleri ve BEL Karper işyerlerindeki; Petrol-İş Sendikamızın Contiteck işyerindeki; Belediye-İş Sendikamızın Çarşamba Belediyesi ve Çapa Tıp Fakültesi’ndeki; Deri-İş Sendikamızın DESA’daki; Liman-İş Sendikamızın Haramidere Arkas işyerindeki; Tez Koop-İş Sendikamızın IBM işyerindeki; Teksif Sendikamızın Biesseci, Orteks, Saygın Tekstil, Menderes Tekstil işyerlerindeki, Türkiye Gazeteciler Sendikamızın ATV-Sabah işyerleri; TÜMTİS Sendikamızın Gazi-Ulaş, Burulaş, Üniliver ile Tarsus Taşımacılık işyerlerindeki verdikleri örgütlenme mücadelesini saygıyla selamlıyor, mücadelelerinde başarılar diliyorum.

Başkanlar Kurulumuz Toplandı

4

Kumlu: “Kriz bahane edilerek işçi çıkarılmamalıdır. Türkiye’nin, yeni bir işsizler oldusunu kaldırmaya gücü yoktur.”

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, küresel ekonomik kriz ve ülkemize etkileriyle, yaklaşan kamu kesimi toplu iş sözleşmelerini görüşmek üzere 28 Ekim 2008 günü Genel Merkez’de toplandı.

Başkanlar Kurulu toplantısı Genel Başkan Mustafa Kumlu’nun açış konuşmasıyla başladı. Konuşmasına Cumhuriyetimizin 85. yılına ilişkin değerlendirmelerde bulunarak başlayan Kumlu, şu görüşlere yer verdi:

“Yarın Cumhuriyetimizin 85. yılını kutlayacağız. Cumhuriyetimizin, Atatürk Devrimleri’nin bütün başarılarını toplu olarak içinde barındıran bir özelliği bulunmaktadır. O sadece bir devlet yapısı ve idare şekli değildir. O aynı zamanda, varlığımızın benimsediği bir yaşayış biçiminin, modern, medeni, ileri toplum düzeyine ulaşmak için yaptığımız fikir ve gönül birliğinin de adıdır.

Sendikacılık hareketi, dünyanın neresinde olursa olsun demokrasi-nin, özgürlüğün, sosyal ve ekonomik yönden gelişmenin savunucusu ve yardımcısıdır. Bu anlayış içindeki TÜRK-İŞ, Türkiye’nin gerçek uygarlık seviyesine ulaşmasında ilk ve büyük adımlarından biri olarak Cumhuriyeti ve Cumhuriyetin ilkelerini yürekten benimsemiş, varoluşunun temel dayanağı saymıştır. Ulusumuzun Cumhuriyet Bayramını kutluyor, Cumhuriyeti bize armağan eden Mustafa Kemal Atatürk’ü saygıyla anıyoruz.

Hiç kuşkusuz Atatürk, Osmanlı Devleti’nin yıkıntıları üzerinde bir Cumhuriyet inşa ederken, attığı her adımda, Türkiye’nin dünya atlası üzerindeki önemini gözetmiştir. Atatürk, Türkiye’de farklı din ve inançlara sahip değişik etnik grupların yaşıyor olmasının farkındalığı ile

“Ne mutlu Türk olana” değil, “Ne mutlu Türküm diyene” demiştir. Yani onun için önemli olan, soy, sop, köken değil, “bugün burada bizimle olanlar”dır. Doğu ile batı arasında köprü vazifesi gören Türkiye “medeniyetlerin birleştiği” yerdir ve Atatürk, bu özelliklere sahip Türkiye’de “yurtta sulh” istemektedir.

Çünkü bilmektedir ki, Türkiye’de sulh olursa, dünyada da sulh olacaktır. Bu maya ile Türkiye Cumhuriyeti her zaman barışçı olmuştur. Kimseye düşmanlık yapmamıştır. Ama küreselleşme sürecinde başrolü oynayanlar, medeniyetlerin bir arada huzur içinde yaşamasından rahatsızlık duymakta, Türkiye’yi de “medeniyetlerin savaştırılması” tezi önünde büyük bir engel olarak görmektedir. Ülkemizdeki “bölücü” unsurların, terörün varlık nedeni budur.

Ama bilinmelidir ki, ülkemizi bölme çabaları sonuçsuz kalacaktır. 21. yüzyıl, “bölünmelerin” değil, “birleşmelerin” yaşanacağı bir yüzyıldır ve 21’nci yüzyılı 19’uncu yüzyıl gibi yaşamak mümkün değildir. Hiç kimsenin kuşkuğu olmasın, birlik ve bütünlük içindeki Türkiye, Doğu’ya medeniyeti, Batı’ya insanlığı öğretecektir. Dünyada savaş isteyenlerin karşısında barış isteyenlerin dediği olacaktır. Ülkemiz, dolayısıyla küresel barış üzerinde oyun oynayanlar bir gün mutlaka etkisiz hale gelecektir.

Tüm bunların yanı sıra Türkiye, Güneydoğu’daki vatandaşlarımızın yaşam ve eğitim kalitesini yükseltmek için elinden gelen her çabayı göstermelidir. Dünyanın her neresinde olursa olsun, çocukların eline silah, taş, sopa değil, kitap, defter, oyuncak yakıştır.

TÜRK-İŞ, kavga ve kamplaşmalardan en büyük zararı çalışanların, dar gelirlielerin gördüğünü yaşayarak öğrenmiştir. Ak Parti’nin kapatılması davası ve Ergenekon operasyonu sürecinde yargının bağımsızlığının tartışılır hale gelmesi; halkımızın kamplara ayrılmaya teşvik edilmesi; tarafların yargıyı kullanarak kozlarını paylaştığı şeklindeki yorumlar, siyasetteki çatışmacı ve sert üslup ...

Tüm bunlar, bizim bize verdiğimiz, telafisi çok güç zararlardır. TÜRK-İŞ, bu süreçte olaya demokratik hukuk devleti penceresinden bakmış, hukukun üstünlüğüne olan inancını her fırsatta ifade etmiştir. Şimdi Ergenekon davası başlamış, Ak Parti ile ilgili verilen kararın gerekçeleri açıklanmıştır. Artuk yakın geçmişin hataları yinelenmemeli, kazanan hukuk sistemi, kazanan laik demokratik Türkiye Cumhuriyeti olmalıdır. Ve en önemlisi ülkeyi yönetenler, ülkenin gerçek gündemi üzerinde, yani ekonomik kriz, yani işsizlik, açlık ve yoksulluğun çözümünde yoğunlaşmalıdır. Muhalefet

partileri de bu sorunların çözümü için iktidarı zorlamalıdır.

Şu bir gerçek ki, yaşamımızın her alanını etkileyen küreselleşme ile birlikte, zenginlik ve refah küreselleşmemiş, aksine süreç, giderek büyüyen bir kitlenin yaşam koşullarının bozulmasını, yoksullaşmasını ve işsizliğin tüm dünyayı hakimiyeti altına almasını beraberinde getirmiştir. İşte bu koşullarda sosyal güvenceye olan gereksinim giderek artarken sosyal devlet daha da küçültülmekte, çalışanlar, gün geçtikçe daha da güvencesiz hale gelmektedir.

Küreselleşen dünyada, ekonomik krizler de küresel yaşanmaktadır. Amerika’da baş gösteren ve tüm dünyayı etkisi altına alan kriz, kontrol altına alınmaya çalışılsa da uzmanlar, bütün ülkelerin krizin olumsuz etkisinden nasibini alacağı yorumunu yapmaktadır. Yaşanılarak görülmüştür ki ekonomik krizler en çok emek cephesini etkilemektedir. Krizin vurduğu tüm ülkelerde işsizlik artmakta, toplumsal dengeler bozulmaktadır.

Türkiye’de, krizin olası etkilerinin tartışılması son derece doğaldır. Ancak doğru olan bu tartışmanın, bir “kavga” malzemesi olmaktan çıkarılması, “çözüm”e odaklanılmasıdır. Kriz, “Bir musibet bin nasihatten iyidir” misali, yeni bir yapılanmanın kapılarını açmalıdır. Bunun için, Hükümetin değişik kesimlerden gelen seslere kulak vermesi gerekmektedir. Türkiye için IMF’ye bağımlı politikalarından kurtulup, istihdam yaratacak yatırım ağırlıklı politikalara yönelmenin, kayıt dışı ekonomiyi devre dışı bırakacak politikalar uygulamanın tam zamanıdır. Hiç kuşkusuz, özelleştirmeler, krizin etkisini Türkiye’de daha kuvvetli hissetmemizi beraberinde getirecektir. Özelleştirme hatasına son verilmeli, gündemde olan özelleştirmelerden vazgeçilmelidir.

Şunu çok açık ve net belirtmek istiyorum, vergisini veren, sigortasını ödeyen, devletine, çalıştırdığı işçiye olan sorumluluğunu her dönem yerine getiren işverenlerimize teşekkür ediyorum. Ama kimi işverenlerimizin ekonomik krizi fırsat bilerek dereyi görmeden paçaları sıvamaları ve farklı hiç bir yaklaşımı akıllarından dahi geçirmeden, krizden daha az etkilenmenin yolu olarak hemen gözlerini çalıştırdıkları işçilere, onların haklarına, işsizlik fonuna, kıdem tazminatına dikmeleri son derece tehlikelidir. Tehlikelidir, çünkü daha 2001 krizinin neden olduğu işsizleştirmenin sıkıntılarını aşamamış Türkiye’nin, yeni bir işsizler ordusunu kaldırmaya gücü yoktur.

Unutulmamalıdır ki, kıdem tazminatı yükümlülüğü işverenindir. Kıdem tazminatı, işçinin alın teridir. Fon teorilerine zemin oluşturan, “Özel sektörde işçilerin büyük bir bölümü kıdem tazminatı zaten alamıyor” yaklaşımı çarpık bir yaklaşımdır. Bu gerekçe elbette önemlidir ama yapılması gereken kıdem tazminatlarının eksiltilmesi, geleceği belli olmayan bir fona devredilmesi değil, özel sektörde çalışan işçilerin kıdem tazminatı hakkının güvence altına alınmasıdır.

TÜRK-İŞ, kıdem tazminatlarının ödenme biçiminin değiştirilmemesi konusunda azami bir hassasiyete sahiptir. Kriz bahane edilerek kıdem tazminatı müessesesinin farklılaştırılmasına ve işçilerden yapılan kesintileri de içeren işsizlik sigortası fonunun amacı dışında kullanılmasına TÜRK-İŞ’in onay vermesi mümkün değildir. Yine kriz bahane edilerek, işten atma tehdidiyle ücretlerin düşürülmesi ve kölelik düzenine yaraşır çalışma biçimlerinin gündeme getirilmesi Türkiye’nin ayıbıdır.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, ekonomik krizin çalışma hayatı ve işçiler üzerindeki etkisini ve gelişmeleri izlemek, değerlendirmek ve izlenecek

politikaları belirlemek üzere Konfederasyon Genel Merkezi'nde "Krizle Karşı Emek Masası" oluşturmuştur. Sendikalarımızın örgütlü olduğu iş yerlerindeki gelişmeler, bu masaya an an yansiyacak TÜRK-İŞ değerlendirmelerinde bu bilgilerden de yararlanılacaktır. Ayrıca Başkanlar Kurulu toplantımızın birinci gündemi ekonomik kriz ve çalışma hayatına yansımalarıdır. Konu toplantımızda ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

Toplantımızın ikinci gündemi kamu kesimi toplu iş sözleşmeleridir. TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalar, 2009 yılında 125 işletme ve işyerinde 315 bin işçi için toplu iş sözleşmesi imzalayacaktır. Bu işçilerden 295 bin işçinin toplu iş sözleşmesinin yürürlük tarihi Ocak; Şubat ve Mart 2009; 20 bin işçinin toplu iş sözleşmesinin yürürlük tarihi ise Nisan ve Haziran 2009'dur. Sözleşmelerle ilgili olarak sendikalarımız teknik çalışmalarına başlamıştır. Toplantımızda, önceki dönemlerde olduğu gibi kamu kesiminde sözleşmesi olan sendikalardan oluşan bir komisyon oluşturulacak ve sürecin koordinasyonu bu komisyon tarafından yapılacaktır. Toplantımızda,

sözleşmelerde izlenecek yöntem ve politikalar da belirlenecektir.

Sosyal güvenlik sistemimizin sorunlarını çözeceği iddiası ile yasalastırılan ve sistemimizi yeniden yapılandıran Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası, 01.10.2008 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Ana Muhalefet Partisi, yasanın kimi maddeleri ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş, ancak Mahkeme kararı henüz açıklanmamıştır. Yüce Mahkemenin başvuru maddelere ilişkin iptal kararı vermesi halinde gerek kısa süredeki uygulamaların ortaya koyduğu ihtiyaçlar, gerekse haklı olduğumuz taleplerimiz dikkate alınarak toplumun büyük bir kesiminin uzlaşacağı düzenlemelerin yapılması sistemin sürdürülebilirliği için gereklidir.

Biliyorsunuz, 2821 ve 2822 sayılı yasaları yeniden düzenleyen yasa teklifi TBMM komisyonlarından geçmiştir, meclis genel kurul gündemindedir. TÜRK-İŞ, bu hali ile söz konusu Kanun teklifinin içerdiği değişikliklerin, endüstri ilişkileri sistemimize olumlu katkı sağlayacağı inancındadır. Eğer 2821 ve 2822 sayılı yasalarda bir değişiklik

yapılacaksa, bu Türkiye'de sendikal özgürlüğün kapılarını açmalı, toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt prosedürünü, gerçekten çağdaş demokratik ülkeler seviyesine getiren bir nitelikte olmalıdır.

Bilindiği gibi, iş sağlığı ve güvenliği konusu çalışma hayatının en temel konularından biridir. TÜRK-İŞ'in de temsil edildiği Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi, bir dizi toplantı sonucunda "Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi"ni kabul etmiş, bu belge doğrultusunda 2006- 2008 Eylem Planını belirlemiştir. Eylem planının en önemli amacı AB normlarına uygun bir İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun çıkarılmasıdır. 2008 yılının sonuna yaklaştığımız şu günlerde, maalesef Politika Belgesi'ndeki hedeflere ulaşamadığı görülmektedir. TÜRK-İŞ bu kanunun ivedilikle çıkarılmasını istemekte, kanunun yeterli sayıda tüzük ve yönetmelikle de desteklenmesini istemektedir. Konfederasyonumuz ayrıca, inşaat, maden ve tarım alanındaki ILO Sözleşmelerinin de hükümet tarafından onaylanmasını ve ulusal mevzuata yansıtılmasını talep etmektedir."

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu Sonuç Bildirisi

28 Ekim 2008, Ankara

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, 28 Ekim 2008 tarihinde TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde toplanmıştır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, ülkeyin bölünmez bütünlüğüne yönelik gerçekleştirilen terör saldırılarını kınamakta ve ülkemizi bölme çabalarının sonuçsuz kalacağını vurgulamaktadır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, ABD'de başlayan ve tüm dünyaya yayılan ekonomik krizin Türkiye'ye ve çalışanlara etkileri konusunda değerlendirmiştir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, hükümetten, krizden alınacak ders ile yeni bir ekonomik yapılanmaya yönelmesini istemektedir. Bunun için, Hükümetin değişik kesimlerden gelen seslere kulak vermesi ve sağlıklı bir diyalog ortamını geciktirmeden oluşturması gerekmektedir. Başkanlar Kurulu, Türkiye'de IMF endeksli politikalardan uzaklaşılarak reel üretimi teşvik eden ve emeği koruyup iş güvencesini etkin hale getiren istihdam yaratacak uygulamalara yönelmenin tam zamanı olduğunu düşünmektedir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, krizin özel sektöre 'işsizleştirme, işsizlik tehdidiyle ücret düşürme, ücretsiz izne ayırma v.b şeklinde yansımayla başladığını tespit etmiştir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, çalışanların sebep olmadığı bir ekonomik krizin faturasının çalışanlara ödettilmesi yaklaşımına şiddetle karşıdır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, bazı işverenlerin başka hiç bir tedbire yönelmeden, krizin olası etkilerine karşı direkt işçi çıkarmaya yönelmesini

'kriz fırsatçılığı' olarak değerlendirmektedir. Başkanlar Kurulu, Hükümeti, kriz bahanesiyle işten çıkarılmaları engelleyecek önlemler almaya çağırılmaktadır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, yine kriz ortamı fırsat bilinerek, işçilerin kazanılmış haklarına göz dikilmesi, ninsakıncalarına dikkat çekmektedir. Başkanlar Kurulu, kimi işverenlerin kıdem tazminatı yükümlülüklerinden kurtulmak için gözlerini işsizlik sigortası fonuna diktiğini, TÜRK-İŞ'in örgütlülüğünden aldığı güç ile ne kıdem tazminatlarına ve de işsizlik sigortası fonuna dokunulmasına asla izin vermeyeceğini ilan etmektedir.

Özelleştirmeler, krizin etkisini Türkiye'de daha kuvvetli hissetmemizi beraberinde getirecektir. Başkanlar Kurulu, Hükümetten özelleştirme hatasına son vermesini, gündemde olan özelleştirmelerden vazgeçilmesini istemektedir.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, 2009 yılında yenilenecek olan kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri görüşmelerinin koordineli bir şekilde sürdürülebilmesi için kamu kesiminde sözleşmesi olan sendikalarından oluşan bir 'Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu' oluşturmuş, sözleşme

görüşmelerinin temel prensiplerini belirlemiştir. Buna göre hak kaybına yönelik önerilerin müzakeresi bile reddedilecek, ücret talebi ise 'insanca yaşam' gözetilerek belirlenecektir.

Demokratik ülkelerde siyasi iktidarlar, 'yandaş işçi konfederasyonu' yaratmaz, 'yanışmaya çalışan' konfederasyonlara da prim vermez. Demokratik ülkelerde iktidarlar, toplumun örgütlü tüm kesimlerine eşit mesafede olur ve her birinin kendi alanında özgürce hareket edebilmesi için gerekli olanakları sağlar. TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, iktidar partisinin desteğini alarak baskı, zor ve sürgün tehdidiyle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalardan üye çalma girişimlerini ve bu girişimlere verilen iktidar desteğini kınamaktadır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, Deri-İŞ Sendikamızın DESA'daki; Tekgıda-İş Sendikamızın Yörsan, LSG SKY CHEFS Havacılık Hizmetleri ve BEL Karper işyerlerindeki; Petrol-İş Sendikamızın Contiteck işyerindeki; Belediye-İş Sendikamızın Çarşamba Belediyesi ve Çapa Tıp Fakültesi'ndeki; Liman-İş Sendikamızın Haramidere Arkas işyerindeki; Tez Koop-İş Sendikamızın IBM işyerindeki; Tek-sif Sendikamızın Biesseci, Orteks, Saygın Tekstil, Menderes Tekstil işyerlerindeki, Türkiye Gazeteciler Sendikamızın ATV-Sabah işyerleri; TÜMTİS Sendikamızın Gazi- Ulaş, Burulaş, Ünilever ile Tarsus Taşımacılık işyerlerindeki verdikleri örgütlenme mücadelesini desteklemekte, söz konusu işyerlerindeki işverenleri uzlaşmaz ve sendikalı işçileri yıldırmaya yönelik baskıcı tutumu nedeniyle kınamakta; Basın-İş Sendikamızın E- Kart işyerindeki grevini desteklemektedir.

Sivil Toplumdan Terörizme Karşı Ortak Tavrı

“Terörist saldırılar, kardeşlik duygularını bozmaya asla yetmeyecektir.”

Ekonomik ve Sosyal Konsey’in sivil kanadını oluşturan örgütlerin temsilcileri, Aktütün karakoluna yapılan terörist saldırı sonucunda 17 askerimizin şehit olması üzerine, 5 Ekim 2008 günü bir araya geldiler. Toplantıya Konfederasyonumuz adına Genel Mali Sekreterimiz Ergün Atalay katıldı.

Toplantıda, Genel Mali Sekreterimiz Ergün Atalay’ın yanı sıra, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkhoğlu, TESK Genel Başkanı Bendevi Palandöken, HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu, Türkiye KAMU-SEN Genel Başkanı Bircan Akyıldız, TİSK Genel Sekreteri Bülent Pirler yer aldılar. Son günlerde tırmanan terör eylemlerine karşı, toplumun büyük bir kesimini temsil eden üyeleri adına, TOBB Merkez Binasında bir araya gelerek ortak bir basın toplantısı düzenlediler.

TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkhoğlu, katılan örgütler adına yaptığı ortak açıklamada, “Millet olarak, siyasi aktörleri, güvenlik güçleri, tüm sivil toplum kuruluşları ve yurttaşlarıyla birlik ve beraberlik içinde hareket etmemizin gerektiğidir. Bu, sadece bugün için ortaya konulması gereken bir tutum değil, gelecek nesillere ve tarihe karşı da sorumluluğumuzdur” dedi.

Sivil toplum örgütleri adına yapılan ortak açıklama şöyle:

“Meydana gelen terör saldırısı, geride, sadece acılı aileler bırakmamış, ulusumuzun ortak geleceğini, çocuklarımızın aydınlık yarınlarını, istikrarımızı, ülke bütünlüğümüzü ve demokrasimizi de hedef almıştır. Tüm Ulusumuz terör saldırılarının gerçek amaçlarının farkındadır.

Terör örgütü ve destekçileri, menfur amaçlarını gerçekleştirmek için toplumsal istikrarımızı bozmak, kaynaklarımızı heba etmek ve bizleri kardeş kavgasına sürüklemek istemektedirler. Terörist saldırılar,

bu ülkenin vatandaşları arasında var olan ve tarihten süzülerek gelen kardeşlik duygularını bozmaya asla muktedir olamayacaktır. Saldırıları; bölgesinde istisnai bir örnek ve model ülke olan Türkiye'nin, gençlerimiz ve geleceğimiz için harcaması gereken kaynaklarını ve zamanını heba etmeyi amaçlamaktadır.

Ülkemiz, devletimiz ve insanlarımız, alçakça saldırılarla karşı karşıya bırakılarak, önümüzde beliren tarihi fırsatların kaçırılmasına, gelecek nesillere karşı ekonomik, sosyal ve siyasal sorumluluklarımızı gerçekleştirmemize engel olmak istemektedirler. Ancak, yakın geçmişte daha kötü tecrübeler yaşayan ve bunları asla unutmayan, özgüveni yüksek, fedakar, çalışkan ve kenetlenmiş ulusumuz her şeye rağmen yılmadan kendi yoluna devam edecektir.

Canice saldırılar, ülkemizde tüm kural ve kurumlarıyla işleyen, her

gün biraz daha gelişen ve derinleşen demokrasimizi hedef almıştır. Terör, özgürlük iklimimizi geliştirmemizi engellemekte, kullanımını sınırlamaktadır. Sorunların, hukuk ve demokrasi içinde, meşru yollarla çözülmesini istemeyen, şiddet, korku ve nefretten medet uman, azınlıkta ve gözü dönmüş gafillere, izledikleri yöntemin gayri ahlaki, gayri insani ve çıkmaz yol olduğunu tarih mutlaka gösterecektir. Terörist eylemlere doğrudan veya dolaylı biçimde destek verenler, kısa vadede kazançlı çıktıklarını düşünebilirler. Ancak topraklarını saldırı üssü olarak kullandıran ülkenin, hukuki, siyasi ve ahlaki sorumluluğu söz konusudur.

Şehitlerimizin doğum yerlerine baktığımızda, büyük Çanakkale Zaferi'nin izdüşümünü görüyoruz. 70 milyonun kardeşliğinin en ıstıraplı ispatı, ülkemizin her karışından vatan ve millet için canlarını

feda eden bu aziz şehitlerimizin varlığıdır. Bizim çağrımız, Millet olarak, siyasi aktörleri, Güvenlik güçleri, tüm sivil toplum kuruluşları ve yurttaşlarıyla birlik ve beraberlik içinde hareket etmemizin gerektiridir. Bu, sadece bugün için ortaya konulması gereken bir tutum değil, gelecek nesillere ve tarihe karşı da sorumluluğumuzdur.

Terörün, insanlık suçu ve kabul edilemez alçakça bir yöntem olduğu gerçeğinden hareketle saldırılar karşısında hep birlikte ve birey olarak onu ve yapanları kınamalı ve lanetlemeliyiz. Ekonomik ve Sosyal Konseyin sivil temsilcileri olarak, teröre karışan ve terörizme arka çıkan iç ve dış mihrakları, ülkemize yönelik terörist saldırıları nefretle kınıyoruz.”

Sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, daha sonra, toplu halde Kırıkkale'ye giden şehit cenazesi-ne katıldılar.

İşçi Sağlığı İş Güvenliği Toplantıları Devam Ediyor

Seminerlere Gaziantep ve Diyarbakır'da devam edildi. Daha önce de, İstanbul, Çerkezköy, Samsun, Kayseri ve Ordu'da işçi sağlığı ve iş güvenliği seminerleri yapılmıştı.

2008 yılı kapsamında gerçekleştirilen İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği eğitim seminerlerine Ekim ayında iki ilde yapılan toplantılarla devam edildi. Daha önce Haziran-Temmuz döneminde İstanbul, Çerkezköy, Samsun, Kayseri ve Ordu'da işçi sağlığı ve iş güvenliği seminerleri yapılmıştı.

Yeni dönem seminerlerinin ilki 6-7 Ekim 2008 günlerinde Gaziantep'te yapıldı. Buradaki eğitimlere çok sayıda TÜRK-İŞ üyesi katıldı. Toplantının açış konuşması-

nı TÜRK-İŞ Gaziantep İl Temsilcisi ve Haber-İş Sendikası Şube Başkanı Ali Tabur yaptı. Tabur, konuşmasında, bölgede yaşanan sorunları dile getirdi. Daha sonra Tümtis Genel Başkanı Kenan Öztürk de bir konuşma yaptı. İki gün süren seminerin kapanışında ise TÜRK-İŞ 4. Bölge Temsilcisi Hüseyin Kaya Elbek katılımcılara hitap etti.

Gaziantep seminerinin ardından, 9-10 Ekim 2008 günlerinde Diyarbakır'da seminer düzenlendi. Yaklaşık 200 kişinin katıldığı se-

minerin açılışını TÜRK-İŞ 7. Bölge Temsilcisi Bahri Zülküf Karakoç yaptı. Ardından TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay katılımcılara hitaben bir konuşma yaptı.

Diyarbakır'da teröristlerce polis aracına yapılan saldırıyla aynı güne denk gelen seminerde, Atalay konuşmasına, Aktütün Jandarma Karakolunda ve bu saldırıda şehit olanları anarak başladı. Atalay terörü ve terör eylemlerini lanetleyerek, ülkemizde yaşayan her bir kişinin, bu ülkenin eşit haklara ve özgürlük-

lere sahip vatandaşlar olduğunu, var olan sorunların demokrasiyi daha da geliştirerek aşılabileceğini söyledi.

Atalay, sendikaların önünde çok ciddi sorunların bulunduğunu, ancak bu sorunları aşmanın yolunun güçlü olmaktan geçtiğini anlattı. Güçlü olmak için ise sendikalar hakkındaki olumsuz imajın ortadan kaldırılması gerektiğini savunan Atalay, sözlerine şöyle devam etti:

“Sendikacılar hakkında yaratılan olumsuz imaj, sendikal harekete zarar veriyor. Oysa sendikalar demokrasi için vazgeçilmez kurumlardır. Bu tür haberler işini namusuyla yapan sendikacıları üzüyor, yıpratıyor. Bazı sendikalarda yanlış birtakım olayların olduğu doğru olabilir, bunların üzerine gidilmesi için görev bize düşüyor, biz kendi içimizdeki çürük elmaları ayıklamalıyız.

Toplumun tüm kesimlerinde yolsuzluk yapan ne kadar insan varsa, sendikalarda da o kadar var. Önemli olan bu olayların üzerine kararlılıkla gitmektir, yapanın yanına kar kalmamasını sağlamaktır, hesap sormaktır. Ancak bu konuları gündeme getirenler iyiyle kötüyü ayırt etmelidirler.

Sendikaları yaşatmak ve güçlendirmek için elimizden geleni yapmalıyız. Bu ülkenin sendikalara, TÜRK-İŞ'e ihtiyacı vardır. Bizim içimiz de, vicdanımız da rahattır. Ben bu teşkilatın Genel Mali Sekreteriyim. Kasa benim kontrolümde, isteyen gelip kuruşuna kadar inceleyebilir. Demiryol-İş'in de Genel Başkanım, oranın tüm hesapları ve kasası da devletimizin tüm birimlerine açıktır, her türlü inceleme yapılabilir.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu TÜRK-İŞ, bir milyon civarında üyesi, 33 sendikası, yurt çapında yaklaşık 600 şubesi ve birkaç bin profesyonel ve amatör yöneticisiyle çok büyük ve yaygın bir topluluktur. Bu büyük organizma, mevcut yasalar gereğince çalışma-

Ergün Atalay TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri

larını yürütür, denetim kurullarına ve son aşamada da genel kuruluna hesap verir. Tüm sendikalarımızın çalışma raporları, denetim kurulu raporları, mali raporları herkesin denetimine açıktır ve bunlar genel kurul sürecinde basılarak tüm delegelere dağıtılmaktadır. Bu belgeler isteyen üyelerimizin denetimine de açıktır. Hiç kuşkusuz, bu belgeler devletimizin denetimine de her zaman açık olmuştur.

Tüm bunlara rağmen, toplumuzun her kesiminde olduğu gibi, bazı sendikalarımızda zaman zaman bazı usulsüzlüklerin olmadığını söylemek, elbette ki gerçekleri inkar etmek olacaktır. Ancak TÜRK-İŞ topluluğu içinde adı yolsuzluklarla, usulsüzlüklerle asla birlikte anılmayacak, adına tek bir leke sürülemeyecek onlarca sendika, yüzlerce sendikacı vardır.

O halde bilinmesi gereken şudur: Bu ülkede her meslekte ne kadar yolsuzluklara, usulsüzlüklere bulaşmış kişi ve meslek grubu varsa, sendikalarda da o kadar vardır. Ne kadar namuslu siyasetçi, bürokrat,

gazeteci varsa, o kadar namuslu sendikacı vardır.”

İş sağlığı ve iş güvenliği seminerlerine 2008 yılı içinde Antalya, İzmir ve Erzurum'da devam edilecek.

İş sağlığı ve güvenliği toplantılarında şu konular işlendi:

- Sendikal Hareketin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri
- İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatında İşverenlerin Yükümlülükleri,
- İSG Kurullarında İşçi Temsilcisinin Görevleri
- Türkiye'de İş Kazaları
- Mesleki Hastalıklardan Korunma Yolları,
- İş Kazalarından Korunma Yolları ve İlk Yardım.
- Türkiye'de İş Sağlığı-İş Güvenliği ve TÜRK-İŞ Yaklaşımı

Anılan konuları işleyen uzman ve akademisyenler ise şu kişilerden oluştu: Özcan Karabulut, Dr. Vahide Bilir, Fikret Sazak, İsmail Hakkı Kurt, Mehmet Ali Candan.

Gazi Üniversitesinde yapılan Panel'e konuşmacı olarak Genel Başkan Danışmanımız Doç. Dr. Vedat Bilgin, Prof. Dr. Nizamettin Aktay, Dr. Erdiñ Yazıcı ve Dr. Aydın Başbuğ katıldılar.

“İnsan Onuruna Yakışır İş” Kavramı Tartışıldı

12

TÜRK-İŞ ile Gazi Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen panel, 7 Ekim 2008 günü Ankara'da Gazi Üniversitesi'nde yapıldı.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Genel Direktörü Juan Somavia'nın, 1999 yılında ILO gündemine getirdiği 'İnsan Onuruna Yakışır İş' kavramı, Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesinde 2005 yılı Eylül'ünde ele alındı ve 150 ülkenin liderleri 'İnsan Onuruna Yakışır İş' ile ilgili ulusal ve uluslararası politikaların birleştirilmesi yönünde karar aldılar.

2007 yılında Avrupa ve Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonlarının da içinde olduğu beş uluslararası kuruluş, 'İnsan Onuruna Yakışır İş' ve 'İnsan Onuruna Yakışır Yaşam' kampanyalarını başlattı. Yine ILO tarafından 2007 yılının Ekim ayında yapılan 'Adil Küreselleşme Formu'nda da eylem çağrısında bulunuldu ve bir dilekçe kampanyası başlatıldı. Toplanan bu dilekçeler

7 Ekim 2008 tarihinde Belçika'nın Brüksel kentinde üst düzey siyasi makamlara sunuldu.

Bu çok önemli sürecin başlangıcının birinci yılında konunun önemini vurgulamak ve kamuoyunu da bilgilendirmek amacıyla Konfederasyonumuz ile Gazi Üniversitesi arasında yapılan işbirliği çerçevesinde 7 Ekim 2008 günü Ankara'da Gazi Üniversitesi İktisat Fakültesi 100. Yıl Salonunda 'İnsan Onuruna Yakışır İş' konulu bir panel düzenlendi.

Panelin açış konuşmaları, TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, GÜ İİBF Dekanı Prof. Dr. Kadir Arıcı ve ILO Türkiye Temsilcisi Gülay Aslantepe tarafından yapıldı.

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, burada yaptığı konuş-

mada, tüm dünyada ve ülkemizde tartışılan bu kavramın öneminin gittikçe arttığını, tüm gelişmiş ülkelere, insan onuruna yakışır işin, sürdürülebilir bir kalkınma ve herkese yaşam kalitesi sağlanması açısından olmazsa olmaz olduğunu kabul ettiklerini söyledi.

Atalay konuşmasında şu görüşlere yer verdi:

“İşyerinde temel hak ve özgürlüklerin yaygınlaştırılması, kadın ve erkeklere insan onuruna yakışır istihdam ve gelir olanakları yaratılması, herkes için daha kapsamlı ve etkin sosyal korumanın hayata geçirilmesi ve üçlü yapı ile sosyal diyalogun geliştirilmesi konularında çalışmalar hız kazanıyor.

Ancak ülkemizde çalışma hayatının henüz bu kavramlara oldukça

uzak olduğunu söylemek zorundayız. Özellikle işsizlik ve yoksulluk, bir an önce aşmamız gereken en temel sorunlar olarak karşımızda duruyor. Resmi verilere göre, ne yazık ki, nüfusumuzun önemli bir bölümü yoksulluk, önemli bir bölümü de açlık sınırının altında yaşamını sürdürüyor. Milyonlarca insanımız işsizlik sorunuyla karşı karşıya bulunuyor. Son dönemde ülkemizde ekonomik büyüme sağlanıyor, ekonomik göstergeler iyiye gidiyor. Ancak unutmamak gerekir ki, bu büyümeden pay alınabilmesi, her şeyden önce bir işte çalışır olmakla mümkündür. Ekonomik büyümeyi, belli kesimlerin karlarına kar katmak olarak algıarsak, bu sorunları çözemeyiz. İşsizliği ve yoksulluğu önleyemeyiz.

Kadınlarımız ve çocuklarımız için de tablo çok iç açıcı değil. Kayıt-dışı istihdamın yarattığı haksız rekabet ortamında özellikle kadın işçilerimiz her türlü olumsuz koşul altında ucuz emek olarak çalıştırılıyor. Türkiye’de ne yazık ki bazı işverenlerimiz rekabet şartlarını “ucuz emek” yaklaşımıyla sağlamaya çalışıyor. Ülkemizde yaklaşık 1.5 milyon çocuk sanayide, tarımda ve sokakta çalışıyor. On binlerce çocuk, her türlü istismara açık bir biçimde sokakta yaşamak zorunda kalıyor. Bunlar çalışma hayatımızın kanayan yaraları.

Sorunlarımız bunlarla da bitmiyor. Sosyal güvenlik alanında, iş sağlığı ve güvenliği konularında, sendikalar örgütlenmede ve daha birçok alanda sorunlarımız devam ediyor. Örneğin, iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşadıklarımız, bizim insan onuruna yakışır iş kavramından çok uzakta olduğumuzun önemli bir kanıtı.

Tuzla’da yaşanan iş cinayetleri ne bir bakınız. Tuzla tersanelerinde ardi ardına yaşanan işçi ölümleri bu bölgeyi adeta işçi ögüten bir değirmen haline getirmiştir.

Ergün Atalay TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri

Burada yaşanan işçi ölümleri artık sıradan bir iş kazası olayı olmaktan çıkmış, iş cinayetlerine dönüşmüştür. Tuzla tersanelerini işçi mezarlığına dönüştürenlerden hesap sorulmadan, insan onuruna yakışır iş kavramını bu ülkede yerleştirmemiz güçtür. Bu konuda herkese görev düşmektedir.

Diğer bir konu, sendikalar örgütlenmedir. Bugün artık sendikalar örgütlenme işten atılmayla aynı anlama gelmektedir. Sendikalara üye oldukları gerekçesiyle binlerce işçimiz işten atılmaktadır. Bazı işverenler, sendikaları adeta düşman gibi görüyorlar. İşyerine sendikayı sokmamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Ancak unutulmamalı ki, bir ülkede insan onuruna yakışır bir işten söz edeceksek, o ülkede sendika olmalıdır, işyerinde sendikalar örgütlenmelidir. Sendikaların olduğu yerde insanca çalışma koşulları vardır, insan onuruna yakışır iş vardır.

Türkiye’de demokratikleşmenin önkoşulu olan sosyal devletin kurulmasının yolu, büyük ölçüde çalışanların haklarının korunmasından, onlara insanca yaşam hakkının

tanınmasından, onların örgütlü güç niteliğinin korunmasından geçmektedir. Ülkemiz Avrupa Birliği’ne tam üyelik için müzakere sürecindedir. Bu müzakerelerde, Türk işçilerinin sorunlarını göz ardı etmemelidir. Türkiye’nin demokratik, hukuka bağlı ve sosyal devlet olmasının, emekçilerin varlığı, hakları ve örgütlenmeleri olmadan olamayacağını bilmelidir. Yani insan onuruna yakışır iş olanakları sağlanmadan, Avrupa Birliği’nin müzakerelerde ileri sürdüğü şartları gerçekleştirmek mümkün değildir. Biz Avrupa Birliği üyesi ülkelerde işçilerin örgütlenmesi, işyerlerinde endüstriyel demokrasinin yaşama geçirilmesi, işçi hak ve özgürlüklerinin tam anlamıyla kullanılması için ne varsa onu Türk işçileri için de talep ediyoruz.

Sorunlarımız çok, yapacak çok işimiz var. Umutsuz değiliz, umutsuz yaşanmayacağımızı, umudun tükendiği yerde insanlığın da tükeneceğini biliyoruz. Bu nedenle mücadelemiz sürecek. Bu ülkede çalışan her işçi mutlu olmadıkça, her işyerinde iş barışı olmadıkça, insanlarımız insan onuruna yakışır bir işte çalışmadıkça bizim mücadelemiz bitmeyecek.”

“Sivil Toplum Diyalogu-Ortak Çalışma Kültürü Aracılığıyla Avrupa Birliği ve Türkiye’den İşçilerin Biraraya Getirilmesi Projesi”nin Açılış Konferansı Yapıldı

14

Kumlu:

“Sendikal haklar olmadan Avrupa Birliği’ne tam üyelik söz konusu olamaz.”

TÜRK-İŞ, DİSK ve HAK-İŞ’in ortak katılımıyla gerçekleştirilecek olan “Sivil Toplum Diyalogu-Ortak Çalışma Kültürü Aracılığıyla Avrupa Birliği ve Türkiye’den İşçilerin Bir Araya Getirilmesi Projesi”nin açılış konferansı, 21 Ekim 2008 günü Ankara’da yapıldı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, ETUC’tan ve yurtdışından çeşitli kuruluşlardan temsilcilerin, TÜRK-İŞ ve diğer konfederasyonların yöneticilerinin, uzmanların katıldığı toplantıda Genel Başkan Mustafa Kumlu bir konuşma yaptı.

Kumlu, sivil toplum diyalogu projesinin kendisine son derece heyecan verdiğini söyleyerek başladığı konuşmasında bu projenin, Avrupa ve Türkiye’deki çalışanların karşılıklı olarak birbirlerini, kültürlerini, ilgili ülkelerdeki sendikal hareketi ve çalışma hayatını tanımlarına olanak verecek, ortak çalışma kültürünün geliştirilmesine vesile olacak bir proje olduğunun altını çizdi.

Kumlu, bu projenin, karşılıklı önyargıların kırılmasına da önemli katkılar sağlayacağını söyleyerek şu görüşleri dile getirdi:

Dünya atlasına bakıldığında Türkiye “medeniyetlerin birleştiği” yerdir ve “medeniyetlerin savaştırılması” tezinin önünde büyük bir engel olarak durmaktadır. Çünkü Türkiye’de değişik etnik grupların yanı sıra farklı din ve inançlara sahip insanlar her şeye rağmen bir arada yaşamaya devam etmektedir. Türkiye’nin kendi içinde barışla dolu yaşaması, çatışan dünya projesi için gerçekten kötü bir örnek olmaktadır. Türkiye bu yüzden terör sorunu yaşamaktadır.

Büyük Atatürk, “yurtta sulh, cihanda sulh” sözünü doğu ile batı arasında köprü vazifesini gören Türkiye topraklarında söylemiştir. Çünkü, Türkiye dışında başka hiç bir devletin küresel barışın kaderi üzerinde bu kadar büyük etkisi yoktur. 21. yüzyılda Türkiye’de iç barış egemen kılındığında, inanın dünyanın yazgısı değişecektir. İşte bu nedenle dünyanın karanlık yüzü, Türkiye’nin bölünüp parçalanmasını istemektedir. Dünyada savaş isteyen bir kesim vardır. Ama çoğunluk barış istemektedir. Biz barışın tara-

findayız. Barış isteyenlerin eli daha güçlüdür, çünkü onlar gözyaşı ve kan değil, mutluluk huzur vaat etmektedir. Belki bugün kaybettiğimiz vatan evlatlarının ardından her gün gözyaşı döküyoruz. Ama emin olunuz, ülkemizin parçalanmasına yönelik her türlü girişimin kaderi hezimettir. Ülkemiz, dolayısıyla küresel barış üzerinde oyunlar oynayanlar bir gün mutlaka etkisiz hale gelecektir. İnaniyor ve biliyorum ki Avrupa Birliği'nin yanı sıra ETUC da bizimle birlikte terörü lanetlemeye devam edecektir. Çünkü tüm dünya işçilerinin çıkarı barıştır. Çünkü, maddi manevi her açıdan bolluk ve bereket barış ortamındadır.

Aynı karanlık yüz, Türkiye gibi yüksek çıkarlarının olduğu ülkelerde güven profilini sürekli izler. Toplumun güvendiği unsurlar nelerdir bunu tespit eder. Eğer o toplum kendisinden korkmuyorsa ve kendi silahlı kuvvetlerine sonsuz bir güven besliyorsa bu güveni sarsacak bir şeyler yapması gerektiğine inanır. Türk askerlerinin başına geçirilen çuval projesi beklenen etkiyi yaratmadığında ve aksine öfke uyandırdığında da bugünlerde örneklerini gördüğümüz başka yöntemlere yönelir. Ama elbette ki bunda da başarılı olamayacaklardır. Türk Milleti, ordusunun ülkesi için önemini bilir ve her ne olursa olsun sahip çıkar.”

Konuşmasında, ülkemizin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecini de değerlendiren Kumlu sözlerini şöyle sürdürdü:

“Türkiye'nin AB üyelik sürecine uyum için gerçekleştirdiği birçok düzenleme ve demokratikleşme yolunda atılan adımlar, Konfederasyonumuz TÜRK-İŞ tarafından olumlu karşılanmaktadır. Türkiye'de demokrasinin sınırlarının genişletilmesinin yolu, büyük ölçüde çalışanların haklarının korunmasından, onlara insanca yaşam hakkının ta-

nınmasından, onların örgütlü güç niteliğinin güvence altına alınmasından geçmektedir. Ancak sosyal haklar, sendikal hak ve özgürlükler konusunda önemli bir ilerleme sağlanamamıştır.

TÜRK-İŞ, çalışanların hak ve özgürlükleri bakımından Avrupa Birliği standartlarında bir Türkiye istemektedir. Yapılan değişikliklere rağmen, gerek anayasada, gerek çalışma mevzuatında, temel sendikal hak ve özgürlükleri sınırlayan çok sayıda düzenleme bulunmaktadır. Avrupa Birliği sosyal politikasına uyum, sadece Avrupa Birliği müktesebatının emredici hükümlerine uyum sorunu değildir. Avrupa Birliği sosyal politikası çerçevesindeki uyum, asgari standartları yerine getirmek biçimindeki sınırlı ve dar bir yorumla da ele alınamaz. Konunun temel hak ve özgürlükler çerçevesinde, uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümlerin kabul edilmesini öngören geniş bir yorumla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışma hayatının giderek düzensizleştiği, kayıt dışı ekonominin, kayıt dışı istihdamın ve işsizliğin giderek arttığı ülkemizde, sosyal politikalar ve istihdam konusunda ciddi sorunlar vardır. Özellikle işsizlik ve işsiz kalma endişesi, toplumumuzda umudun giderek azalmasına ve bireysel suçlarda patlamaların yaşanmasına neden olmaktadır.

Toplu pazarlık ve grev hakkı, sosyal güvenlik, sosyal diyalog, adil çalışma koşulları, serbest dolaşım gibi Avrupa Birliği'nin en önemli sosyal politika değerleri, TÜRK-İŞ'in AB sürecinde gerçekleşmesini istediği öncelikli değişikliklerdir. Avrupa Komisyonu tarafından 6 Ekim 2004 tarihinde açıklanan İlerleme Raporu, sendikal hak ve özgürlükler açısından ve genel olarak sosyal politika konusunda önemli saptamalar içermektedir. İlerleme Raporu'nda yapılan kapsamlı

ve sistematik bir değerlendirmede, Türkiye'deki sendikal hakların Kopenhag Kriterleri'ne uygun olmadığı, sosyal politika alanında topluluk müktesebatının gereklerini yerine getirmekten uzak olduğu vurgulanmıştır. İlerleme Raporu'nda sendikal ve sosyal haklar ile ilgili en çarpıcı bölümü, Türkiye'nin hala ILO standartlarının çok gerisinde olduğunun saptanması oluşturmaktadır.

Sendikal haklarla ilgili olarak, örgütlenme hakkı ve grev hakkını da içeren toplu pazarlık hakkı üzerinde ciddi sınırlamaların varlığını koruduğu, grevlerin ve gösterilerin ertelenmesi ya da iptali gibi sendikal hakları kısıtlayıcı çok sayıda uygulamanın olduğu, genel olarak bütün düzeylerde sosyal diyalogun güçlendirilmesine ve sosyal işbirliği kültürünün geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu, Avrupa Sosyal Şartı'nın örgütlenme hakkı ile ilgili 5. maddesinin ve grev hakkını da içeren toplu pazarlık hakkıyla ilgili 6. maddesinin henüz onaylanmadığı, özel sektörde sendikalaşma prosedürünün elverişsiz ve pahalı olduğu gibi daha pek çok önemli saptama yer almaktadır.

Avrupa Komisyonu'nun o dönemde sendikalarımız tarafından memnunlukla karşılanan bu tespitleri, Türkiye ve Türk sendikal hareketi açısından çok önemlidir. Ancak, 2004 yılında ayrıntılarıyla yer alan bu eksiklere 2005 yılından sonra yayınlanan ilerleme raporlarında daha az yer verilmiştir. Avrupa Birliği yetkilileri Türkiye ile yürüttükleri müzakerelerde çalışanların sorunlarına daha fazla ağırlık vermemelidir. Başta örgütlenme hakkı olmak üzere işçi hak ve özgürlükleri olmadan Türkiye'de demokratik, hukuka bağlı, sosyal devletten bahsedilemeyeceği artık akıllardan çıkmamalıdır. Ulusal Programda belirlenen hedeflerde, çalışan kesimleri yakından ilgilendiren bu çok önemli hususlar ele alınmalı ve eksikler uygulamaya dönük olarak giderilmelidir.”

Enerji Sendikaları Bölge Ağı Toplantısı

16

Kumlu: “Kriz bahanesiyle işsizleştirmeye hayır demeliyiz.”

2006 yılında kurulan ve merkezi Atina’da bulunan Güneydoğu Avrupa Enerji Sendikaları Bölge Ağı RETUNSEE’nin 2. Genel Konferansı 18 Ekim 2008 günü İstanbul’da Petrol-İş Sendikası’nda yapıldı. Konferansa 13 ülkeden 16 enerji sendikasını temsilen 33 deleg ve 55 gözlemci katıldı. Açılış konuşmasını Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın’ın yaptığı toplantıda, TÜRK-İŞ ve Tes-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Kumlu da bir konuşma yaptı. Kumlu konuşmasında Amerika’da baş gösteren ve tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz konusunda görüşlerini dile getirdi. Krizin kontrol altına alınmaya çalışılsa da erozyonun etkisinin aylarca sürebileceğini, kimi ülkelerdeki etkilerin ise zaman içinde ortaya çıkabileceğini belirten Kumlu sözlerini şöyle sürdürdü:

Bizim dileğimiz kriz ve sonrası ile ilgili kara senaryoların dünyanın

hiçbir yerinde gerçekleşmemesidir. Çünkü dünyanın neresinde ve hangi boyutlarda yaşanırsa yaşansın bugüne kadar ekonomik krizlerin faturası en çok emeği ile geçinenlere kesilmiştir. Krizlerle birlikte gelen toplu işten çıkarmalar ve artan işsizlik bu negatif etkinin en önemli ayağını oluşturmaktadır. Toplantımızın tam kriz sürecinde gerçekleşiyor olması nedeniyle buradan tüm dünyaya, hep birlikte ‘kriz bahanesiyle işsizleştirmeye hayır’ diye seslenmeliyiz.

Yaşanan bu küresel ekonomik kriz, hangi ülkede yaşıyor olursak olalım sorunlarımızın özde aynı olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatacak ve daha sıcak, daha yakın ilişkiler kurmamızı beraberinde getirecektir. Şu bir gerçek ki, yaşamımızın her alanını etkileyen küreselleşme ile birlikte, giderek büyüyen bir kitlenin yaşam koşulları bozulmuş, yoksulluk ve işsizlik tüm dünyayı hakimiyeti altına almıştır. Küresel

ekonomide çalışan kesime düşen pay giderek azalmış ve ‘çalışan yoksullar’ sınıfı doğmuştur.

İşte bu koşullarda sosyal güvenceye olan gereksinim giderek artarken küreselleşme sosyal devleti daha da küçültmek ve eritmek için bildiği yolda ilerlemeye devam etmektedir. Kısacası bu süreç, kural koyma ve var olan kuralları değiştirme erkini elinde bulunduran ekonomik anlamda güçlü ülke ve gruplar lehine gelişmektedir. Ekonomik anlamda güçsüz ama sayısal olarak çoğunluğu oluşturan ülke ve gruplar ise bu süreçte her gün daha fazla yoksullaşmaktadır. Uluslararası sendikal birlik ve dayanışma, çalışanı gün geçtikçe daha da hırpalayan bu acımasız sürece karşı sahip olduğumuz tek güçtür. Dünyayı yaşanabilir; işyerlerini insanca çalışılabilir hale getirmek ve bir dönüşüm süreci başlatmak için tüm çalışanlarının birleşmesi ve dayanışması gerekmektedir.”

Cumhurbaşkanı Gül'den İftar

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 12 Eylül 2008 günü işçi ve memur konfederasyonları ve sendika yöneticilerine bir iftar yemeği verdi. Yemeğe TÜRK-İŞ adına Genel Başkan Mustafa Kumlu, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay ve Sendikalarımızın Genel Başkan ve Yöneticileri katıldılar.

Cumhurbaşkanı Gül, yemekte yaptığı konuşmada, göreve başladığından bu yana ayırım yapmaksızın toplumun tüm kesimlerini kucaklamaya itina gösterdiğini, bu çerçevede, bu tür buluşmaların geleneksel bir nitelik kazanarak yerleşmesine büyük önem verdiğini belirtti. Bugünkü iftar yemeğinin de, bu amaçla geçen yıl başlattığı uygulamanın devamı olduğunu ifade eden Cumhurbaşkanı Gül, bu yaklaşımının önümüzdeki yıllarda da süreceğini söyledi.

Cumhurbaşkanı Gül, bugüne kadar hep yakın temas ve diyalog içinde olduğu sivil toplum örgütlerinin taleplerini, sorunlarını, ülke meseleleri ile ilgili düşüncelerini yakından bildiğini ifade ederek, "Sizlerden birisi olarak, görüşleriniz benim için her zaman değerli olmuştur. Çünkü

sizler, içinden geldiğiniz kitlelerin sağduyusunu temsil ediyorsunuz, toplumun nabzını yansıtıyorsunuz" dedi.

Sivil toplum örgütlerinin, varlıkları ve etkinlikleriyle demokrasinin yerleşmesi bakımından hayati

önemi bulunduğu dikkat çeken Cumhurbaşkanı Gül, "İşçi ve memur sendikalarımıza, hizmetleriyle ülkemize değer kazandıran tüm çalışanlarımıza ve emeklilerimize bu vesileyle devletim ve milletim adına şükranlarımı sunuyorum" dedi.

17

TÜRK-İŞ'ten Öğrencilere İftar Yemeği

Konfederasyonumuzun geleneksel olarak her Ramazan ayında Türk Cumhuriyetlerinden gelip Ankara'da yüksek öğrenim gören öğrencilere verdiği iftar yemeklerine bu yıl da devam edildi.

Tüm Ramazan boyunca Türk Cumhuriyetlerinden gelen çok sayıda öğrenci TÜRK-İŞ'te iftar etti. Öğrenciler TÜRK-İŞ'in geleneksel iftar yemeklerinden duydukları memnuniyeti dile getirerek bu geleneğin her Ramazan da sürdürülmesi dileğinde bulundular.

“Babamlar Kazanacak”

T. Haber-İş Sendikamız Türk Telekom Grevi’ni kitaplaştırdı

18

Türk Telekom’da 44 gün süren grevin sonunda hazırlanan “Türk Telekom Grevi” kitabının tanıtım toplantısı 8 Ağustos 2008 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezinde düzenlendi. Toplantıya TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, TÜRK-İŞ eski Genel Başkanı Salih Kılıç, TÜDEF Genel Başkanı Ali Çetin, Sendikalarımızın Genel Başkan ve Yöneticileri, Şube Başkan ve Yöneticileri ve çok sayıda Telekom işçisi katıldı.

Türkiye Haber-İş Sendikası Genel Başkanı Ali Akcan, açılış konuşmasında, 44 gün süren Türk Telekom grevinin kahramanlarını ölümsüzleştirmek üzere “Türk Telekom Grevi” kitabını hazırladıklarını söyledi. Kitabın yazılmasının, Türk Telekom

işçilerinin özelleştirme sonrası verdikleri sendikal mücadelenin Türk işçi tarihine not düşülmesi açısından son derece önemli olduğunu düşündüklerini belirten Genel Başkan Akcan, kitabın öncelikli amacının greve giden yolda yaşananların, söylenenlerin, eylemlerin, sendikal gücün ve “öldü” diye nitelendirilen örgütlü mücadelenin kahramanlarını ölümsüzleştirmek olduğunu vurguladı. Genel Başkan Ali Akcan, kitabın grevin taraflarınca doğru bir şekilde değerlendirilmesini ve 2009 yılında başlayacak 8. Dönem Toplu İş Sözleşmesi görüşmelerine olumlu katkı sağlamasını beklediklerini kaydetti.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu da, toplu pazarlık masasının uzlaşma sanatının gösterileceği yer

olduğunu ifade ederek, grevin son çare olarak, her türlü yol denendikten sonra uygulanması gerektiğini kaydetti. Türk Telekom grevinin başka bir çözüm yolunun kalmadığı noktada başladığını anlatan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Kumlu, grev süresince hukuka aykırı bir şekilde ‘grev kırıcılığı’ yapıldığını, sendika üyelerinin değişik iddialarla yıldırılmak istendiğini öne sürdü. Kumlu, TÜRK-İŞ topluluğunun ise bu grevi “onur meselesi” saydığını söyledi.

Konuşmaların ardından, Genel Başkan Ali Akcan, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ve TÜRK-İŞ (eski) Genel Başkanı Salih Kılıç’a birer kitap hediye etti. Toplantının sonunda bir kokteyl verildi.

Kristal-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

Çetintaş: “Demokrasiyi kazanmanın tek yolu örgütlü mücadeledir.”

Kristal-İş Sendikası'nın 15. Olağan Genel Kurulu 23-24 Ağustos 2008 günlerinde İstanbul'da yapıldı. Genel Kurulda Divan Başkanlığına TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel, yardımcılıklarına ise Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın ve TÜRK-İŞ 1. Bölge Temsilcisi Faruk Büyükkucak seçildi.

Genel Kurulun açış konuşmasını, Kristal-İş Sendikası Genel Başkanı Bilal Çetintaş yaptı. Bu genel kurulun işçi sınıfının ve sendikal hareketin ciddi sorunlarla yüz yüze bulunduğu zor bir dönemde toplandığını, sendikal hareketin büyük bir gerileme içinde olduğunu, dünyanın güçlü örgütleri olan sendikaların güçlerini önemli ölçüde yitirdiklerini söyleyen Çetintaş, şu görüşleri dile getirdi:

“Bu olumsuzluklar karşısında mücadele etmesi gereken sendikalar ise adeta çelik bir korsenin içine hapsedilmiş gibi. Hareket etmeye çalıştıkça, bu çelik korseden çıkmaya çalıştıkça daha da sıkışan, nefes almakta zorlanan bir sendikal hareketle yüz yüzeyiz. Bu tablo hiçbir kural, hiçbir değer tanımayan, yalnızca parayı ve kârı düşünen, para için insanı ve her türlü insani değeri yok eden paragöz yeni

liberal politikaların eseridir. Yeni liberalizm hiçbir sosyal kaygı ve sorumluluk taşımadan, güçlünün zayıfı ezdiği, altta kalanın canının çıktığı orman kanunlarının geçerli olduğu ekonomik ve siyasal anlayışın adıdır.

Dünyayı kasıp kavuran, adaletsizliğin, eşitsizliğin ve yoksulluğun kaynağını oluşturan bu yeni liberal politikalar bizim de başımızın belası. Ülkemiz yıllardır farklı ad ve amblem taşıyan partiler tarafından yönetiliyor. Ülkeyi yöneten partiler değişiyor, bakanlar, başbakanlar değişiyor; ama her ne hikmetse uygulanan politikalar değişmiyor. Farklı ideolojik ve politik kimlik taşıyan, birbirleriyle çeşitli gerilim yaşayan partiler, IMF politikaları söz konusu olduğunda büyük bir uzlaşma içindeler. Aynı noktada durup, aynı sesi çıkarıyor, birbirinin kopyası cümle-

ler kuruyorlar. IMF politikaları, küresel kapitalist güçlerin politikaları toplumun büyük kesimleri için, çalışanlar için ekonomik ve sosyal hakların gerilemesi, yaşama standartlarının gerilemesi anlamına geliyor.

Bugün sermaye yanlısı, yeni liberal politikalar hüküm sürüyorsa kolumuzu kanadımız budadıkları içindir. Sermaye yanlısı politikalar varlığını ve yükselmesini toplumun örgütlü kesimlerinin geriletilmesine borçludur. O yüzden yeni liberal politikalar ya otoriter rejimleri veya cılız ve sınırları belirlenmiş demokrasileri tercih eder. Memleketimizde demokrasi- nin gelişmemesinin, önemli bir nedeni de ülkeyi yöneten partilerin yeni liberal politikalarıdır. Sözün özü tek yol demokrasi, demokrasiyi kazanmanın da tek yolu örgütlü mücadeledir.”

19

Kristal-İş Sendikası Genel Kurulu sonucunda yeni Yönetim Kurulu şu şekilde belirlendi:

Genel Başkan	: Bilal ÇETİNTAŞ
Genel Başkan Vekili	: Yücel YILDIZ
Genel Sekreter	: Münür DİNLER
Genel Mali Sekreter	: Bilal BİLDİK
Genel Eğitim Sekreteri	: Polat AKBAŞ

DOSYA

Türkiye'de Yoksulluk

Ercan DANSUK
Mehmet ÖZMEN
Güzin ERDOĞAN
Aziz YILDIRIM
Yadigar GÖKALP
Enis BAĞDADIÖĞLU

“Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”

Ülke gündemindeki en önemli sorunlardan birisini yoksulluk oluşturmaktadır.

Editörden

Ülkemizde oluştuğu boyut itibarıyla yoksulluk sadece şahısların ve sivil toplumun gönüllü çabalarıyla veya kültürümüzün güzel özelliklerinden olan hayır işleri ve yardımlaşmalar ile çözülebilecek bir sorun olmanın ötesindedir.

Devletin açıklanan son verilerine göre ülke nüfusunun yüzde 17,81’i, yani 12 milyon 930 bin kişi, yoksulluk riski altındadır. Sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için gerekli geliri elde edememektedir.

Yoksullukla mücadele için öncelikle sürdürülebilir yüksek büyüme ortamının sağlanması, reel sektörün üretim, yatırım, ihracat yapmasına, istihdam yaratmasına imkan tanıyacak bir ortamın sağlanması kuşkusuz önem taşımaktadır. Ancak geçmiş dönemde ekonomide sağlanan yüksek büyümeye rağmen, istihdam artmamış, ekonomik büyümeden sağlanan gelir artışından yoksul kesimler yeterince yararlanamamıştır.

Gelir dağılımının iyileştirilerek yoksulluğun azaltılması ve ekonomik refah artışından toplumun bütün kesimlerinin adil pay alması sağlanamamıştır. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım sistemi, yoksul kesimleri korumakta yetersiz kalmıştır.

Yoksulluk sınırı olarak tanımlanan tutar ile elde edilen gelir arasındaki fark ülkedeki toplumsal huzursuzluğun ve sosyo-ekonomik sorunların temelini oluşturmaktadır.

Yoksullukla mücadele devletin sosyal görevidir. Gelir dağılımında adil olmayan yapının düzeltilmesi ve yoksulluğun önlenmesi sosyal devlet anlayışının bir gereğidir.

TÜRK-İŞ Dergisi’nin bu sayısında “yoksulluk” başlığı altında, değerli uzmanlarca ayrıntılı bir durum tespiti yapılmakta, ayrıca, yoksulluğun toplum ve birey üzerindeki olumsuzluğunu gidermekle görevli devletin iki kurumunun görüşlerine yer verilmektedir.

Bu yöndeki çalışmalara katkı getirmesi dileğiyle...

Enis BAĞDADIOĞLU

Türkiye’de Bölgesel Düzeyde Yoksulluk ve Sosyal Tabakalaşma¹

■ Ercan DANSUK² ■ Mehmet ÖZMEN³ ■ Güzin ERDOĞAN³

1. GİRİŞ⁴

Bu makalede Türkiye’de yoksulluk, sosyal tabakalaşma ve bölgesel gelir eşitsizliği açısından incelenecektir. Çalışma iki temel sorun üzerine kuruludur;

- yoksulluk hangi sosyal tabakalarda ne kadar yaygındır,
- yoksulluk ve bölgesel eşitsizliğin ilişkisi.

Yoksulluğun sosyal tabakalaşma ve bölgesel gelir eşitsizliği açısından incelenmesi bize daha çok Türkiye’ye özgü yoksullaşma nedenlerini verebilecektir. Bu makale, sadece gelirin değil sosyal sınıfların ve alt tabakaların da bölgeler arasında eşitsiz dağıldığını göstermektedir.

Makalenin yoksulluk çalışmalarına özgün katkısı, daha çok sınıf kavramına dayanan sosyal tabakalaşma bazında yoksulluğu açıklamaya çalışmasıdır. Çalışmanın sonuçları, sosyal tabakalaşma bazında kimin yoksul olduğu ve yoksulluğu açıklaması çerçevesinde özellikle politika yapıcılara bir rehber niteliğinde düşünülebilir.

1.1 Yoksulluk Yazını

Türkiye’de yoksulluğun “sorun” olarak algılandığı alanlar, genellikle sanat (edebiyat ve sinema) ve keskin çatışmaların yaşandığı siyasi arena olmuştur. Sosyal bilimler ise yoksulluğu doğrudan telaffuz etmeden, eşitsizlik sorunsalı içinde irdelemiştir (Dansuk, 2005). Yoksulluğun “sorun” olarak algılanmasından kasıt: toplumun en alt sosyal tabakalarının başlı başına bir araştırma ve politika nesnesi haline getirilmesidir. Bu tür bir yaklaşım ise, Türkiye’de 1980’lerde gündeme gelmeye başlamış ve 1990’larda yoğunlaşmıştır.

Yoksulluğu tabakalaşma çerçevesinde irdelememizin nedeni, yoksulluk ve tabakalaşma arasında iç-içelik ilişkisinin varlığıdır. Bu ilişki 1980’ler sonrası daha belirgin ve göze çarpar hale gelmiştir. Aslında Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk oranları 1980’ler sonrasında giderek düşmüştür (Dansuk, 1997). Fakat şu olgu gözden kaçmaktadır; eşitsizlik ve yoksulluk nicel anlamda azalırken, nitel olarak artmaktadır. Diğer bir

deyişle, sosyal tabakalar arasındaki çizgiler daha belirgin hale gelmektedir. Biraz daha ileri gidersek, sınıfsal eşitsizliklerin ve çelişkilerin arttığını ve daha görünür hale geldiğini söyleyebiliriz. Bu çalışmayı mümkün kılan ve doğuran olgu işte bu noktadır. Türkiye’de tabakalaşma ve sınıflaşma süreci hızla şiddetini artırmakta ve eşitsizliğin ve yoksulluğun niteliği değişmektedir. Bu çalışmada, tabakalaşma çerçevesinde eşitsizliğin ve tabakalaşmanın ampirik değerleri üzerinde durulacaktır. Analiz edilen veriler tek yılı kapsadığından dolayı sınıfsal eşitsizlikler, tabakalaşmanın değişim yönü ve toplumsal hareketliliğin nicel ve nitel ölçümü konularında bir şey söylenememektedir. Bu nedenle, toplumsal hareketlilik üzerine son bölümde yer alan çıkarımlar varsayımlar niteliğindedir.

Türkiye’de 1980’ler öncesinde yoksulluğun büyük ölçüde teorik olarak eşitsizlik sorunsalı içerisinde yer almasının nedenlerinden birisi, yoksul kimseyi tanımlayabilecek ve nerede olduğunu belirleyecek veri yokluğu olmuştur.⁵ 1980’ler öncesindeki eşitsizlik sorunu çerçevesindeki yoksulluk, yerini yoksulluk bazlı saha çalışmaları ve gelir dağılımı araştırmalarına bırakmıştır. Bugüne kadar uzun aralıklarla yapılan gelir dağılımı çalışmaları yerini, 2002 yılından itibaren, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (eski ismi ile Devlet İstatistik Enstitüsü, DIE) tarafından yıllık bazda ve uluslararası istatistiklerle uyumlu biçimde üretilen verilere bırakmıştır. Bu veri üretme çabaları, son on yıl içerisinde Türkiye’de yoksulluk yazının gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur.

Türkiye’de son onbeş yıldır yapılan yoksulluk analizleri iki farklı boyutta gelişmiştir (Dansuk, 2009). Birincisi, sayısal verileri baz alan yoksulluğun niceliksel görünümünü inceleyen analizlerdir. Diğerisi ise, çeşitli mülakat teknikleri aracılığı ile oluşturulan hayat hikayelerine dayanan niteliksel çalışmalardır. Bu çalışma, biçimi itibarıyla ilk grup analiz içinde yer almaktadır. Fakat sosyal tabakalar bazında yoksulluğu açıklamaya çalışması nedeniyle aynı zamanda niteliksel bir çalışma özelliği de içermektedir. Çalışma sonuçları özellikle politika yapıcılar açısından “kim yoksul” sorusu karşısında bir yol göstericidir ve yoksulluğun yoğunlaştığı toplumsal

tabakaların sosyo-ekonomik niteliklerini ve yoksulluğun bölgesel niteliklerini verme amacı taşımaktadır.

Çalışmanın mütevazı iddialar içinde olmasına azami dikkat edilmiştir. Yoksulluk sorununun son derece politik bir mesele olmasından dolayı, çalışmanın sonuçları üzerine yapılacak çıkarımların kanıtlanabilir olması hedeflenmiştir. Siyasal söylemler veya bilimsel-siyasal söylemler içinde yer alabilecek ve kanıtlanması öznel çaba gerektirecek kavramlardan kaçınılmıştır. Bu çaba elbette ki, herhangi bir araştırmacının tamamen nesnel olduğu veya olması gerektiği anlamı taşımamalıdır. Araştırmacıların da şüphesiz dünya görüşleri vardır (Althusser, 1990). Bilimsel bir araştırmada nesnellik olgusu, araştırmacının dünya görüşünden yola çıkarak ele aldığı bir sorunu ve iddia ettiği önermeleri tutarlı ve geçerli bir biçimde açıklayabilmesi ve kanıtlayabilmesi olarak düşünülebilir.

Makalede, öncelikle sayısal olarak AB ülkeleri ve Türkiye’nin yoksulluk açısından karşılaştırılacak ve daha sonraki bölümlerde Türkiye açısından yoksulluk irdelenecektir.

1.2. AB ve Türkiye’de Yoksulluğun Karşılaştırılması

Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında yoksulluk sorunu, Türkiye için en temel sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 2003). Transferler sonrası toplam eşdeğer medyan gelirinin yüzde 60’ının yoksulluk sınırı kabul edildiği yaklaşımda, ülkelere göre yoksulluk oranları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 1’de yer alan verilere göre Avrupa Birliği’ne üye 15 ülke içinde İsveç yüzde 9 ile en düşük, İrlanda yüzde 21 ile en yüksek düzeyde yoksulluk oranına sahiptir. Yeni üye ülkelere bakıldığında; yüzde 8 ile Çek Cumhuriyeti en az yoksula, yüzde 21 ile Slovakya en fazla yoksula sahip ülkelerdir. Türkiye, yüzde 25 oranında yoksul (yaklaşık 17 milyon fert) ile tüm ülkeler içerisinde en yüksek orana sahip ülkedir. 2003 yılı için hesaplanan bu oran yüzde 23.48’dir. Avrupa Birliği’ne adaylığı yeni kabul edilen ülkelerin ortalama yoksulluk oranı yüzde 14 iken, üye ülkelerde bu oran yüzde 15’e yükselmektedir.

Toplam gelirin paylaşımını dikkate alan “Gini Katsayısı” ise, AB’ye üye 15 ülke arasında 0,22 (Danimarka) ile 0,37 (Portekiz) arasında değişmektedir. Yeni üye ülkelerde ise 0,22 (Slovenya) ile 0,35 (Estonya) arasındadır (Eurostat, 2004a). Türkiye’de ise bu oran 0,44’dür.⁶

Bu sayısal karşılaştırmalar, aslında Türkiye ile AB arasındaki gelirin bölüşümüne dair yapısal farklılıkları gizlemektedir. Aşağıdaki bölümlerde özellikle de Türkiye’ni kendine özgü sosyal sınıf yapısı bağlamında yoksulluğa bakılacaktır. İzleyen bölüm, bu çerçevede ilk olarak yoksulluk sınırı ve ölçümü ve sosyal tabakaların nasıl kavramlaştırıldığını içeren araştırmanın yöntemini içermektedir.

2. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Yoksulluk Sınırının Belirlenmesi

Yoksulluk sınırının ne olacağı toplumdaki sosyal ve siyasal sorunlar açısından önemlidir. Öncelikle belirtmek

Tablo 1: AB Ülkelerinde ve Aday Ülkelerde Yoksulluk Oranı (2001)

Ülkeler	yüzde	Ülkeler	yüzde	Ülkeler	yüzde
İsveç	9	Avusturya	12	İtalya	19
Danimarka	10	Lüksemburg	12	İspanya	19
Almanya	11	Belçika	13	Portekiz	20
Finlandiya	11	Fransa	15	Yunanistan	20
Hollanda	11	İngiltere	17	İrlanda	21
AB-15 yüzde 15					
Çek Cumhuriyeti	8	Letonya	16	Bulgaristan	16
Macaristan	10	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	16	Romanya	17
Slovenya	11	Litvanya	17	Türkiye	25
Malta	15	Estonya	18		
Polonya	15	Slovakya	21		
Yeni Üye Ülkeler yüzde 14		AB-25 yüzde 15		Aday ülkeler 23	

gerekir ki yoksulluk sınırının belirlenmesinde bilimsel bir mutlaklık yoktur. Her ülke, ulusal veya uluslar arası kurum ve kuruluş kendi siyasal ve sosyolojik ihtiyaçları çerçevesinde bu sınırı belirler.

Çalışmada *Yoksulluk Sınırı* olarak, Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından da kullanılan göreceli yoksulluk tanımı dikkate alınmıştır. AB ülkelerinde Yoksulluk Sınırı, *OECD ölçeğine göre hesaplanan eşdeğer fert gelinine göre medyan gelirin yüzde 60’ı* olarak tanımlanmaktadır (Özmen, 2004). Çalışmada, yoksulluk sınırının altında kalan nüfus “yoksul” olarak, üstünde kalan nüfus ise “yoksul olmayanlar” olarak adlandırılmaktadır. Bu sınırı kullanmanın iki nedeni vardır.

Birinci neden yöntemsel ve istatistikeldir; bu çalışmanın sonuçlarının yöntem düzeyinde uluslararası bir karşılaştırılabilirliğinin olması ve bunun da çalışmanın anlamlılık, güvenilirlik ve geçerlilik düzeyini yükseltme hedefidir. Meydan değeri bir dağılımda en üst ve en alt değerlere duyarsız olduğu ve orta değerleri daha iyi açıklamaktadır (Eurostat, 1998, ss. 16-17). Bu değer altındakiler dağılımın alt düzeyini göstermektedir. (Ibid, ss. 17) Fakat medyan değer yüzde 50 veya 60 olması keyfidir. (Salila, Heikki, & Sund 2004, Bradshaw 2001, ss.5). Burada bilimsel bir ölçütten çok asgari yaşam standardı ile ilgili seçim önemlidir.

İkinci neden, Türkiye’deki yoksulluğu AB ülkeleri ile karşılaştırabilmektir. Yoksulluk tanımı Leaken Göstergeleri içinde yer almaktadır. Türkiye yakın zamanda Leaken Göstergeleri kavramı ile oldukça sık karşılaşacaktır. Leaken Göstergeleri Aralık 2001 Leaken Avrupa Konseyi’nde onaylanan 18 istatistiksel gösterge tanımından oluşmaktadır. (Eurostat 2003). Bu göstergeler yoksullukla mücadele ve sosyal dışlanma konularında Avrupa Birliği’nde izlenen göstergelerdir. Mali yoksulluk, istihdam, sağlık ve eğitim ana başlıklarındaki 18 gösterge ile üye ülkelerin ve aday ülkelerin yoksullukla mücadelede katettikleri gelişimin izlenmesi hedeflenmektedir (Eurostat, 2004). Dolayısıyla çalışmanın, bu izleme sürecinin bir başlangıç adımı oluşturacağı düşünülmektedir.

2.2. Sosyal Tabakaların Oluşturulması

Sosyoloji’de ekonomik, sosyal ve kültürel değişkenleri hesaba katan birçok sosyal tabaka tanımı mevcuttur. Sosyolojinin temel kavramları olan sosyal statü, sınıf ve role göre gerçekleşen sosyal farklılaşmalar sosyal tabakalaşmanın temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Weber ve Marx’ın tabaka kavramlaştırmalarından yararlanılacaktır.

Weber, sosyal tabakalaşmayı üç boyutta değerlendirmektedir; ekonomik ilişkiler, statü ve politik ilişkiler (Weber, 1920). Marx’ta tabakalaşmanın temel kavramı ise, üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkileri ve onun kontrolünün belirlediği sosyal sınıftır (Marx, 1996). Bu çalışmada hem ekonomik ilişkiler (çalışanlar, rantiyerler gibi) hem de mülkiyet kavramı ve onun üretim araçları üzerindeki kontrolü tanımlarının her ikisi de kullanılmıştır. Çalışma, sayısal veriye dayandığı için anketin ekonomik değişkenleri kullanılmıştır. Bu durum, çalışmanın anket değişkenleri ve sonuçlarıyla sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada, sosyal farklılaşmayı gösteren sosyal tabakalaşma ve sosyal sınıf oluşturmada; gelir seviyesi, gelir türü, meslek, işteki durum, toprak sahipliği, çalışan ekonomik sektör ve çalıştırılan işçi sayısı değişkenleri kullanılmıştır. Bu tür farklılaşma sosyal sınıf gibi gözükabilir, fakat bu değişkenlerle şekillenen sosyal tabakaya salt sosyal sınıf demek oldukça zordur.

Bir sosyal tabaka, kendi içinde farklı sosyal sınıfları barındırabilir. Bu tür tabakaları bölmek için elimizdeki veri tabanında değişken yoktur. Değişkenler, sınıf olabilecek bazı nesnel faktörleri (maddi durum gibi) kapsamaktadır (Parkin, 1990).⁷ Değişkenlerle, öznel faktörler (bilinç gibi) hakkında da herhangi bir yorumda bulunulması söz konusu değildir. DIE tarafından düzenlenen 2003 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi verileri, sayısaldır (DIE, 2004). Veri tabanı sosyal sınıfların saf analizine yönelik değildir. Bu nedenle veri, sosyal sınıftan çok bir sosyal tabakayı tanımlamaya daha uygundur.

Bu çalışmanın sınıf analizi olmamasının, toplumdan kaynaklı bazı nedenleri de vardır. Bazı sosyo ekonomik gruplar kapitalist toplumun bir sınıfına ait özellikleri göstermezler. Toplumumuzda hala bazı eski sosyal, geleneksel sınıflar veya tabakalar varlığını idame ettirmektedir. Bu sınıflar, yarı feodal ve pre-kapitalist üretim ilişkilerinden gelmektedir. Gerçekte, bu sınıflar artık ne yarı feodal ne de pre-kapitalistdir. Fakat kapitalist ekonomiye eklenilerek varlıklarını sürdürmektedirler.⁸ Bu sınıfların çözülmesi, Türkiye’deki yoksullaşmanın başlıca kaynağı olmuştur ve olacaktır. Bu yoksullaşma süreci, “*tarihsel yoksulluk*” olarak adlandırılabilir (Dansuk, 2009). İkinci tip yoksulluk ise, kapitalist ekonominin ürettiği yoksulluktur. “*Kapitalist yoksullaşma*” veya sosyo-ekonomik yoksullaşma sürecinde kapitalist üretimin ayrılmaz parçası olan emekçinin, yoksul olmasıdır. (Dansuk, 2009). Böyle bir kapitalistleşme sürecinde, farklı sosyo-ekonomik pozisyonları içinde barındıran, heterojen sosyal grupların çözülüşünü anlatmak için sosyal tabaka kavramı daha uy-

gun olarak düşünülmektedir. Bu anlamda, sosyal tabaka analizi farklı yoksullaşma süreçlerini görebilmemize olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, yoksulluk çalışmasında kapitalist sınıf analizinin yanında, sosyal tabakalaşmaya vurgu yapmak da oldukça önemlidir.

Bu çalışmada, yukarıdaki varsayımlar ve sınırlar altında, hanelerin sosyal sınıfları belirlenirken hanehalkı reisinin bilgileri temel alınmıştır. Sosyal sınıfların oluşturulmasında; hanehalkı reisinin işteki durumu, mesleği, çalıştığı sektör, tarım sektörü için sahip olduğu toprak büyüklükleri, elde ettiği gelirin türleri, elde ettiği gelirin düzeyi ve çalıştırdığı işçi sayısı dikkate alınmıştır.

Sosyal tabakalar oluşturulurken analiz birimi olarak hanehalkı bilgileri kullanılmıştır. Bireysel bilgilerin hesaba katılmamasının nedeni, 2003 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA)’nin veri tabanının özelliklerinden kaynaklanmaktadır (DİE 2004). HBA’dan elde edilen veriler üstte verilen değişkenler dikkate alınarak ayrıştırılmış ve her gruba düşen hane ve fert sayıları ile ortalama gelirler hesaplanmıştır. Bu hesaplamayla ortalama bir gelir bulunarak, hanede yaşayan tüm fertlerin bu geliri aldığı varsayılmaktadır. Bu nedenle, hanede bulunan fertlerin gelir açısından aynı sosyal sınıfı temsil ettikleri kabul edilmiştir. Bunun nedeni, HBA’nın veri tabanının özelliğidir. HBA’da nüfusun içinde gelir elde edenlere ait veriler ile hanehalkı kompozisyonuna ait veriler ayrı veri tabanı içindedir. Hanehalkı reisine göre yapılan veri analizi tüm nüfusu kapsadığından dolayı, çalışmada hanehalkı reisinin işteki durumu temel alınmıştır. Bu durumda, hane içinde muhtemel olan farklı işteki durum kategorileri, dolayısıyla da gelir türleri, göz ardı edilmek zorunda kalmıştır. Toplumsal tabakaların gelir türleri dikkate alınarak bu eksiklik bir ölçüde giderilmeye çalışılmıştır. Gelir türlerinin ayrıntılı incelenmesi ile toplumsal tabakaların anlamlı olup olmadığı sınanmıştır.

Diğer yandan, bu metodolojik eksiklik aslında Türkiye toplum yapısı ile bir ölçüde uyumludur. Türkiye’nin istihdam piyasasının yeterince gelişmemişliği, gelir dağılımının birey üzerinden yapılmasını oldukça zorlaştırmaktadır. Ücretli işçi oranı Avrupa Ülkelerinin oldukça gerisindedir; ücretli işçinin toplam istihdam içindeki oranı Türkiye’de yüzde 50 iken AB ülkelerinde ise yüzde 80’in üzerindedir (ILO, 2005). Aynı zamanda Türkiye’de işgücü piyasasına dahil olmayan büyük bir nüfus vardır (DİE, 2004a). Bu çerçevede, bireyin ekonomik olarak yaşaması ancak hane içinde mümkündür. Bu ekonomik özellik Türk aile yapısına da uygundur. Aile ve aile gelenekleri Türkiye’de hala oldukça güçlüdür (Aytaç, 2002). Hanehalkı bütçesi, bireysel bütçeden daha önemlidir.

Bu metodolojik eksiklikler, analizin her aşamasında göz önünde bulundurulmuştur. Yukarıdaki nedenlerden dolayı analiz birimi olarak hanehalkını seçmenin böyle bir çalışmaya daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilim literatüründe Türkiye’deki tabakalaşmaya yönelik iki temel çalışma bulunmaktadır; Yerasimos (1986) ve Boratav (1991 ve 2004). Bizim çalışmamız ile aynı zamanda ortaya çıkan Köse (2005)’nin çalışması da eşitsizlik ve sosyal sınıf yazını açısından oldukça önemlidir. Sosyal tabakalar oluşturulurken, bu çalışmalardan yararlanılmıştır. Özellikle Boratav’ın kavram ve metodolojisi çalışmaya yön vermiştir.⁹

Temel tabakalar oluşturulurken öncelikle, işteki durum göz önüne alınmıştır. Bunun nedeni işteki durumun, hane reisinin üretim süreci içindeki konumunu ve hane reisinin üretim aracına sahip olup olmadığını göstermesidir. Dolayısıyla, toplam nüfus ilk önce üretim aracı sahibi olanlar; Mülk Sahipleri-Kapitalistler (Kendi Hesabına Çalışanlar ve İşveren) ile üretim aracı sahibi olmayanlar; Mülksüzler-Emekçiler (Düzenli Ücretli, Yevmiyeli ve Çırak) olarak ikiye ayrılmıştır. Burada bir eksik, ücretsiz aile işçilerinin ayrı bir kategori olarak gösterilememesidir. Bunun nedeni, yukarıda açıklanan HBA veri tabanının özelliğinden kaynaklanmaktadır. Daha sonra, bu iki ana grup alt gruplara ayrılmıştır.

2.2.1. Mülksüzler: Emekçiler

Emeği ile geçinenler, sekiz alt gruba ayrılmıştır. Bunlar; Yüksek Nitelikli İşçi, Nitelikli İşçi, Niteliksiz İşçi, Emekli, Kendi Hesabına Çalışanlar, Küçük Köylü, Topraksız/Az Topraklı Köylü/Tarım İşçisi ve Faal Olmayanlar’dır. İlk üç tabaka, tarım-dışı sektörlerdeki aktif işgücünden oluşmaktadır. Bu tabakalar, gelir seviyeleri ve mesleki niteliklerine göre birbirinden ayrılmıştır. Emekliler ise işgücü piyasası dışında olup, sadece emekli maaşı ile geçinenlerdir.

Kendi Hesabına Çalışanlar aslında mülk sahibi tabakadır. Fakat bizim kullandığımız kendi hesabına çalışan kavramı, HBA’daki kavramdan farklıdır. Anketteki kendi hesabına çalışan kategorisi bu çalışmada dört tabakaya bölünmüştür: Büyük Esnaf, Küçük Esnaf, Profesyoneller ve Kendi Hesabına Çalışanlar. Bu gruplar içerisinde bizim tanımladığımız Kendi Hesabına Çalışanlar, kendi işine sahip olup faaliyet alanı içerisinde sadece kendisi çalışanlardır. Bu grup, mülk sahibi olarak kabul edilmemiştir.

Kendi hesabına çalışanlar, genellikle küçük üreticilik ve ticaret yapan esnaflardan oluşmaktadır. Onlar,

tarım dışı alanda üretim araçlarına sahiplerdir. Üretim sürecinde kullandıkları teknoloji oldukça az gelişmiştir ve temelde hane içi emeği kullanmaktadırlar (Ayata, 1991; Ecevit, 1999; Komşu, 2005). Bu işletmelerin temel amacı, karlarını maksimize etmek değildir. Onlar, sadece ücretsiz aile işçiliğini de kullanarak hayatta kalmaya çalışmaktadırlar. Bu tabaka aslında geçici bir tabakadır, ne tamamen emekçidirler ne de kapitalisttirler. Bu grup, yakın zamanda emekçi (proleter) olacaktır. Onlar, çalışma zamanlarını yoğunlaştırarak ve hane içi emeği kullanarak mülksüzleşmeye karşı durmaktadırlar. Bu grubun önce mülksüzleşip sonra proleter olması yoksullaşmanın kendisidir. Kendi hesabına çalışanlar için bu çizilen yoksullaşma ve proleterleşme süreci aynı zamanda küçük köylüler için de geçerlidir (Ecevit, 1999; Ecevit & Ecevit 2002). Küçük köylülerde üretim araçlarına (küçük toprağa) sahiptirler. Kapitalist pazar için üretim yaparlar. Hayatta kalma stratejileri, kendi hesabına çalışanlarla aynıdır. Dolayısı ile onlar da geçici bir sosyal tabakadır ve yakın gelecekte yoksul olacaklardır.

Topraksız/Az Topraklı Köylü/Tarım işçisi tabakası tamamen yoksullardan oluşmaktadır. Bu tabaka, sadece emeğini satarak geçinebilmektedir. Son tabaka ise faal olmayanlardır. Bunların herhangi bir ekonomik faaliyeti ve geliri yoktur. Bu grup genellikle hanehalkı reisi yaşlı ve kadın olan hanelerden oluşmaktadır. Bu grupta geliri yaratan hanehalkındaki diğer bireylerdir.

2.2.2. Mülk sahipleri: Kapitalistler

Sermaye sahipleri yedi sosyal tabakaya bölünmüştür. Bunlar; Profesyoneller, Rantiyerler, Küçük Esnaf, Büyük Esnaf, Küçük Çiftçi, Büyük Çiftçi ve İşveren gruplarıdır. Bu bölünmede temel olarak, işteki durum ve gelir seviyeleri dikkate alınmıştır. İşveren, tarım dışı sektörde faaliyet alanı içerisinde en az bir kişi çalıştıran kişidir (DİE, 2005). Bizim hesaplamamıza göre işveren ortalama geliri ülke ortalama gelirin altı katından daha fazladır. HBA, kendi hesabına çalışan kişileri, kendi iş alanında ücretsiz aile işçiliği kullanan ve kendini istihdam eden olarak tanımlamaktadır. Yukarıda da söz edildiği gibi, ankette yer alan kendi hesabına çalışan kategorisi bizim çalışmamızda dört tabakaya bölünmüştür.

Büyük esnaf, geliri ulusal ortalama gelirin iki katından daha fazla olan ve işyerinde dört ve daha fazla kişi çalıştıran kişilerdir. Küçük esnaf ise, ortalama geliri ulusal gelir seviyesinde olan ve yanında 2-3 kişi çalıştıranlardır. Profesyoneller, iş alanı içerisinde sadece kendi çalışan yüksek nitelikli meslek sahibi olan kendi hesabına çalışan kişilerdir. Bu tabaka, mülksüzler içinde bulunan

kendi hesabına çalışanlardan farklıdır. Profesyonellerin neden ayrı bir tabaka olarak bölündüğü daha sonra verilecektir. İşveren ve esnaf arasındaki fark, gelir seviyeleri ve emek kullanma biçimidir. İşveren bütün emek ihtiyacını pazardan satın alırken, esnaf bunun yanında ücretsiz aile işçiliğini de kullanmaktadır.

Tarım kesimindeki tabakalar; sahip olduğu toprak büyüklüklerine, gelir seviyelerine, meslek ve ekonomik faaliyeti tarım olanlara göre bölünmüştür. Mülk sahibi tarımsal tabakalar, pazar için üretim yapan küçük çiftçi ve büyük çiftçidir. İkisinin arasındaki fark, kullandıkları teknoloji seviyesi, arazi büyüklüğü ve yoğunlaşmış tarımsal üretime göre belirlenen gelir seviyeleridir. Bu çalışmada verilen kriterlere bağlı olarak verimlilik ölçemiyor, fakat verimliliğin sonucu olarak gelir seviyesi ölçülmektedir. Büyük çiftçilerin sahip olduğu topraklar, genellikle 100 dönüm üzerinde iken, küçük çiftçinin 0-200 dönüm arasındadır. Gerçekte arazi büyüklüğü tarımsal tabakaları kendi başına belirleyen bir ölçüttür. Fakat gelir seviyesi ile birleştirildiğinde daha anlamlı sonuçlar vermektedir. Örneğin, 10-19 dönüm toprak sahibi olanların bir kısmı büyük çiftçi tabakası içindedir. Diğer yandan, 100-199 dönüm arazi sahibi olanların bir kısmı ise küçük çiftçi içerisinde. Kimin hangi tabakaya gireceğini belirleyen diğer kriterler, teknoloji yoğunluğu, üretim tipi, ürün tipi, sulama, sahip olduğu üretim araçları, emek kullanım biçimi vb. anket içerisinde bulunmamaktadır. Dolayısı ile sadece toprak büyüklüğü ayırıcı kriter olarak kullanılmıştır.

Ayrıştırılması en zor grup, HBA’da iktisaden faal olmayanlar olarak tanımlanan gruptur. Bu grup, emekliler, rantier kesim ve konumu belirsizlerden oluşmaktadır. Bu grup içinden rantierler ve emekliler ayrıştırılabilmektedir. Rantierler sadece menkul ve gayrimenkul gelire sahip olanlardır. Fakat geri kalanlar, faal olmayanlar altında toplanmıştır. Bu anlamda, bu gruba bir sosyal tabaka demek pek doğru olmamaktadır.

Metodolojiye ilişkin son bir noktayı belirtmek gerekir: sosyal tabakaları gelir düzeylerine göre ayırırken dikkate alınan ölçüt, Türkiye’de kişi başına ortalama gelirin artan ve azalan katlarının kullanılmasıdır. Bu metodolojik kabuller çerçevesinde, verilerin nasıl elde edildiği aşağıdaki bölümde verilmektedir.

2.3. Verilerin Elde Edilmesi

Çalışmanın verileri, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından düzenlenen 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA) sonuçlarından alınmıştır. Anket çalışması 1 Ocak-31 Aralık 2003 döneminde Türkiye’yi temsilen se-

çilen 25,764 hane ile yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır. Anketin tahmin boyutu: Türkiye, Kent, Kır, İstatistiki Bölge Sınıflaması Düzey 1 ve Düzey 2¹⁰ olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Düzey 1’de kent/kır ayrımının verilmesi de amaçlanmıştır. Çalışmamızda Tablo 1’de verilen Düzey 2 (26 bölge) ayrımı kullanılmıştır.

Anket kapsamında toplam gelir elde edilirken 12 gelir türü dikkate alınmıştır: ücret ve maaş geliri, yevmiye geliri, ticaret geliri, imalat geliri, tarım geliri, inşaat geliri, hizmet geliri, gayrimenkul geliri, menkul kıymet geliri, devletten elde edilen gelir, yurtdışından elde edilen gelir ve diğer özel kişi ve kuruluşlardan elde edilen gelir.

Gelirler toplanırken nakdi ve ayni gelir olmak üzere iki biçimde alınmış olup, daha sonra bu değerler toplanarak toplam gelir elde edilmiştir. Her fert için elde edilen bu gelirlerden yola çıkılarak “Kullanılabilir hane geliri” hesaplanmıştır.

Yoksulluk analizlerinde, uluslararası karşılaştırmaları da sağlamak amacıyla Eşdeğer Fert Geliri kullanılmaktadır. Bu gelir;

Eşdeğer Fert Geliri = Toplam Hane Geliri / Eşdeğer Fert Sayısı (OECD ölçeği)

formülünden hesaplanmaktadır. Formülde yer alan eşdeğer fert sayısı, OECD tarafından önerilen bir yöntem olup;

$Eşdeğer\ Fert\ Sayısı = 1 + 0.5 \times HFS(14+) + 0.3 \times HFS(13-)$

formülünden hesaplanmaktadır.

Burada,

$HFS(14+) = 14$ ve daha büyük yaştaki hanehalkı fert sayısını,

$HFS(13-) = 13$ ve daha küçük yaştaki hanehalkı fert sayısını göstermektedir.

Hesaplamalarda SAS paket programı kullanılmış olup, bölgesel analizler Düzey 2 temel alınarak yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen teorik ve metodolojik çerçevede çalışmadan elde edilen bulgular aşağıdaki bölümlerde sunulmaktadır.

3. YOKSULLUĞUN SOSYAL TABAKA ANALİZİ

3.1. Türkiye’de Yoksulluk Sınırı

Çalışmada yoksulluk sınırı olarak, Eurostat tarafından da kullanılan “medyan gelirinin yüzde 60’ı” alınmıştır. Bu kapsamda hesaplanan yoksulluk sınırı ile Hanehal-

Tablo 2: İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2 Sınıflaması

Kod	Bölge Adı	Bağlı Olan İller
TR10	İstanbul	İstanbul
TR21	Tekirdağ	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
TR22	Balıkesir	Balıkesir, Çanakkale
TR31	İzmir	İzmir
TR32	Aydın	Aydın, Denizli, Muğla
TR33	Manisa	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
TR41	Bursa	Bursa, Eskişehir, Bilecik
TR42	Kocaeli	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
TR51	Ankara	Ankara
TR52	Konya	Konya, Karaman
TR61	Antalya	Antalya, Isparta, Burdur
TR62	Adana	Adana, Mersin
TR63	Hatay	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR71	Kırıkkale	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
TR72	Kayseri	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR81	Zonguldak	Zonguldak, Karabük, Bartın
TR82	Kastamonu	Kastamonu, Çankırı, Sinop
TR83	Samsun	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR90	Trabzon	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA1	Erzurum	Erzurum, Erzincan, Bayburt
TRA2	Ağrı	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TRB1	Malatya	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
TRB2	Van	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
TRC1	Gaziantep	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
TRC2	Şanlıurfa	Şanlıurfa, Diyarbakır
TRC3	Mardin	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

kı Bütçe Anketi (HBA)’den elde edilen çeşitli göstergeler Tablo 3’de verilmektedir.

Tablo 3’den de görüldüğü gibi, yoksulluk sınırı kişi başına yıllık 1,877,142,857 TL olup, bu değer altındaki yoksul nüfus 16,250,288 kişi olarak hesaplanmıştır. Böylece, Türkiye’de yaşayan her yüz kişiden 23.48’i yoksul olarak tanımlanabilir.

Tablo 3: HBA’den elde edilen çeşitli göstergeler

Nüfus	69,195,565
Kişi başına medyan gelir (OECD ölçeğine göre)	3,128,571,429
Yoksulluk sınırı	1,877,142,857
Yoksul sayısı	16,250,288
Yoksulluk oranı (yüzde)	23.48

Kaynak: DIE (2004), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden hesaplanmıştır.

3.2. Sosyal Tabakalar ve Yoksulluk

Sosyal tabakanın sosyolojide ekonomik, sosyal, kültürel ve politik birçok değişkene göre yapılmış geniş bir tanım kümesi mevcuttur. Toplumsal farklılaşma, role, statü, sınıf gibi temel kavramlara göre tanımlanmaktadır. Bu çalışmada toplumsal farklılaşma metodoloji bölümünde belirtilen değişkenler (gelir düzeyi, gelir türü, meslek, iktisadi faaliyet kolu, işteki durumu, toprak sahipliği ve çalıştırılan işçi sayısı) ile bir ölçüde toplumsal

sınıf kavramına yaklaşan bir tanım seçilmiştir. Fakat bu tabakalara sınıf demek oldukça zorlama olur, çünkü bu çalışmadaki her tabaka aynı anda birkaç sınıfı içinde barındırabilir. Örneğin, rantiyer sınıf hemen birçok tabaka içindedir. Başka bir durum ise, İşveren içinde sermaye sınıfının farklı temsilcileri (sanayi sermayedarı, ticari sermaye, finans sermayesi) içermesidir. Bu tabakalaşma çalışmasında sosyal sınıfın tam ve kesin tanımının yapıldığını söylemek çok iddialı olur. Dolayısıyla, sosyal tabaka yukarıdaki değişkenler bazında benzeşik hane reisleri temelinde, gelir seviyesi ve emek kullanım biçimine dayalı toplumsal gruplardır. Bu kesimde önce gelir dağılımı sosyal tabakalar itibarıyla gösterilecek ve daha sonra her grubun içindeki yoksulluk oranları verilecektir.

Tablo 4, Türkiye’nin şu andaki sosyal tabakalaşmasını göstermektedir. İlk 5 tabaka, ortalama geliri ulusal ortalama gelirden 2 veya 7 kat fazla olan zengin tabakalardır. Beklendiği gibi son beş tabaka, ulusal ortalama gelirin altında geliri olan yoksullardır. Son beş tabakanın toplam nüfus içindeki oranı yüzde 63.63 iken, zenginleri oluşturan ilk beş tabakanın oranı ise yüzde 5.62’dir. Ortadaki beş tabaka ise ortalama gelir sahibi olup, nüfusun yüzde 30.75’ini oluşturmaktadır.

Tablo 4: Sosyal Tabakalar ve Gelir Dağılımı

Sosyal Tabakalar	Hane Sayısı	Nüfus	Nüfus Dağılımı (%)	Ortalama Gelir (Yıllık TL)
İşveren	79,798	280,864	0.41	14,698,547,346
Yüksek Nitelikli İşçi	470,336	1,632,237	2.36	7,472,790,478
Profesyoneller	35,565	110,475	0.16	7,039,783,379
Büyük Esnaf	395,655	1,747,507	2.53	5,932,018,895
Büyük Çiftçi	21,673	112,727	0.16	5,221,444,002
Rantiyer	165,913	450,787	0.65	3,637,443,647
Nitelikli İşçi	1,543,136	5,935,230	8.58	3,261,933,696
Küçük Çiftçi	117,027	583,532	0.84	2,861,549,619
Küçük Esnaf	935,846	4,396,695	6.35	2,782,385,560
Emekli	2,926,594	9,916,165	14.33	2,481,394,092
Kendi hesabına çalışanlar	1,152,634	5,100,117	7.37	1,986,234,222
Niteliksiz İşçi	4,653,894	20,239,433	29.25	1,603,918,255
Faal Olmayanlar	1,870,226	6,871,146	9.93	1,520,444,865
Küçük Köylü	625,702	3,332,848	4.82	1,545,975,652
Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi	1,750,495	8,485,803	12.26	1,273,698,572
TOPLAM	16,744,495	69,195,565	100.00	2,339,868,646

Kaynak: DIE (2004), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden hesaplanmıştır.

Tablo 5: Gelir Düzeyine Göre Teorik ve Gerçek Tabakalama

<u>Teorik Tabakalama</u>	<u>Gerçek Tabakalama</u>
Kapitalistler/Mal sahipleri	
İşveren	İşveren
Büyük esnaf	Yüksek nitelikli işçi
Büyük çiftçi	Profesyonel
Rantiyer	Büyük esnaf
Küçük çiftçi	Büyük çiftçi
Profesyoneller	Rantiyer
Küçük esnaf	Nitelikli işçi
İşçiler/Mal sahibi olmayanlar	
Yüksek nitelikli işçi	Küçük çiftçi
Nitelikli işçi	Küçük esnaf
Kendi hesabına çalışanlar	Emekli
Emekli	Kendi hesabına çalışanlar
Niteliksiz işçi	Niteliksiz işçi
Faal olmayanlar	Faal olmayanlar
Küçük köylü	Küçük köylü
Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi	Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi

Türkiye nüfusunun yüzde 18’inin tarımsal sektörden gelir elde ettiği görülmektedir. Buna göre yüzde 40 olan kır nüfusu dikkate alındığında (DİE, 2005a), Türkiye nüfusunun yüzde 22’lik bir kesimi kırdan olup, tarım dışı sektörlerden gelir elde ettiği görülmektedir. Buna rağmen aktif işgücünün yarısı tarımdadır (DİE, 2005a). Yoksulluğun temel faktörlerinden birisi tarımdaki bu olgudan kaynaklanmaktadır.

Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi’nden oluşan tabaka yoksulluk analizi açısından oldukça önemlidir. Bu tabaka Tarım Sayımı’na göre yüzde 1 veya 2 civarında olmalıydı. Topraksız işletmelerin sayısı “VII. Genel Tarım Sayımı”na göre 54,321’dir (DİE, 2004b). Tarım işçileri, “Hanehalkı İşgücü Anketi 2003”e göre 400,000’dir (DİE, 2004a). Bu çalışmada ise tarım sektörünün en alt tabakasında bulunanların sayısı 8.5 milyondur. Bu aradaki fark, metodolojik farklılıktan kaynaklanmaktadır. Tarım Sayımı, tarım arazisinin sadece fiziksel koşullarını gözlemlemektedir. İçerisinde herhangi bir sosyo-ekonomik değişken yoktur. 8.5 milyon rakamı ise, en alt tarımsal tabaka için daha gerçekçidir. Gerçekte bu sayı tarımdan kopacak nüfusu göstermektedir. Tarımdaki yoksullaşma süreci, onları kentin sanayi ve hizmet sektörlerine yakın

zamanda atacaktır. İçlerinde sadece az topraklı köylüler, bu sürece karşı durmaktadırlar. Küçük mülkiyet sahipliği hane içi emeğin ve emek zamanının yoğunlaştırılması ile hayatta kalmaktadırlar (Ecevit, 1999).

Diğer önemli bulgu, Türkiye nüfusunun yüzde 29.25’inin niteliksiz işçi grubunda olmasıdır. Bu oran, Türkiye’nin istihdam yapısının düşük eğitimlilerden oluştuğunu doğrular niteliktedir.

Tablo 4’ün ortalama gelir sütununa bakıldığında, Türkiye’deki gelir dağılımının belki de en ilginç sonucu görülmektedir. Yüksek nitelikli işçi grubu, işverenden sonra en zengin ikinci gruptur. Tablo 5’e ise, emekçi ve kapitalist arasındaki varolan ve teorik sosyal tabaka grupları görülmektedir. Tablonun sağındaki varolan tabakalaşma oldukça sorunludur. Yüksek nitelikli işçi, profesyoneller, nitelikli işçi ve emekliler teoride beklenen sıralamanın dışındadırlar. Yüksek nitelikli işçi en zengin ikinci tabaka iken, profesyoneller büyük çiftçi ve büyük esnaftan daha zengindir. Nitelikli işçilerin ise küçük esnaf ve küçük esnaftan daha zengin olduğu görülmektedir. Emekliler de kendi hesabına çalışanlardan daha zengindir. Bu sıradışı tabakalaşmayı açıklamak ol-

dukça zordur. Sosyo-ekonomik ve metodolojik düzeyde bazı nedenler aşağıda verilmektedir.

Metodolojik neden, GSYİH ve HBA’nın metodolojik farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Her iki hesap, teorik olarak farklı değişkenleri içermektedir. Bu nedenle, her ikisinin toplam gelirleri arasında büyük farklar vardır (Yükseler, 2004; Karakaş, 2004). 2003 yılı HBA’da, GSMH’nın yalnızca yüzde 50.6’sı kapsanabilmiştir (Yükseler, 2004). Her iki hesapta karşılaştırılabilecek olan tek büyüklük işgücü ödemeleridir. HBA’da emek gelirleri (maaş, ücret ve yevmiye), izafi kira gelirleri hariç 68 katrilyon, GSYİH’da ise net işgücü ödemeleri 65 katrilyondur (Yükseler, 2004). Bu olgu 2002 yılı anketi içinde geçerlidir (Karakaş, 2004). Anket bu açıdan oldukça isabetli tahminde bulunmuştur. Fakat GSMH ve HBA hesaplarının farklılığını yaratan sorunlardan biri, işletme artışı altında her iki hesabın farklı unsurları içermesidir. İşletme artışı kalemi, GSYİH’da kurumsal gelirler, müteşebbis gelirleri, vergi ve sosyal güvenlik primi, faiz, izafi kira ve kirayı içermekte, HBA’da ise sadece müteşebbis geliri, faiz, izafi kira ve kirayı içermektedir. 2002 yılı HBA’da, GSYİH içindeki işletme artışının (144 katrilyon) sadece yarısı yakalanabilmiştir (Karakaş, 2004).

Diğer yandan HBA’nın en önemli zaafı, menkul kıymetler ve kira gelirlerinin içinde bulunduğu toplam mali varlıkları yakalayamaması olmuştur. 1994 ve 2003 yıllarında mali varlıkların, GSMH içindeki payı yüzde 47.3’ten yüzde 106.7’ye çıkmasına rağmen, HBA’da menkul kıymet gelirlerinde düşüş vardır (Yükseler, 2004). Bunun bir nedeni, ankete yanıt verenin bilgi saklaması iken, diğer nedeni yöntemeldir. Bu neden, HBA’nın yukarıdaki gelir kalemlerinden sadece hane geliri olarak gerçekleşenlerini kapsamasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, bir işletmenin çeşitli finans kağıtlarındaki parasının gelecekte gerçekleşecek geliri, ankete dahil edilmemiştir. Eğer bu gelir, işletmede anket dönemine kadar gerçekleşmişse, gelir olarak kapsanmıştır. HBA, bu tür gelirleri servet gibi kabul etmiştir. Hanehalkı geliri ise anket dönemi içerisinde “kullanılabilir geliri” kapsamaktadır. HBA’yı bir ölçüde eleştiriden kurtaracak olan unsur, ekonomideki ağırlığı gittikçe artan mali varlıkların bir kısmının üretim sürecine bağlı olmamasıdır. Örneğin, kentsel rantların son 30 yılda olağanüstü artışı, kayıt-dışı ekonominin yaygınlığı ve iç borç mekanizması üretim dışılığı oluşturan başlıca unsurlardır. 500 Büyük Sanayi Kuruluşu’nun faaliyet dışı gelirlerinin yıllar itibarıyla değişimi bu olguyu göstermektedir. 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun faaliyet dışı gelirlerinin karlarına oranı, 1983’te yüzde 19.6 iken 1990’da yüzde 33.3’e, 1998’de de en yüksek seviyeye yüzde 80’lere ulaşmış (Bilen ve

Yumuşak, 2004) ve 2003 yılında ise yüzde 71’e (Gürses, 2004) düşmüştür.

Söz edilmesi gereken son nokta ise, HBA’nın verdiği toplam gelir (180 katrilyon) ile bu çalışmadaki toplam gelir (161 katrilyon) arasındaki farktır. Aradaki fark, izafi gelirdir. Ankette izafi gelirler ev sahipliğine göre hane bazında bütün olarak dağıtılmıştır. Fert düzeyinde ise böyle bir veri girişi olmamıştır. Veri tabanından kaynaklanan bu olgu nedeniyle, bu çalışmanın toplam geliri bir miktar düşüktür.

Yukarıdaki nedenlerden dolayı, daha da eşitsiz olması gereken gelir dağılımı son on yılda kısmen düzelmiş gibi görünmektedir. Aynı nedenler, sosyal tabakalar arasındaki eşitsizliği de küçük göstermektedir.

Bu sıra dışı tabakalaşmayı açıklayacak sosyo-ekonomik nedenler aynı zamanda yoksulluğu da açıklayan nedenlerdir. Yüksek nitelikli işçilerin en zengin ikinci tabaka olması, yüksek nitelikli mesleklerin Türkiye’de üretim aracı gibi işlev gördüğünü göstermektedir (Cirrhinoğlu, 1996). Diğer yandan, bu grup genellikle kayıtlı ekonomiyeye dahil olduğu için grubun geliri yakalanabilmektedir. Ayrıca, bu grubun ankete daha doğru yanıt verdiği düşünülmektedir. Aynı özellikler profesyoneller için de geçerlidir. Profesyonelleri kendi hesabına çalışanlardan ayıran bazı özellikler vardır. Yüksek nitelikli işçi ve profesyoneller, Türkiye’de sınıf atlama (dikey hareketlik) açısından önemli olan hizmet sektöründe iş görmektedirler. İstihdam piyasasındaki emek kalifiyesinin aşırı eşitsizliğinden dolayı, sadece emek geliri ile geçinen bu yüksek nitelikli işçi grubunun yüksek öğretime dayanan meslek sahipliği, bir anlamda mülk sahipliği gibi işlev görmektedir.

Büyük esnaf ve büyük çiftçinin genellikle kayıt-dışı ekonomide yer alması, gelirlerini düşük göstermelerine sebep olmaktadır. Bu nedenlerle, profesyonellerle yüksek nitelikli işçilerin gelirleri oldukça yüksek görülmektedir.

Nitelikli işçilerin, küçük esnaf ve küçük çiftçiden daha fazla gelirin olması, vasıflı emeğin, diğer bir ifadeyle eğitimin, küçük mülkiyet sahipliğinden daha önemli olduğunu göstermektedir. Emeklilerin diğer alt tabakalara göre avantajları ise kayıtlı ekonomide olmaları ve sosyal güvenlik sisteminden faydalanmalarıdır. Kendi hesabına çalışanlar, emeklilerin bu özelliklerinin dışındadırlar. Dolayısıyla yakın zamanın potansiyel emekçileridirler.

Özet olarak, bu çarpık tabakalaşma temelde vasıflı emek, kayıt-dışı ekonomi, faaliyet dışı gelirler ve daha başka nedenlerden dolayı oluşmaktadır. Bu çalışma yoksulluğa odaklı olduğu için, Türkiye’deki çarpık sosyal tabakalaşmanın nedenleri üzerinde fazla durulmayacaktır.

Tablo 6: Sosyal Tabakaların Toplam Nüfus ve Gelir İçindeki Payları

Sosyal Tabakalar	Nüfus Payları (%)	Gelir Payları (%)
İşveren	0.41	2.64
Yüksek Nitelikli İşçi	2.36	7.79
Profesyoneller	0.16	0.50
Büyük Esnaf	2.53	6.62
Büyük Çiftçi	0.16	0.38
Rantiyer	0.65	1.05
Nitelikli İşçi	8.58	12.37
Küçük Çiftçi	0.84	1.07
Küçük Esnaf	6.35	7.81
Emekli	14.33	15.72
Kendi hesabına çalışanlar	7.37	6.47
Niteliksiz İşçi	29.25	20.73
Faal Olmayanlar	9.93	6.67
Küçük Köylü	4.82	3.29
Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi	12.26	6.90
TOPLAM	100.00	100.00

Kaynak: DIE (2004), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden hesaplanmıştır.

Tablo 7: Sosyal Tabakalara Göre Yoksulluğun Dağılımı

Sosyal Tabakalar	Nüfus	Yoksul Nüfus	Yoksul Oranı (%)	Yoksulluğun Dağılımı
İşveren	280,864	-	-	-
Yüksek Nitelikli İşçi	1,632,237	15,435	0.95	0.09
Profesyoneller	110,475	-	-	-
Büyük Esnaf	1,747,507	-	-	-
Büyük Çiftçi	112,727	-	-	-
Rantiyer	450,787	92,825	20.59	0.57
Nitelikli İşçi	5,935,230	267,854	4.51	1.65
Küçük Çiftçi	583,532	86,144	14.76	0.53
Küçük Esnaf	4,396,695	445,973	10.14	2.74
Emekli	9,916,165	843,772	8.51	5.19
Kendi hesabına çalışanlar	5,100,117	1,159,365	22.73	7.13
Niteliksiz İşçi	20,239,433	5,486,745	27.11	33.76
Faal Olmayanlar	6,871,146	2,781,550	40.48	17.12
Küçük Köylü	3,332,848	1,117,373	33.53	6.88
Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi	8,485,803	3,953,253	46.59	24.33
TOPLAM	69,195,565	16,250,289	23.48	100.00

Kaynak: DIE (2004), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden hesaplanmıştır.

Tablo 8: Sosyal Tabakalara Göre Yoksulluk Oranları

Sosyal Tabakalar	Yoksul Nüfus	Yoksul Oranı (%)
İşveren	-	-
Profesyonel	-	-
Büyük esnaf	-	-
Büyük çiftçi	-	-
Yüksek nitelikli işçi	15,435	0.95
Nitelikli işçi	267,854	4.51
Emekli	843,772	8.51
Küçük esnaf	445,973	10.14
Küçük çiftçi	86,144	14.76
Rantiyer	92,825	20.59
Kendi hesabına çalışanlar	1,159,365	22.73
Niteliksiz işçi	5,486,745	27.11
Küçük köylü	1,117,373	33.53
Faal olmayanlar	2,781,550	40.48
Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi	3,953,253	46.59
Toplam	16,250,289	23.48

Kaynak: DIE (2004), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden hesaplanmıştır.

Sosyal tabakaların nüfus içerisindeki payları kadar, toplam gelirden aldıkları paylar da önemlidir. Bu paylar Tablo 6’da verilmektedir. Tablo 7’de en yoksul tabakaların; Küçük Köylü, Niteliksiz İşçiler, Kendi Hesabına Çalışanlar, Faal Olmayanlar ve Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi olduğu görülmektedir. Bu tabloda, çarpık tabaklaşmanın neden olduğuna dair bazı ipuçları elde edilmektedir. Nitelikli emekçi ve üretim aracı sahibi olan tabakalar yoksulluktan uzaktır. Tablo 8’de tabakalar, yoksulluk oranlarına (yoksulluk riskine) göre sıralanmıştır. Küçük Çiftçi ve Küçük Esnaf henüz yoksullaşma sürecinin başında iken, Kendi Hesabına Çalışanlar ve Küçük Köylü ciddi bir yoksullaşma yaşamaktadır. Tablo 8’deki 13.4 milyon kişiden oluşan son dört tabaka, çok yüksek yoksullaşma riski altındadırlar. Özellikle son tabakanın (Topraksız/Az Topraklı Köylü/Tarım İşçisi) yoksullaşması, göçün temel nedenidir. Bu tabaka, kentteki sanayi ve hizmetlerde büyük bir baskı unsuru olmaktadır ve olacaktır.

Şüphesiz Türkiye’deki toplam yoksulluğun yüzde 34’ünü oluşturan Niteliksiz İşçiler, en kritik tabakadır. Bunun nedeni, son elli yılda kentlere göç eden az eğitimli ve vasıfsız nüfus grubudur. Tarımdaki çözülme şehirle-

re göçü getirmiştir. Dolayısıyla, küçük köylülük tarım içerisinde oran olarak giderek küçülmüştür. Bu tabaka yakın gelecekte de Niteliksiz İşçi tabakasına geçecektir. Üç tabaka (Niteliksiz İşçi, Faal Olmayanlar ve Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi) yoksulluğun yüzde 65’ini oluşturduğundan kritik tabakalardır.

Sosyal tabakalara göre yoksulluk oranları incelendiğinde, en fazla yoksulluğun yüzde 46.59 ile Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi ve yüzde 33.53 ile küçük köylü gruplarında olduğu görülmektedir. Bu, yukarıda da belirtildiği gibi, tarımda çözülme sürecini gösteren bir olgudur. Aynı çözülme sürecinin küçük esnaf içinde olduğu söylenebilir. Küçük esnafın çözülme sürecinin gelecekte niteliksiz işçi grubunda artış olarak görüleceği açıktır. Bu olgu, niteliksiz işçi grubunda zaten var olan yoksullaşma sürecinin daha da artıracağını göstermektedir. Ayrıca, niteliksiz işçi grubundaki yoksulluk oranı da yüzde 27.11 ile oldukça yüksektir. Bu grup yaklaşık 5.5 milyonluk yoksul ile en fazla yoksulu içermektedir. Tek başına tüm yoksulların yaklaşık yüzde 34’ü bu grupta yer almaktadır. Tarım sektöründeki yoksullar ile niteliksiz işçi grubundaki yoksullar, toplam yoksulların yaklaşık yüzde 66’sını oluşturmaktadır. Emeklilerde yoksulluğun

az olması, bu kişilerin emeklilik sonrası çalışmaya devam etmeleriyle kısmen açıklanabilir. Fakat buna dair bir veri, anket sonuçlarından henüz hesaplanmamıştır. Faal olmayanlarda yoksulluğun yüksek olması, bu grubu oluşturan “belirsizler” kesiminin muhtemelen geçici işsizlik içinde olması ile açıklanabilir.

4. YOKSULLUĞUN BÖLGESEL DAĞILIMI

4.1. Bölgesel Yoksulluk

Yoksulluğun bölgesel dağılımı bir ölçüde bölgesel gelir eşitsizliğinin bir türevidir. Düzey 2 sınıflamasına göre yoksulların dağılımı Tablo 9’da verilmektedir.

Tabloda en düşük yoksulluk oranına yüzde 5.28 ile İstanbul’u içeren TR10 bölgesinin sahip olduğu görülmektedir. Bu bölgeyi yüzde 7.40’lık yoksulluk oranı ile Antalya bölgesi (TR61) takip etmektedir. Yoksulluğun en fazla olduğu bölgelerin ise yüzde 82.37 ile Mardin (TRC3), yüzde 64.33 ile Şanlıurfa (TRC2) ve yüzde 57.77 ile Van (TRB2) olduğu görülmektedir.

Tablo 9’da bölgelerin gelişmişlik seviyesinin yoksulluk oranını belirlediği görülmektedir. Kişi başına gelirin yüksek olduğu bölgeler gelişmiş bölgelerdir (İstanbul, Antalya, Ankara vb.) ve yoksulluk oranları oldukça düşüktür. Az gelişmiş bölgelerde ise yoksulluk oldukça yüksektir. Özellikle son dört bölgede, ciddi bir sorun ol-

Tablo 9: Yoksulluğun Bölgesel Dağılımı

Bölge Kodu	Bölgeler	Nüfus	Kişi başına gelir (yıllık, TL)	Yoksul Nüfus	Yoksul Oran (%)
TR10	İstanbul	10,707,956	3,661,310,291	565,074	5.28
TR61	Antalya	2,535,363	2,581,810,923	187,667	7.40
TR51	Ankara	4,044,175	2,362,634,294	413,708	10.23
TR21	Tekirdağ	1,339,887	2,870,185,864	144,659	10.80
TR31	İzmir	3,483,026	2,311,115,449	377,216	10.83
TR42	Kocaeli	2,789,950	1,774,515,389	356,365	12.77
TR22	Balıkesir	1,535,328	2,518,143,771	203,843	13.28
TR41	Bursa	3,123,297	2,309,979,237	430,956	13.80
TR32	Aydın	2,597,724	3,111,922,218	442,303	17.03
TR90	Trabzon	3,111,287	1,827,938,551	567,854	18.25
TR81	Zonguldak	945,020	2,938,729,335	193,540	20.48
TR71	Kırıkkale	1,715,913	1,964,405,518	390,956	22.78
TR62	Adana	3,691,600	2,046,209,690	873,817	23.67
TR33	Manisa	3,097,208	1,846,995,419	757,576	24.46
TRB1	Malatya	1,751,233	1,725,634,962	436,230	24.91
TR52	Konya	2,435,727	1,891,558,887	646,111	26.53
TR63	Hatay	2,766,317	1,862,658,508	784,246	28.35
TR72	Kayseri	2,537,035	1,486,790,405	732,334	28.87
TR82	Kastamonu	828,787	2,029,852,549	243,527	29.38
TRC1	Gaziantep	2,093,679	1,545,536,200	734,619	35.09
TRA1	Erzurum	1,333,751	1,413,199,782	499,014	37.41
TR83	Samsun	2,997,519	1,652,383,843	1,303,217	43.48
TRA2	Ağrı	1,120,369	1,059,872,721	530,007	47.31
TRB2	Van	2,015,285	1,252,456,329	1,164,255	57.77
TRC2	Şanlıurfa	2,862,487	951,425,201	1,841,536	64.33
TRC3	Mardin	1,735,643	673,763,128	1,429,660	82.37
Toplam		69,195,565	2,259,371,407	16,250,288	23.48

Kaynak: DIE (2004), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden hesaplanmıştır.

duğu görülmektedir. Bu nedenle, bölgesel gelişme programı (GAP), otuz yıl önce bu son iki bölgede başlamıştır. İkinci bölgesel gelişme programı (DAKAP), diğer üç doğu bölgesinde (Van, Ağrı, Erzurum) başlayacaktır. İzleyen bölümde bölgesel eşitsizlikleri belirleyen faktörler, bölgelerin sosyal tabakalaşma yapısı çerçevesinde analiz edilecektir.

Bölgesel gelir eşitsizliği ve yoksulluk çerçevesinde yukarıda söylenen olgular Şekil 1¹¹’de verilen yoksulluk

haritasında çok net görünmektedir. Haritadaki Mardin, Urfa ve Van’dan oluşan kırmızı bölge, en yoksul yerlerdir. Bunları Ağrı, Erzurum, Gaziantep ve Samsun izlemektedir. Bu harita aynı zamanda bölgelerin gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Harita, Tablo 10 ile karşılaştırıldığında, bölgesel eşitsizlik ve yoksulluk ilişkisi oldukça açıktır ve bu dair bazı ilginç olgular, aşağıdadır.

Tablo 10’da bölgeler, kişi başına GSYİH’ya ve yoksulluk oranlarına göre sıralanmıştır. İlk iki sütun, bölgeler

Tablo 10: Kişi Başına GSYİH’ya Göre Bölgelerin Sıralanışı ve Yoksulluk Oranları

Kişi Başına GSYİH’ya Göre Bölgeler 2001(*)		Kişi Başına Kullanılabilir Gelire Göre Bölgeler 2001(**)		Yoksulluk Oranına Göre Bölgeler 2003(**)	
TR42	Kocaeli	TR10	İstanbul	TR10	İstanbul
TR31	İzmir	TR61	Antalya	TR32	Aydın
TR10	İstanbul	TR51	Ankara	TR81	Zonguldak
TR51	Ankara	TR21	Tekirdağ	TR21	Tekirdağ
TR21	Tekirdağ	TR31	İzmir	TR61	Antalya
TR41	Bursa	TR42	Kocaeli	TR22	Balıkesir
TR32	Aydın	TR22	Balıkesir	TR51	Ankara
TR62	Adana	TR41	Bursa	TR31	İzmir
TR81	Zonguldak	TR32	Aydın	TR41	Bursa
TR22	Balıkesir	TR90	Trabzon	TR62	Adana
TR61	Antalya	TR81	Zonguldak	TR82	Kastamonu
TR33	Manisa	TR71	Kırıkkale	TR71	Kırıkkale
TR71	Kırıkkale	TR62	Adana	TR52	Konya
TR52	Konya	TR33	Manisa	TR63	Hatay
TR63	Hatay	TRB1	Malatya	TR33	Manisa
TR83	Samsun	TR52	Konya	TR90	Trabzon
TR82	Kastamonu	TR63	Hatay	TR42	Kocaeli
TRB1	Malatya	TR72	Kayseri	TRB1	Malatya
TR90	Trabzon	TR82	Kastamonu	TR83	Samsun
TR72	Kayseri	TRC1	Gaziantep	TRC1	Gaziantep
TRC1	Gaziantep	TRA1	Erzurum	TR72	Kayseri
TRC2	Şanlıurfa	TR83	Samsun	TRA1	Erzurum
TRA1	Erzurum	TRA2	Ağrı	TRB2	Van
TRC3	Mardin	TRB2	Van	TRA2	Ağrı
TRB2	Van	TRC2	Şanlıurfa	TRC2	Şanlıurfa
TRA2	Ağrı	TRC3	Mardin	TRC3	Mardin

Kaynak : (*) DIE (2003)

(**) DIE (2004), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi’nden hesaplanmıştır.

Şekil 1: Yoksulluk oranlarına göre Türkiye haritası

2001 yılı GSYİH’ya, diğer iki sütunda ise HBA 2003 sonuçlarındaki kullanılabilir gelir itibarı ile kişi başına ortalama gelire göre zenginden yoksula göre sıralanmıştır. Son iki sütun ise bölgelerin yoksulluk oranlarına göre hazırlanmıştır.

GSYİH ve kullanılabilir gelire göre yapılan sıralamada, Kocaeli, en zengin il iken, kişi başına kullanılabilir gelir açısından altıncı sıradadır. Bu durum, bölge zenginliğinden hanehalklarının yararlanmadığını ortaya koymaktadır. Adana ve Samsun bölgeleri de aynı özelliği göstermektedir. Fakat Antalya ve Trabzon tam tersi örneklerdir. Sıralamada bu bölgeler, kişi başına kullanılabilir gelir açısından GSYİH’ya göre daha iyi durumdadırlar. Geri kalan bölgelerde, her iki gelir türüne göre büyük farklar bulunmamaktadır. Az gelişmiş bölgeler, her iki sütunda da alt sırada, gelişmişler ise tam tersidir.

Kişi başına GSYİH ve yoksulluk sütunları karşılaştırıldığında bölgeler üç gruba ayrılabilir. Birinci grup (Ankara, Bursa, İzmir, Kocaeli, Manisa ve Samsun), yoksulluk oranı sıralaması, GSYİH’deki sıralamadan daha yüksek olan bölgelerdir. Bu bölgelerde yoksulluk oranları düşük, kişi başına GSYİH’sı da oldukça düşüktür. Samsun hariç birinci grup gelişmiş bölgedir. Buradan yoksulluğun azalması ve gelişmişlik arasında doğrusal bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. İkinci grup (Antalya, Aydın, Ba-

lıkesir, Kastamonu, Trabzon ve Zonguldak) ise tam tersi özellikler göstermektedir. Bu bölgeler gelişmekte olan bölgelerdir. Yoksulluğun gelişmekte olan bölgelerde de düştüğünü söylemek yanlış olmaz. Şüphesiz üçüncü grup az gelişmiş bölgeler (Ağrı, Erzurum, Mardin, Urfa ve Van) en yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir.

Kişi başına kullanılabilir gelir ve yoksulluk oranları karşılaştırıldığında, diğer bölgelere göre daha eşit gelir dağılımının olduğu Aydın, Kastamonu ve Zonguldak bölgeleri, kişi başına düşük kullanılabilir geliri olmasına rağmen yoksulluk oranı azdır. Kocaeli ve Trabzon ise tam tersi özelliğe sahiptir.

Bölgesel gelişme açısından örnek gösterilen Gaziantep ve Kayseri bölgelerinin durumu oldukça ilginçtir. Kullandığımız her kritere göre en yoksul bölgelere benzer yapıya sahiptir. Trabzon ise ilginç bir özelliğe sahiptir. GSYİH sıralamasında 19. iken, kişi başına kullanılabilir gelir açısından 10. sırada olması sebebi ile daha eşit bir gelir dağılımına sahip olduğu söylenebilir. Fakat yoksulluk oranı oldukça yüksektir. Buradan şu sonuç çıkarılabilir: eşitlikçi bir gelir dağılımı tek başına yoksulluğu azaltıcı bir etkiye sahip değildir.

Burada, sadece yoksulluk haritası ve yoksulluk oranlarını açıklamak amaçlandığından, yukarıdaki çıkarımlar

oldukça yüzeyseldir. Bu çıkarımların daha da derinleştirilmesi gerekir. Bu tür bir analiz ise, çalışmanın üçüncü aşaması olacaktır. Yukarıda yapılan çıkarımlara göre şu özet yapılabilir. Bir bölgedeki yoksulluğu azaltmak için öncelikle kişi başına GSYİH'i artırmak gerekli, fakat bu kendi başına yeterli değildir. İkinci olarak, eşitlikçi bir gelir dağılımı gerekli fakat bu da kendi başına yeterli değildir.

4.2. Sosyal Tabakalar ve Bölgesel Yoksulluk

Bu bölümde, yoksulların bölge bazında ve sosyal tabakalar itibarıyla dağılımı incelenmektedir. Tablo 11'de, her sosyal tabakanın altında ilgili bölgedeki o grubun bölge nüfusu içindeki ağırlığı ve yoksulluk oranları verilmektedir. Örneğin, İstanbul (TR10) bölgesinde yüksek nitelikli işçilerin toplam nüfusa oranı yüzde 5.49 olup, bunların yüzde 1.56'sı yoksuldur.

Tablo 11: Bölgelere Göre Sosyal Tabakaların Dağılımı

Düzy 2	İşveren	Yüksek nitelikli işçi		Profesyonel	Büyük esnaf	Büyük çiftçi	Rantiyer		Nitelikli işçi		Küçük çiftçi		Küçük esnaf	
	Nüfus %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Nüfus %	Nüfus %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %
TR10	0,95	5,49	1,56	0,40	4,04	-	0,98	-	9,01	1,35	-	-	6,48	1,71
TR21	0,13	0,99	-	-	1,28	2,03	1,35	49,02	6,66	6,48	2,73	-	5,67	7,42
TR22	0,49	2,10	-	0,13	2,87	0,86	0,66	23,95	10,07	2,39	0,93	-	7,40	10,43
TR31	0,65	3,57	-	0,33	2,34	0,06	0,97	29,29	11,38	0,25	0,05	48,40	7,31	4,97
TR32	0,47	2,13	-	0,34	0,83	0,13	0,73	35,23	9,30	5,69	0,37	-	6,63	6,80
TR33	0,27	0,50	-	-	1,73	0,14	0,39	69,38	6,74	5,65	0,53	19,76	5,66	3,63
TR41	0,26	2,20	-	0,09	3,66	-	0,58	34,54	8,16	6,92	2,10	10,69	6,41	0,48
TR42	-	1,76	-	0,44	3,41	-	0,35	-	9,80	-	-	-	5,58	6,14
TR51	0,52	4,65	-	0,35	2,64	-	0,57	-	13,92	1,93	0,36	-	4,95	6,36
TR52	0,72	1,29	-	-	1,52	0,50	0,71	7,85	7,09	7,60	2,71	13,96	9,18	12,83
TR61	0,93	3,23	-	0,18	3,48	0,12	1,17	10,15	8,92	0,77	0,52	-	6,06	5,50
TR62	0,14	1,04	-	-	2,67	0,19	0,73	5,68	6,92	8,14	2,90	17,91	6,78	14,94
TR63	0,30	1,29	-	-	4,61	-	0,99	-	7,61	4,90	0,18	28,94	8,45	16,39
TR71	0,44	0,59	-	-	2,43	-	0,09	-	10,06	5,81	2,95	8,62	3,64	-
TR72	0,15	1,31	-	0,08	1,83	0,13	0,60	11,99	6,78	5,17	1,78	-	5,01	11,33
TR81	0,06	1,86	-	0,06	1,41	-	0,21	43,77	11,36	2,80	-	-	2,59	3,05
TR82	0,28	1,47	-	-	1,19	-	0,09	-	7,18	4,64	0,88	-	4,40	16,89
TR83	0,11	0,89	-	-	2,01	0,17	0,75	50,59	5,00	3,06	0,19	68,41	4,88	28,59
TR90	0,14	1,95	-	0,04	2,60	-	0,39	13,09	8,94	1,25	0,02	-	9,50	-
TRA1	-	0,92	-	-	0,17	0,17	0,33	66,22	6,11	11,22	2,83	-	8,76	21,15
TRA2	0,30	1,35	-	-	1,70	-	0,79	66,63	12,56	2,03	0,49	-	7,86	12,96
TRB1	0,08	1,22	-	0,39	1,86	-	-	-	11,79	4,90	-	-	7,53	9,38
TRB2	0,21	0,94	-	-	0,95	-	0,34	33,85	7,93	13,61	0,53	100,00	4,61	30,36
TRC1	0,25	0,77	-	-	3,42	0,15	0,46	34,49	9,28	16,92	-	-	7,39	16,47
TRC2	0,23	1,49	4,80	0,02	0,79	0,92	0,17	60,94	5,70	16,36	1,83	34,46	5,50	35,65
TRC3	-	1,38	17,69	-	0,58	-	0,65	100,00	2,17	21,83	1,04	46,15	3,41	47,99
TOTAL	0,41	2,36	0,95	0,16	2,53	0,16	0,65	20,59	8,58	4,51	0,84	14,76	6,35	10,14

Düzy 2	Emekli		Kendi hesabına çalışanlar		Niteliksiz işçi		Faal olmayanlar		Küçük köylü		Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi	
	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %	Nüfus %	Yoksul %
TR10	18,38	2,12	6,69	4,73	36,10	8,00	10,79	12,28	0,10	-	0,57	7,20
TR21	13,39	2,55	6,53	9,69	24,10	12,95	6,87	12,20	12,10	5,12	16,16	23,08
TR22	18,00	0,93	10,48	15,79	23,83	19,51	6,75	20,18	3,97	15,62	11,47	31,86
TR31	18,80	3,86	7,58	19,41	32,60	16,40	9,27	21,36	0,24	-	4,87	12,49
TR32	16,51	12,47	8,80	8,95	25,98	27,11	6,66	23,90	3,79	7,82	17,32	23,16
TR33	14,55	10,52	5,06	17,15	22,74	34,24	7,02	51,47	10,97	13,23	23,72	34,80
TR41	14,12	12,36	5,48	11,64	32,86	16,01	8,93	29,05	3,96	9,21	11,19	19,43
TR42	22,44	5,20	6,35	18,77	36,16	12,84	8,12	39,65	0,15	-	5,44	40,54
TR51	21,53	3,68	5,30	14,73	34,54	15,40	8,73	22,72	0,73	32,14	1,20	44,84
TR52	9,52	9,56	8,56	26,77	20,74	38,09	11,04	52,45	15,51	21,45	10,90	38,11
TR61	11,96	1,61	8,70	6,75	27,95	13,71	5,51	16,06	3,68	-	17,59	7,86
TR62	13,25	9,88	8,83	21,48	30,06	35,91	9,77	35,64	2,65	20,69	14,08	24,87
TR63	9,41	6,93	8,34	39,33	30,83	40,66	12,33	37,99	4,01	26,95	11,66	36,97
TR71	16,05	10,58	6,51	9,42	32,33	30,68	10,64	27,70	4,92	28,51	9,35	57,39
TR72	19,04	16,62	6,02	30,65	24,49	34,57	15,78	56,34	12,35	30,37	4,67	37,69
TR81	32,63	15,64	6,70	23,00	22,14	27,91	6,84	46,84	2,17	33,09	11,98	27,10
TR82	15,27	21,33	7,05	9,78	21,50	30,28	6,03	40,52	11,88	37,93	22,78	47,86
TR83	10,64	12,44	7,37	43,84	19,67	37,38	7,42	47,57	10,57	60,75	30,33	64,49
TR90	9,71	2,88	10,29	15,88	22,67	21,54	6,51	20,61	1,02	39,77	26,20	36,42
TRA1	8,58	15,79	6,16	15,45	15,59	32,79	9,62	55,64	13,18	42,40	27,57	59,45
TRA2	6,36	9,08	11,75	62,91	22,36	52,15	9,37	70,12	10,54	46,89	14,59	97,55
TRB1	10,66	14,95	9,81	11,42	26,23	25,72	11,10	58,65	3,65	15,66	15,68	45,17
TRB2	7,28	20,22	7,56	41,99	29,31	57,61	15,53	85,38	4,12	72,70	20,69	81,50
TRC1	9,53	22,15	8,89	40,93	43,80	43,42	12,48	43,03	1,55	21,76	2,03	82,26
TRC2	5,66	44,43	7,18	66,22	24,81	68,58	17,20	81,05	9,65	61,96	18,84	87,18
TRC3	2,33	61,51	4,66	74,24	32,72	87,64	12,70	90,94	11,55	73,79	26,80	94,16
TOTAL	14,33	8,51	7,37	22,73	29,25	27,11	9,93	40,48	4,82	33,53	12,26	46,59

Bölgelerin tabakalaşma analizi onların dezavantajlarını göstermektedir. Tablo 11’de yoksulluk açısından bölgeler arasında çok net bir ayırım vardır. Gelişmiş bölgelerde mülk sahibi tabakaların nüfus oranı o tabakaya ait ulusal orandan daha yüksektir. Örneğin, işveren için Türkiye ortalaması yüzde 0.41 iken, İstanbul’da yüzde 0.95, İzmir’de ise yüzde 0.65’dir. Erzurum ve Mardin ise tam tersi bir özelliği göstermektedir.

Yoksulluğun yüksek olduğu bölgelerde tabakalardaki yoksulluk oranları, beklenildiği gibi oldukça yüksektir. Örneğin; Niteliksiz İşçi, Faal Olmayanlar, Küçük Köylü ve Topraksız / Az Topraklı Köylü / Tarım İşçisi yoksul bölgelerde dramatik bir biçimde yoksuldur. Hatta bazı tabakalar bazı bölgelerde bütünüyle yoksuldur. Bu tür bölgeler, şüphesiz kuru tarımın hakim olduğu bölgelerdir. Sulama sorunları, küçük toprak sahipliliği, miras sorunları, parçalanmış topraklar, küçük ölçekli üretim gibi nedenlerle bu bölgelerde oldukça düşük verimliliğe sahip tarımsal üretim vardır.

Tarımsal alt tabakaların Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da neredeyse tamamı¹² Türkiye genelinde ise yarısı yoksuldur. Küçük köylüler yine her bölgede en yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir. Büyük çiftçi içinde de yoksul çıkması ilginçtir. Bu durum için anketten bir bulgu elde edilememesine rağmen muhtemelen, bu gruptaki yoksullar işlenmeyen toprak sahipleridir.

Emeğin niteliği yoksullukla doğrudan ilişkilidir. Yüksek nitelikli işçilerde olduğu gibi, emeğin niteliği arttıkça gelirden yükselmektedir. Nitelikli emekçiler niteliksizlere göre yaklaşık iki kat daha fazla kazanmaktadırlar (Tablo 4). Fakat niteliksiz işçilerin geliri, hem ulusal gelir ortalamasının hem de yoksulluk sınırının altındadır. Özellikle az gelişmiş bölgelerdeki niteliksiz işçilerin yoksulluğu çok daha ağırdır. Bu çerçevede, niteliksiz emeğin, yoksulluğu oluşturan başlıca nedenlerden biri olduğu söylenebilir.

Niteliksiz İşçiler açısından riskli bölge yine Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’dur. Mardin bölgesinde işçilerin neredeyse tamamı yoksuldur. Nitelikli işçiler açısından ise yoksulluk oldukça azalmaktadır. Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki nitelikli işçileri yine ortalamının çok üzerinde bir yoksulluğa sahiptir. Emekliler açısından ise, Mardin ve Urfa bölgesi hariç, yoksulluk oranı oldukça düşüktür. Nitelikli işçiler yine bu bölgelerde az da olsa yoksullaşma tehdidi altındadır. Faal Olmayanlar, büyük şehirler haricinde yoksulluk riskini en yoğun yaşayan gruptur.

Kendi hesabına çalışanlar, niteliksiz işçilerle aynı özelliklere sahiptirler. Ortalama gelirleri, ulusal gelir ortalamasından düşük, yoksulluk sınırının ise çok az

üstündedir (Tablo 4). Kendi hesabına çalışanların yoksulluğu, genellikle az gelişmiş bölgelerdedir. Bununla birlikte, Konya ve Kayseri gibi gelişmekte olan bölgelerde de yüksek olması ilginçtir. Bu tabaka, genellikle vasıfsız emeğin kullanıldığı ekonomik alanlarda iş görmektedir. Teknolojik donanımları düşük ve kol emeğine dayanmaktadırlar. Bu anlamda, kendi hesabına çalışanlar ve küçük köylü arasında büyük benzerlik bulunmaktadır. Her iki tabakada proleterleşme sürecinin bir adım gerisinde durmaktadırlar. Çünkü, çözülme süreci içindedirler. Her ikisi de belirli üretim araçlarına sahiptirler. Geçimlik üretimi sağlayan bu araçları yakın zamanda kaybedeceklerdir.

Rantiye tabakası içerisinde yoksulluk oranı yüzde 20.59’dur. Normalde bu tabakanın zengin bir sınıf olması gerekirdi. Bu tabakanın gelir türü sadece menkul ve gayri menkul gelirlerden oluşmaktadır. Bu tabakanın toplam geliri, anketteki toplam menkul ve gayri menkul gelirlerini yansıtmaz. Dolayısıyla, bu tabaka menkul ve gayri menkul sahiplerinin tamamını kapsamamaktadır.

Diğer ilginç bir nokta ise, küçük esnaftaki yüksek yoksulluk oranlarıdır. Bu durum ise az gelişmiş bölgelerde yaşayan küçük esnaflardan kaynaklanmaktadır. Emekliler için ise yoksulluk oranı oldukça düşüktür.

Tanımlama açısından en sorunlu tabaka ise, faal olmayanlardır. Bu tabakanın yüzde 55’i kadın, yüzde 25’i ise yaşlılardır. Dolayısı ile faal olmamak sadece işsizlik ve yaşlılık değil, aynı zamanda cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu tabakanın bütün tabakalar içindeki en korumasız tabaka olduğu açıktır.

Sonuç olarak, bölgesel eşitsizlikler, meslekler, demografik faktörler, cinsiyet eşitsizlikleri, sosyal tabakaların belirlenmesinde büyük etkiye sahiptirler. İkinci olarak, yoksulluk ve sosyal tabakalaşma arasında sıkı bir ilişki olduğu görülmektedir. Gerçekte, sosyal tabakalaşma, yoksulluk ve bölgesel eşitsizlik arasında kısır bir döngü olduğu görülmektedir.

Özet olarak; Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri ve kısmen de Karadeniz bölgesi yoksulluk açısından en belirlenmiş bölgelerdir. Bu bölgeler, hemen hemen her sosyal tabaka için bir yoksullaşma riski taşımaktadır. Bölgelerin gelişmemiş istihdam yapısı, yoksulluğun küçük çiftçi, niteliksiz işçi, küçük esnaf ve faal olmayan gruplarda yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Aslında bu bölgelerin az gelişmişliği ile yoksullaşan bu sosyal tabakaların düşük kalifiyeli bir emek kompozisyonuna sahip olmaları, birbirini oluşturan ve artıran iki etkidir. Bu durum bir nevi fasit bir daire oluşturmaktadır. Bu fasit daire yoksulluk olarak kristalize olmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışma, gelir dağılımı anketi verilerinden Türkiye’deki yoksulluğun sosyal tabakalar içerisindeki görünümüne yönelik bir başlangıç çalışması olmuştur. Böylesi bir çalışma sosyal tabakalar üzerine bundan sonra daha ayrıntılı analizleri gerektirmektedir. Çalışmanın sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Bu çalışma, Türkiye’nin modernleşme ve kalkınma sürecinde hala sorunların yaşandığı toplumsal kesimleri “kimliklendirerek” göstermektedir. Nüfusu sayısal bölünmüş gruplar olarak değil, belirli sosyo-ekonomik nitelikleri olan gruplar olarak görmek, bu kesimlere yönelik politika oluşturmak açısından gereklidir.
2. Türkiye’nin son 20 yılda yaşadığı toplumsal değişimde ve dünya ekonomisine eklenme sürecinde önüne çıkan ve çıkacak sorunları tespit etmesi ve bu sorunları yönetebilmesi, gelir dağılımı ve yoksulluk ile ilgili politikalara doğrudan bağlıdır.
3. Türkiye’nin özellikle AB’ye üye olma sürecinde en çok sıkıntı çekeceği alanlar, bölgesel eşitsizlikler ve cinsiyet eşitsizlikleri başta olmak üzere istihdamın geliştirilmesi, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında yapacağı reformlar olacaktır.
4. Çalışmadaki veriler ışığında topraksızların ve az topraklıların, küçük köylülüğün, küçük esnaflığın ve niteliksiz işçiliğin oldukça yaygın olması yoksulluğun yakın gelecekte daha da artacağına işaret etmektedir.
5. Eşitsizlik sorununun çözümünde son yıllarda dünyada baskın olan anlayış, katılımcılık ve yerelleşme sürecidir. Eşitsizlikleri yaşayan toplumsal kesimlerin tespiti, kabul ve farkındalığı, katılımcılığın ve yerelleşmenin ilk ayağını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’de yoksulluğun azaltılmasının en temel politikaları, bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi, halihazırda devam eden köylülük ve esnaflığının tasfiye sürecinde modern işgücü piyasasının oluşturması olarak gözükmektedir.

Notlar

- 1 Bu çalışma, aşağıdaki sempozyum, seminer ve konferanslarda sunulmuştur.
 - DIE İstatistiki Araştırmalar Sempozyumu 5-6 Mayıs 2005 Ankara.

- National Centre for Social Research (EKKE), Conference on ‘Poverty, Social Exclusion and Inequality’, September 22-24, 2005, Athens, Greece.
- 9. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 7-9 Aralık 2005, Ankara.
- The International Conference on “Social Policy and Regional Development” The Institute of Economics, Zagreb and Friedrich Ebert Stiftung 30 November 2006, Zagreb, Croatia.
- TÜSIAD, İşgücü, gelir, harcama ve yoksulluk açısından Türkiye’de Hahehalkı Semineri, 21 Mart 2008, Ankara.

Bu çalışma, aşağıdaki konferanslarda yayınlanmıştır.

- Bu makalenin İngilizce ilk hali - Conference on ‘Poverty, Social Exclusion and Inequality’ isimli kitapta basılmıştır. National Centre for Social Research (EKKE), Athens, Greece, 2006.
- Bu makalenin İngilizce son hali Social Policy and Regional Development isimli kitapta basılmıştır. EIZ (The Institute of Economics Zagreb) Zagreb Croatia, 2007.

Erişim: <<http://www.eizg.hr/Item.aspx?Id=334&lang=2>> [Erişim Tarihi: 22 Eylül 2008].

2 Sosyolog, Planlama Uzmanı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

3 İstatistikçi, İstatistik Uzmanı, Türkiye İstatistik Kurumu - TÜİK (Devlet İstatistik Enstitüsü, DIE)

4 Bu çalışma DPT’nin ve TÜİK’in görüşlerini yansıtmaz, sorumluluğu yazarlarına aittir.

5 Yoksulluk çalışmalarının 1980’ler öncesi pek yapılmamış olması, sadece veri eksikliğine dayandırılmaz. Yoksulluğun neden bir sorun olarak ortaya çıktığı konusundaki teorik tartışmalar, bu çalışmanın sınırları dışındadır.

6 2006 yılı için bu oran 0.38’dir. Türkiye’deki eşitsizliğin ABD’deki eşitsizlik seviyesinden bile düşük olması hem eşitsizliğin ölçüm sorunlarını hem de eşitsizlik azalıyor ise bunun nedenlerinin araştırılmasını gündeme getirmektedir.

7 Tabaka ve sınıf arasındaki ilişki hakkında ayrıntılı bilgi için, Parkin (1990)’in çalışmasına bakılabilir.

8 Türkiye’deki kapitalistleşme süreci tartışmaları için Seddon&Marquies (1984)’e bakılabilir.

9 Özellikle Sayın Boratav’a çalışmamıza verdiği eleştiriler ve yorumlar için teşekkürü bir borç biliriz.

10 İstatistiki Bölge Sınıflaması (NUTS- Nomenclature of Territorial Units for Statistics), Türkiye için 3 düzeydir. Düzey 1,12 bölgeden; Düzey 2, 26 bölgeden; Düzey 3 ise 81 ilden oluşmaktadır.

11 Haritanın hazırlanmasındaki katkılarından dolayı Meral DAŞKIRAN’a DIE (İstatistikçi) teşekkür ederiz.

12 TRB2 bölgesinde küçük çiftçi için yoksulluk oranı yüzde 100’dür. Elbetteki bu durum imkansızdır. Bunun nedeni TRB2’de küçük çiftçiliğe karşılık gelen örneklem sayısının bir olmasıdır. HBA Anketi’nde bu tür zorluklar vardır.

Kaynaklar

- ALTHUSSER, Louis (1990), *The Spontaneous Philosophy of Scientists and Other Essays*, Verso, London.
- AYATA, Şencer (1991), *Sermaye Birikimi ve Toplumsal Değişim*, Gündoğan Yayınları, Ankara.

- AYTAÇ, A. Işık (2002), “Tradition or Need? Reasons for Coresiding with Elderly in Urban Areas” *Turkish Journal of Population Studies*, 2002, Vol : 24, ss. 23-36. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- BİLEN, Mahmut ve İbrahim G. YUMUSAK (2004), *Gelir Dağılımı-Beşeri Sermaye İlişkisi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*, Erişim: http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=170#ftn33 [Erişim Tarihi: 12 Aralık 2004].
- BORATAV, Korkut (1991), *1980’li Yıllarda Türkiye’de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- BORATAV, Korkut (2004), *İstanbul ve Anadolu’dan Sınıf Profilleri*, İmge Kitapevi, Ankara.
- BRADSHAW, J. (2001), “Methodologies to Measure Poverty: More Than One is Best”, presented in the International Symposium: Poverty: Concepts and Methodologies, Mexico City 28/29 2001, Erişim: http://www.bris.ac.uk/poverty/pse/conf_pap/mex01_jrb.pdf [Erişim Tarihi : 8 Temmuz 2006].
- CIRHİNLİOĞLU, Zafer (1996), *Meslekler ve Sosyoloji*, Ankara, Gündoğan Yayınları.
- DANSUK, Ercan (1997), *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik yapılarla İlişkisi*, DPT Uzmanlık Tezi, DPT Yay. No : 2472, Ankara.
- DANSUK, Ercan (2009), *Understanding ‘poverty’ in Nar Village : Local, National and Global Perspectives*, (Devam eden Doktora Tezi), University of Exeter, Department of Sociology.
- DİE (2003) “İllere Göre GSYİH’nın Dağılımı” Erişim : <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSYIH/160503t5.gif> [Erişim Tarihi : 11 Eylül 2005].
- DİE (2004), *Hanehalkı Bütçe Anketi*, 2003. Erişim: <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/HHGEL-TUK/140904/140904.htm> [Erişim Tarihi : 8 Kasım 2004].
- DİE (2004a), *İşgücü Anketi*, DİE Matbaası, Ankara.
- DİE (2004b), *Genel Tarım Sayımı*, DİE Matbaası, Ankara.
- DİE (2005), *SIS Data Dictionary*, Erişim : <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SOZLUK/dataa.html> [Erişim Tarihi : 25 Ağustos 2005]
- DİE (2005a), *Türkiye İstatistik Yıllığı*, 2004, DİE Matbaası, Ankara.
- ECEVİT, Mehmet (1999), *Kırsal Türkiye’nin Değişim Dinamikleri*, Kültür Bak. Yay. Ankara.
- ECEVİT, Mehmet ve Yıldız ECEVİT, (2002) *Kırsal Yoksullukla Mücadele : Tarımda Mülksüzleşme ve Aile Emeginin Metalaşması, Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları*, ed. Yasemin Özdek, TODAI, Yay. No: 311, Ankara
- ERDOĞAN, Güzin (2003), *Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler ve Avrupa Birliği’nde Yoksulluk*, Deniz Feneri Derneği, İstanbul.
- EUROSTAT, (1998), 31st Meeting of the Statistical Programme Committee, Erişim: http://europa.eu.int/estatref/info/sdds/en/ilc/ilc_spc_guidelines.pdf [Erişim Tarihi : 8 Temmuz 2006].
- EUROSTAT, (2003), Working Group “Statistic on Income, Poverty & Social Exclusion” Doc. E2/IPSE/2003, Erişim: <http://www.pos.ie/eusilc/documents/Laekenyüzde20Indicators-yüzde20-yüzde20calculationyüzde20algorithm.pdf> [Erişim Tarihi 10 Temmuz 2006].
- EUROSTAT (2004), *Statistics in Focus, Poverty and Social Exclusion in the EU*, Eurostat.
- EUROSTAT (2004a), *Statistics in Focus, Monetary Poverty in EU, Accession and Candidate Countries*, Eurostat.
- GÜRSES, Uğur (2004) *Pazarlama Yanlış*, Radikal Gazetesi, 30 Temmuz 2004, Erişim: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=123618> [Erişim Tarihi 30 Aralık 2004].
- ILO (2005), *Labour Statistics*, Erişim: <http://laborsta.ilo.org/cgi-bin/brokersv8.exe> [Erişim Tarihi : 1 Eylül 2005].
- KALAYCIOĞLU, S.; KARDAM, F.; Tüzün, S.; ULUSOY, M., “Türkiye için Bir Sosyo-Ekonomik Statü Ölçütü Geliştirme Yönünde Yaklaşım ve Denemeler.” *Toplum ve Hekim*, 13 , 1998, s.126-137 .
- KARAKAŞ, Murat (2004), *2002 Gelir Dağılımı Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme*, Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Makalesi, 2004/1, Ankara, 2004, Erişim: <http://www.tek.org.tr/toplantitoplantipdf/SUNUS-M-KARAKAS.pdf> [Erişim Tarihi : 20 Aralık 2004].
- KOMŞU, Ufuk C. (2005), *Informal Ekonomik Faaliyetler ve Türkiye’de Kent Yoksulluğu*, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, Haziran 2005 Ankara.
- KÖSE, A. Haşim, (2005), “Türkiye’de Faktör ve Varlık Gelirlerinin Sınıfsal Temeli Üzerine Gözlemler”, *Toplum ve Bilim*, Sayı104, ss-22-47, Kasım, Ankara.
- MARX, Karl (1996), *Capital Vol. I*, Marx-Engels Selected Works Vol. 35 Lawrence & Wishart, London.
- ÖZMEN, Mehmet (2004), *Final Report of Traineeship about Statistics on Income and Living Conditions Survey*, Traineeship Report, Unpublished, Athens.
- PARKIN, Frank (1990), “Toplumsal Tabakalaşma”, editör Tom Bottomore, Robert Nisbet *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Verso Yayınları, Ankara.
- SALILA, S. & H. HIILAMO, Sund R. (2004) “Rethinking Relative Measures of Poverty” LIS Working Paper Series Working Paper No:368. Erişim: <http://www.lisproject.org/publications/liswps/368.pdf> [Erişim Tarihi: 8 Temmuz 2006].
- SEDDON, David and Ronnie MARQUILIES (1984), *The Politics of Agrarian Question in Turkey : Review of a Debate*, in *Journal of Peasants Studies Vol : 11 (3)*.
- WEBER, Max (1920), *Status Groups and Classes*, In *Economy and Society*, Edited by G. Roth and C. Wittich. New York: Bedminster Press, 1968.
- YERASIMOS, Stefanos (1986), *Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye*, 3. Cilt, Belge Yayınevi, İstanbul.
- YÜKSELER, Zafer (2004), *1994, 2002 ve 2003 Yılları Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketleri: Anket Sonuçlarına Farklı Bir Bakış*, Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Makalesi 2004/23, Ankara, 2004, Erişim : <http://www.tek.org.tr/tartisma/pdf/Z-YUKSELER-03ANKET.pdf> [Erişim Tarihi : 30 Aralık 2004].

Ülkemizde Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardım Uygulamaları

■ Aziz YILDIRIM / Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürü

40

Günümüzün en önemli sorunlarından biri haline gelen yoksulluk olgusu tanımlanması güç bir kavramdır. Bunun nedeni, toplumların gelişme düzeyleri ve tüketim ölçeklerine göre bu olgunun tanımının ve sınırlarının değişmesi ve değişimin yarattığı göreceli durumun ortak bir tanıma varılmasını güçleştirmesidir. Her ne kadar yoksulluğun mutlak bir tanımı yapılamasa da, yoksulluk olgusu incelenirken, yoksulluğun çok boyutlu olma özelliği göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle, kişi veya hane halkının yeterli gelirinin olmaması, özel tüketim düzeyinin yetersiz olması ve kamusal mal ve hizmetlere erişimde yaşanan güçlükler (eğitim ve sağlık imkanlarından yararlanamama, kaynaklara erişememe vb.) yoksulluğun en göze çarpan sonuçları gibi görünse de, bunlara paralel olarak ortaya çıkan, yetersiz beslenme, açlık, hastalık, sakatlık ve maluliyet, güçten düşme, yaşam ve geçimi tehlike altında bırakan olaylara ve iktisadi, sosyal ve doğal şoklara maruz kalma, güvenli bir iş ve konuta sahip olamama, ya da hane halkı çalışıyor olsa bile tüm zamanlarını fiziki varlıklarını sürdürebilmek için gelir elde etmeye çalışarak geçirmeleri nedeniyle birey olarak sosyal yaşama aktif olarak katılamama ve nihayet insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürememe de yoksulluğun önemli sonuçlarındandır. Yoksulluk aynı zamanda “yoksunluk” kavramı ile de iç içe geçmiştir.

Yoksulluk ilk bakışta sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere özgü bir problem olarak görünse bile, aslında gelişmiş ülkelerin de muzdarip olduğu bir sorundur. Günümüzde ise “yoksulluk olgusu” ve “yoksullukla mücadele”, küresel boyutta çağımızın en temel sorun alanlarının başında gelmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, yoksulluk günümüzde ekonomik bir olgu olmasının ötesinde sosyal, politik ve kültürel sorunları da içeren çok boyutlu bir sorun haline gelmiştir.

Yoksullukla mücadele yöntemleri arasında makro ve mikro düzeyde uygulanan çeşitli araçlar mevcutsa da özellikle kamu politikaları açısından en etkin ve köklü yoksullukla mücadele araçları sosyal yardım ve sosyal hizmetlerdir.

En geniş anlamı ile “sosyal yardım”, yerel ölçüler içinde asgari seviyede dahi kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme olanağından kendi ellerinde olmayan nedenlerden dolayı yoksun kalmış kişilere, resmi kuruluşlar veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak yarı resmi veya gönüllü kuruluşlarca muhtaçlık tespitine ve kontrolüne dayalı olarak yapılan ve kişileri en kısa sürede kendi kendilerine yetecek hale getirmek amacıyla taşıyan, parasal ve nesnel sosyal gelirden oluşan bir sosyal koruma yöntemidir.

Sosyal yardım, “yoksunlaşma” olgusunun hafifletilmesine, geciktirilmesine ve geçici olarak giderilmesine karşı uygulanan mutlak anlamda insani bir olgudur. Toplumsal yapının en çok mağdur ettiği insan kitlesi sosyal yardım hizmetlerinin önceliğini oluşturmaktadır.

Sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyde bireylerin yaşadığı yoksunluk, yoksulluğun oluşmasında en belirleyici faktör olması nedeniyle, sosyal yardım hizmetlerinin odaklandığı temel sorun olmaktadır. Dolayısıyla, sosyal yardım hizmetleri, yoksulluğun temel belirleyici olduğu bir alanda hizmet üretmek durumundadır.

Ülkemizde, 1990’lı yıllarda yaşanan ekonomik krizler yoksulluğun yaygınlaşmasına ve derinleşmesine yol açmış, artan işsizlik yanında gelir dağılımındaki bozukluk yoksulluğu ve yoksunluğu ülkemizin önemli sorunlarından biri haline getirmiştir. Dolayısıyla yoksullukla mücadelede en önemli araçlardan biri olan sosyal yardım, kamu politika uygulamalarının merkezinde yer almaya başlamıştır.

Nitekim, Devletimizin Anayasamızda ifade edildiği üzere sosyal bir hukuk devleti olması, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesini ve yoksul kesimlerin desteklenmesine yönelik sosyal politikalar geliştirilmesini, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesini ve sosyal barışın korunmasını gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde temel ve en kapsamlı kamusal sosyal yardım faaliyetleri, 1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu çerçevesinde; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teş-

vik Fonu (SYDTF) kaynakları ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) ve her il ve ilçede kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla sürdürülmektedir.

Yoksunluk içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek ve üretken duruma geçirilebilecek kişiler Fonun hedef kitlesini teşkil etmektedir.

9 Aralık 2004 tarih ve 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile, SYDTF kurumsal bir yapıya kavuşturulmuş ve mevcut sosyal yardım programlarının vatandaşlarımıza daha etkin ve hızlı bir biçimde ulaştırılmasına imkan sağlanmıştır.

3294 sayılı Fon Kanunu ile, bütün il ve ilçelerde illerde Vali, ilçelerde ise Kaymakamlıkların Başkanlığında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) kurulmuştur. 81 il merkezi ve 892 ilçe merkezinde olmak üzere Türkiye genelinde toplam 973 SYD Vakfı vardır. Fon'da toplanan kaynağın SYDV'lere transferi yoluyla, 3294 sayılı Kanun'da belirlenmiş olan hedef kitlede yer alan vatandaşlarımıza, kendi ikamet yerlerinde ve yerel ihtiyaçlar doğrultusunda vakıflar kanalı ile çeşitli sosyal yardımlar ulaştırılmaktadır.

Halka en yakın noktada hizmet vermeye imkan sağlayan bu sistemde, merkezi idarenin uygun politikaları belirlemesi, yeterli kaynakları tahsis etmesi, yapılan yardımların izleme ve değerlendirmesini etkin bir biçimde gerçekleştirmesi ve yerel yöneticilerin katılımı büyük önem taşımaktadır.

9 Aralık 2004 tarih ve 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının daha şeffaf bir yönetime kavuşturulması ve sivil toplum örgütleri ile işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla, Vakıf karar organı olan Mütevelli Heyetlerinde kamu kuruluşu ve yerel yönetim temsilcilerinin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin ve yardımsever vatandaşların yer alması sağlanmıştır. Böylelikle, Vakıfların sosyal yardım faaliyetlerini daha şeffaf ve hesap verilebilir bir yönetim anlayışı çerçevesinde geniş bir katılımı yürütmeleri ve yapılan yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine eriştirilmesi kolaylaştırılmıştır.

Fonun hedef kitlesinde yer alan kişiler, ikamet ettikleri yerdeki Kaymakamlık veya Valiliklerin hizmet bina-

larında faaliyet gösteren Vakıflara ihtiyaç durumlarına göre başvurumaktadırlar. Yapılan başvurular öncelikle sosyal çalışmacıların yaptığı incelemeler ve ilgili mevzuat ışığında Vakıf Mütevelli Heyetlerince değerlendirilerek, sosyal güvenceden yoksun, fakir ve muhtaç durumda oldukları tespit edilenlerin yardım talepleri karşılanmaktadır. Proje programlarına yapılacak başvurular ise projelerin kapsamı içindeki başvuru koşullarına göre değerlendirilmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile yürütülen programlar çerçevesinde Genel Müdürlüğün sosyal yardım alanındaki uygulamaları şu temellere dayanmaktadır:

- Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde olan kişi ve ailelerin, geçimlerini asgari düzeyde de olsa idame ettirmelerini teminen, gerçek muhtaçları bularak, temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik Sosyal Yardım Program uygulamalarını sürdürmek,
- Yoksulluğu azaltmak amacıyla ve yoksul kişileri mümkün olduğu ölçüde üretim sürecine katmak suretiyle, "Üretim ve İstihdam Proje Desteklerine" ağırlık vermek,
- Üretim sürecine katılabilecek durumdaki işsiz ve yoksul durumdaki insanların istihdam kabiliyetlerini geliştirmek üzere, Beceri ve Meslek edindirmeye yönelik formasyon etkinliklerine hız vermektir.

Sosyal Yardım programları içinde ise eğitim ile birlikte kadın, çocuk ve özürllülere yönelik uygulamalara öncelik verilmektedir.

Genel Müdürlük tarafından tüm Türkiye'de düzenli olarak yürütülen sosyal yardım ve proje destek programları şu başlıklar altında ele alınabilir:

Periyodik Aktarmalar:

Vakıflara ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızın ikamet yerlerinde temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması ve cari harcamaları için gönderilen Periyodik Yardımlar, il ilçe nüfusu, TUIK tarafından belirlenen sosyo-ekonomik gelişme endeksi esas alınarak hesaplanmakta ve SYD Vakıflarına aylık olarak aktarılmaktadır.

YARDIMLAR:

1- Sağlık Yardımları:

Tedavi Giderlerine Yönelik Destekler:

Sosyal güvencesi olmayan ve yeşil kart almaya hak kazanamayan vatandaşların ödeme güçlerini aşan sağ-

lık harcamalarının karşılanmasını içeren yardımlardır. Yeşil kart sahibi yoksullara verilen sağlık yardımları ise 2005 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı’na devredilmiştir. Ayrıca, özürlü vatandaşların protez, işitme cihazı, sakat arabası, araç-gereç ihtiyaçları da sağlık yardımları kapsamında yer almaktadır.

ŞNT Sağlık Yardımı (Şartlı Nakit Transferi):

SYDGM tarafından nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan ailelerin çocuklarının ve anne adaylarının temel sağlık hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla, ülkemizin her köşesinde “Şartlı Nakit Transferi Sağlık Yardımları” uygulanmaktadır.

Bu ailelere, okul çağı öncesi çocuklarının düzenli sağlık kontrollerini yaptıramayan ailelere ve anne adaylarına düzenli sağlık yardımı yapılmaktadır. Bu uygulama, Sağlık Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde sürdürülmektedir. Kadının aile ve toplum içindeki konumunun güçlendirilmesi amacıyla, ödemeler doğrudan annelere yapılmaktadır.

Bu uygulama çerçevesinde; (2008 Nisan itibariyle)

- 0–6 yaş grubundaki çocuklar için aylık 20 YTL,
- Hamile annelere hastanede doğum yapmaları kaydıyla bir defaya mahsus 60 YTL

ödeme yapılmaktadır.

2- Eğitim Yardımları:

Eğitim Materyali Yardımları:

a. Eğitim ve Kırtasiye Yardımları:

Eğitim materyali yardımları; her eğitim ve öğretim yılının başlangıcında, fakir ve yardıma muhtaç ailelerin kitap dışındaki kırtasiye, önlük, ayakkabı gibi temel okul ihtiyaçlarının karşılanması için 2007 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan “Eğitim Materyali Yardımları” kapsamında kaynak aktarılmaktadır.

b. Ücretsiz Kitap Yardımı (MEB):

Ücretsiz kitap dağıtımı uygulaması; 2003–2004 öğretim yılından itibaren ilköğretim öğrencilerinin ders kitapları ücretsiz verilmektedir.

Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Eğitim Yardımları:

Bu eğitim programı ile maddi imkansızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ve nüfusun en yoksul % 6’lık kesiminde yer alan ailelere, ilk ve orta öğretime

giden çocuklarının okula düzenli olarak devam etmeleri şartıyla her ay nakdi olarak ödemeler yapılmaktadır.

Kız çocuklarımızın okullulaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını artırmak amacıyla, kız çocuklarımıza ve ortaöğretimde devam eden öğrencilerimize verilen yardım miktarları daha yüksek tutulmuştur.

2008 Yılında Belirlenen Yardım Tutarları

İlköğretime devam eden erkek öğrencilere	20YTL
İlköğretime devam eden kız öğrencilere	25YTL
Orta öğretime devam eden erkek öğrencilere	35 YTL
Orta öğretime devam eden kız öğrencilere	45 YTL

olarak belirlenmiştir.

Taşınmalı Sistem Öğle Yemeği Yardımı:

1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitim kapsamında uygulanmaya başlanan ve okulların bulunduğu merkezlere taşınan yoksul öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren taşınmalı eğitim, 2003–2004 öğretim yılından itibaren kaynağı Fondan karşılanmak üzere il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

Yüksek Öğrenim Bursları:

1989 yılından bu yana, yüksek öğrenim öğrencilerine 9 ay süreyle karşılıksız olarak verilen burslar, işlemlerin tek elden yürütülmesi amacıyla 5102 sayılı Kanunda yapılan düzenleme ile 2003–2004 öğretim yılından itibaren Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kurumuna (YURT-KUR) devredilmiştir.

Özürlü Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması:

Ülke genelinde özürlü öğrencilerimizin okullarına uygun şartlarda ulaşmalarının sağlanması için destek verilerek bu öğrencilerimizin de topluma faydalı birer birey olmasına katkıda bulunmaktadır.

3- Aile Yardımları:

a. Gıda Yardımları:

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlarımızın temel ihtiyaçlarının karşılanması için, dini bayramlarımız öncesinde de Fon’dan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına kaynak gönderilmektedir.

b. Yakacak Yardımları (Kömür Nakliye):

2003 yılından itibaren, Türkiye Kömür İşletmelerinden sağlanan kömür, SYD Vakıflarınca belirlenen ihtiyaç

sahibi ailelere en az 500 Kg olmak üzere ve standartlara uygun torbalanarak evlere teslim edilmek suretiyle belsiz olarak ulaştırılmaktadır.

c. Barınma Yardımları:

Oturulmayacak derecede eski, virane, bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım ve onarımı için aynı ve nakdi olarak yapılan desteklerdir.

d. Aşevi Faaliyetleri:

Dul, yaşlı, hasta, özürlü ve kimsesiz olup, muhtaç durumda bulunan kişilere hizmet veren ve fondan kaynak aktarilmek suretiyle SYD Vakıflarınca işletilen aşevleri bulunmaktadır.

PROJE DESTEKLERİ:

Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP): Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile ortaklaşa yürütülen Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP), 2003 yılında başlatılmıştır. Bu çerçevede, üyelerini köylerimizdeki en düşük gelirli ailelerin oluşturduğu kooperatifler kanalıyla yürütülen süt sığırcılığı, koyunculuk ve seracılık projeleri desteklenmektedir.

Gelir Getirici Projeler: Gelir getirici projelerin amacı, yoksul birey ya da hanelerin kendi geçimlerini sağlayacak işleri kurmaları, gelir elde etmeleri ve başlattıkları çalışmalarını uzun süre devam ettirebilmeleridir. Uygulanacak projelerin teknik ve ekonomik olarak yerel koşullara uygunluğunun yanında üretilecek ürün veya hizmetin yöresel satış ve pazarlama olanaklarının bulunması da gerekmektedir.

tin yöresel satış ve pazarlama olanaklarının bulunması da gerekmektedir.

İstihdam Amaçlı Eğitim Projeleri: İstihdam eğitimi projelerinin amacı, yoksul kadınlara, işsiz gençlere, düzenlenecek kısa süreli kurslarla çeşitli teknik ve sosyal beceriler kazandırılması ve bu kişilerin daha nitelikli iş bulmalarının sağlanmasıdır. Eğitimlerde benzer konularda çalışma yapan kamu ve sivil toplum kuruluşları (Vakıflar, dernekler, sanayi, ticaret ve esnaf odaları, kooperatifler, birlikler vb.) ile işbirliği yapılarak istihdam imkanı sağlanmaya çalışılmaktadır.

Sosyal Hizmet Projeleri: Sosyal hizmet projelerinin amacı, sokakta çalışan/yaşayan çocuklara, engellilere, yaşlılara, korunmasız kadın ve erkeklerle, işsiz gençler ve yoksullara sağlanan düşük maliyetli sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması için toplum merkezleri veya sosyal amaçlı merkezlerin kurulması veya mevcut merkezlerdeki programların çeşitlendirilmesidir.

Geçici İstihdam Projeleri: Geçici istihdam projelerinin amacı, toplumun ortak yararı için uygulanacak çeşitli projelerde ihtiyaç duyulan işgücünün kısa süreli istihdamla karşılanması, yoksul işsizlerin çalıştırılması ve bu kişilerin geçici de olsa para kazanıp aile geçimine katkı sağlamasıdır.

Toplum Kalkınması Projeleri: Toplum kalkınması projelerinin amacı, entegre bir yaklaşımla geniş alanlarda birbirini tamamlayıcı birden fazla projenin birlikte uygulanması ve bu kapsamda toplum kalkınmasına yönelik çalışmalar ile gelir getirici, eğitim içerikli ve sosyal hizmet projelerinin birlikte uygulanabilmesine olanak tanınmasıdır.

Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü'nün Yoksullukla İlgili Temel Amaç ve Hedefleri

■ **Yadigar GÖKALP / SKG Başkanlığı Primsiz Ödemeler Genel Müdürü**

Genel anlamıyla yoksulluk, bireylerin beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi en temel gereksinimlerini karşılayamama veya toplumsal standartların gerisinde kalma ya da yaşamın gerektirdiği imkanlardan yoksul olma durumu olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde 'yoksulluk olgusu' ve 'yoksullukla mücadele', küresel boyutta çağımızın en temel sorun alan-

larının başında gelmektedir. Artık yoksulluk, ekonomik bir olgu olmanın ötesinde sosyal, politik ve kültürel sorunları da içeren çok boyutlu bir sorun haline gelmiştir.

Yoksulluk nedeni ile bireylerin temel yurttaşlık haklarından yararlanamaması ve bunu önleyecek sosyal koruma sistemlerinin geliştirilememesi sosyal dışlanmaya neden olmaktadır. Sosyal dışlanmaya maruz kalan gruplar, özellikle tarım sektörü ile geçici ve güvencesi olma-

yan işlerde çalışanlar, eğitimsiz bireyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özürlüler olup, aynı zamanda yoksulluk riskiyle en fazla karşı karşıya olan kesimlerdir.

Sosyal dışlanmayı engellemek için yapılan sosyal yardımlar ise, asgari bir yaşam seviyesine ulaşamamış ve temel ihtiyaçlarını muhtelif sebeplerle karşılayamayacak duruma gelmiş kimselere, karşılıksız sağlanan ayni ve nakdi yardımlardan oluşmaktadır.

Toplumda sosyal yardım kapsamı içinde yer alması gereken önemli ihtiyaç grupları arasında, Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü bünyesinde destek verilen yaşlı ve özürlü vatandaşlar da yer almaktadır. Günümüzde yaşam süresinin uzaması ve aile yapısındaki değişimlere bağlı olarak yaşlı bakımının aile içi destek sistemleri ile sürdürülememesi bakıma muhtaç yaşlı sayısında artışa neden olmaktadır. Bunun yanında özürlülerin işgücüne katılma oranı, ülkemizdeki mevcut sosyal yaşam alanlarının özürlülerin hareket edebilirliklerini kısıtlaması, iş yerlerinde uygun ortamın yaratılamaması ve özürlü iş gücüne olan talebin sınırlı olmasından dolayı düşük olmakta ve bu alanda yoksullukla daha sık karşılaşmaktadır.

44

Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü’nün temel amaçlarından birisi; sosyal koruma ağının sosyo-ekonomik ve yerel şartlar dikkate alınarak, nüfusun tümünü kapsayan etkin, dezavantajlı grupları topluma entegre eden, toplumun her kesimine sorumluluk vererek sosyal dışlanma ve yoksulluk riskini en aza indiren bir yapıya kavuşturulmasıdır. Ayrıca, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz veya bu risk altında olan birey ve grupların, ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin gerçekleştirilmesi de Genel Müdürlüğümüzün hedefleri arasındadır.

Günümüzde, herhangi bir karşılığı olmaksızın ödenen sosyal yardımlar, Türkiye’de birçok kamu kurum ve kuruluşu ile sivil toplum örgütleri aracılığı ile sürdürülmekte, bu dağılık yapı ise yardımların etkin ve amacına uygun bir şekilde yürütülmesine engel olmaktadır.

Yapıdaki bu dağılıklığın giderilmesi, sosyal yardımların eşitlik, sosyal adalet, etkinlik ve etkililikleri doğrultusunda sunulması amacıyla sosyal yardımlara ihtiyaç duyan kişilerin belirlenmesi için, ortak bir veri tabanı oluşturularak, nesnel ölçütlerle işleyen bir tespit mekanizması kurulması ve sistemdeki kuruluşlar arasında iletişim ve işbirliği sağlanabilmesi 60. Hükümet programında da bahsi geçen bir hedeftir. 5510 sayılı Kanunun 60/c maddesindeki sağlık primi devlet tarafından karşı-

lanacak vatandaşların tespitinin yapılması görevi Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmiştir. Bu durum, muhtaç olan tüm vatandaşların tespitini gerektirmektedir.

Söz konusu hedeflerin gerçekleştirilmesi ile; bağımlı bireyler oluşturmak yerine, onları üretici konuma getirme çabası içerisinde olan, insan onuruna yakışan programların uygulamaya geçirilmesi Türkiye’deki yoksulluk oranını kademeli bir şekilde azaltabilecektir.

Yoksulluğu gidermek ve eşitlikçi bir gelir dağılımını sağlamak amacına yönelik politikalar için, sürdürülebilir bir hızlı büyüme, adil bölüşüm ve sosyal devlet anlayışı doğrultusunda hareket edilmesi esastır. Yoksulluk, hane halkı büyüklüğü, bireylerin çalışma durumları, eğitim durumu gibi farklı parametreleri olan bir süreç olarak ortaya çıkmakta olup, bu gerçeklerden hareketle farklı programlar uygulanarak yoksulluğun önlenmesi ve iş piyasası dışında kalmış olan herkesin istihdam sürecine katılması için sosyal yardımlarda bilimsel ve nesnel ölçütlerin kullanılması ile kendi kendine yeten, üretken bireyler yaratmak temel hedefler olarak belirlenmiştir.

Sosyal güvenlik sisteminin etkinliğinin sağlanması ve toplumun tümünü kapsamaya amacıyla yapılan çalışmalar neticesinde 5502 Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çıkarılarak bu konuda yeni adımlar atılmıştır. Bu Kanunlara 2008 yılı sonunda yasalaşması öngörülen “Sosyal Yardımlar” Kanunu da eklenecektir.

Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü’nün Görevleri

- 5502 sayılı kanunla verilen görevleri yapmak.
- Sosyal güvenlik mevzuatında primsiz ödemelere ilişkin konularda verilen görevleri yapmak.
- 2022 sayılı Kanun kapsamında gerekli işlemleri yürütmek.
- 24/2/1968 tarihli ve 1005 sayılı Kanun, 28/5/1986 tarihli ve 3292 sayılı Kanun, 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Kanun, 28/2/1982 tarihli ve 2629 sayılı Kanun, 28/2/1985 tarihli ve 3160 sayılı Kanun, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Kanun, 11/10/1983 tarihli ve 2913 sayılı Kanun, 16/12/1960 tarihli ve 168 sayılı Kanun hükümleri ile yılı bütçe kanunlarına ekli cetvellerde ve 2330 sayılı Kanuna atıfta bulunan diğer kanun hükümlerine göre bedeli Hazine tarafından karşılanmak suretiyle bu Kanunla devredilen Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü tarafından yapılması gereken tazminat ve yardım işlemleri ile bu kanunlar kap-

samında bulunan er, erbaş ve sivil görevlilere yönelik aylık ve diğer ödemeleri yapmak.

- Kuruma bağlı Dinlenme ve Bakımevleri ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- Kurumun Proje Uygula Birimi Koordinatörlüğünü yürütmek
- Görev konusuyla ilgili uygulamaları izlemek ve geliştirmek.
- Başkan tarafından verilecek benzer nitelikteki diğer görevleri yapmak.

Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü Bünyesinde Gerçekleştirilen Faaliyetler

2022 sayılı Kanuna göre, herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir veya aylık hakkından faydalanmayan ve Kanunda belirtilen gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımından bulunacak tutardan daha az aylık ortalama geliri olan muhtaç Türk Vatandaşlarından, 65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük özür-lülüler ve kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özür-lü yakını bulunan kimselere Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğünce 4 çeşit aylık bağlanmaktadır. Bu aylıklar:

- 1- Yaşlılık Aylığı (65 yaşından büyük olanlar)
- 2- Özür-lü Aylığı (18 yaşından büyük, %40 - %69 özür-lü olanlar)
- 3- Bakıma Muhtaç Özür-lü Aylığı (18 yaşından büyük, %70 ve üzeri özür-lü olanlar)
- 4- Özür-lü Yakını Aylığı (18 yaşından küçük olanlar)

2022 sayılı kanun kapsamına giren kişiler aylık başvurusu için bağlı bulundukları İl yada İlçelerdeki Mal Müdürlüklerine müracaat etmekte, İl/ilçe idare kurulları, başvuru sahibi ile ilgili araştırma ve incelemelerini yaparak muhtaç olduğuna karar verirse kişiyle ilgili belgeleri Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğüne göndermektedir. Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğüne gönderilen evraklar Sosyal Yardımlar Dairesi Başkanlığına bağlı Özür-lülüler veya Yaşlılar Aylık Bağlama Şube Müdürlüklerindeki servislerde incelenmekte ve evraklarda bir eksiklik yoksa aylıklar bağlanarak kişilere bilgi verilmektedir.

1. Yaşlılık Aylığı

65 yaşını doldurmuş, kanunen bakmakla mükellef kimesesi bulunmayan, herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir veya aylık hakkından faydalanmayan vatandaşlarımızdan, nafaka bağlanmamış veya bağlanma-

sı mümkün olmayan, mahkeme kararıyla veya doğrudan doğruya kanunla bağlanmış herhangi bir devamlı gelire sahip bulunmayan ve 2022 sayılı Kanun'un 1. maddesinde belirtilen gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutardan daha az geliri olan Türk vatandaşlarına ödenen aylıktır. (01.07.2008 itibariyle 83,08 YTL)

2. Özür-lü Aylığı

65 yaşından küçük, 18 yaşından büyük olup, özür derecesi %40 ila %69 arasında olan ve herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir veya aylık hakkından faydalanamayan vatandaşlarımızdan, herhangi bir işe yerleştirilememiş olanlara, her türlü gelirleri ile Medeni Kanuna göre nafaka yükümlüsü yakınlarından sağladığı nafaka miktarının aylık ortalaması, muhtaçlık sınırının altında olan kimselere, 2022 sayılı kanunun 1.maddesinde belirlenecek aylık tutarının %200'ü tutarında ödenen aylıktır. (01.07.2008 tarihi itibariyle 166,16 YTL)

3. Bakıma Muhtaç Özür-lü Aylığı

18 yaşından büyük olup, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde özür-lü (özür derecesi %70 ve üzerinde olan) ve herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir veya aylık hakkından faydalanamayan vatandaşlarımızdan, her türlü gelirleri ile Medeni Kanuna göre nafaka yükümlüsü yakınlarından sağladığı nafaka miktarının aylık ortalaması, muhtaçlık sınırının altında olan kimselere 2022 sayılı kanunun 1.maddesinde belirlenecek aylık tutarının %300'ü tutarında ödenen aylıktır. (01.07.2008 itibariyle 249,24 YTL)

4. Özür-lü Yakını Aylığı

Herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan bir gelir veya aylık hakkından faydalanamayan ve her türlü gelirleri ile Medeni Kanununa göre nafaka yükümlüsü yakınlarından sağladığı ya da sağlayabileceği nafaka miktarının aylık ortalaması, muhtaçlık sınırının altında olan vatandaşlarımıza, Kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özür-lü yakınının bakımını fiilen gerçekleştirmek kaydıyla, muhtaçlık sınırının %200'ü tutarında ödenen aylıktır. (01.07.2008 itibariyle 166,16 YTL)

Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü'nde Yeni Düzenlemelerle Getirilen Kolaylıklar

- 17/04/2008 Tarihli 5754 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanun

ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 2022 sayılı kanunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kanun ile birlikte 2022 sayılı kanuna eklenen geçici madde ile yersiz ödenen ve geri alınması için haciz işlemleri başlatılan/başlatılacak olan yaşlılık ve özürlü aylıkları üzerindeki haciz işlemleri kaldırılmış, bu aylıklara dair takibat yapılamayacağı kararlaştırılmıştır.

MADDE 92 – 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun;

1) 3 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu aylıklar, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından belirlenecek ödeme gün ve dönemlerinde peşin olarak ödenir. Aylığa hak kazanma başlangıç tarihi ile ilk aylık ödemesinin yapıldığı ödeme döneminin ilişkin olduğu aya kadar olan haklar için ise defaten ödeme yapılır.”

2) Ek 1 inci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu maddenin birinci fıkrası hükümlerine göre aylık almaya hak kazanacak şekilde özürlü olduğunu belgeleyen ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan yetim olarak aylık veya gelir almakta olan çocuklardan bu kurumlardan aldıkları aylık veya gelir toplamı tutarları bu madde gereğince durumlarına göre ödenebilecek tutardan daha az olanlara; aradaki fark ilgili sosyal güvenlik kurumu tarafından (birden fazla sosyal güvenlik kurumundan aylık veya gelir alanlar için yalnızca tercih edecekleri bir sosyal güvenlik kurumu tarafından) ödenir ve bu şekilde ödenen tutarlar Hazine’den tahsil edilir.”

3) 2022 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 1 – Bu Kanun kapsamındaki kişilere bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar yersiz ödenen ve geri alınması gereken aylıklar ile bunlardan doğan ceza ve faizler terkin edilmiştir. İlgililer hakkında herhangi bir idari ve icrai takibat yapılmaz.”

- 01.08.2008 Tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 2022 sayılı Kanunun uygulama yönetmeliğindeki değişikliklerle işlemler basitleştirilmiş ve uygulamadaki bazı belirsizlikler giderilmiştir;

– Vatandaşlardan istenen “Bakım ilişkisi beyan belgesi” ve “Kontrol muayene taahhütnamesi” müracaat formuna eklenerek bürokratik işlemler azaltılmıştır.

– Tanıtım kartı kaldırılmış olup vatandaşlardan fotoğraf istenmeyecektir.

– Aylık alan vatandaşlardan bir takvim yılı içerisinde toplam süre olarak bir ödeme dönemini (90 gün) aşmayan herhangi bir işte çalışması bulunduğu tespit edilenlerin aylıkları kesilmeyerek ödenmesine devam olunacaktır.

– İl/İlçe İdare Kurulları tarafından muhtaç olmadığına karar verilenler ile vücut fonksiyon kaybı oranı % 40’ın altında kalanların belgelerinin Kuruma gönderilmemesi sağlanmıştır.

- 2022 Sayılı Kanunda 31.07.2008 Tarih ve 5797 sayılı Kanunla yapılan değişiklik doğrultusunda aşağıdaki yeni uygulamalar getirilmiştir;

– Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü bünyesinde daha önce oluşturulmuş olan Sağlık Kurulları kaldırılmıştır. Aylık bağlamalarda, il veya ilçe idare kurullarının alacakları muhtaçlık kararları ile birlikte kanunun gerektirdiği hallerde yetkili hastanelerden alınan sağlık kurulu raporları esas alınacaktır.

– Aylık bağlama işleminden sonra Kurum, evrak üzerinden inceleme yapacaktır.

– Gerçeğe aykırı sağlık kurulu raporu düzenlediği veya bu nitelikteki raporlara dayanarak aylık aldığı tespit edilenler hakkında Türk Ceza Kanununun ilgili hükümlerine göre işlem yapılacaktır.

– Müracaatların kabulü ve aylık bağlanması işlemleri, teşkilatlanmanın tamamlanmasından sonra Sosyal Güvenlik İl Müdürlükleri veya Sosyal Güvenlik Merkezleri tarafından yerine getirilecektir.

– Aylık bağlamaya esas sağlık kurulu raporlarını düzenlemeye yetkili sağlık kuruluşlarının belirlenmesi ile bu raporların alınmasına ilişkin diğer usul ve esaslar Sağlık Bakanlığı ile Kurum tarafından birlikte hazırlanacak yönetmelikle belirlenecektir.

- 5510 Sayılı Kanunda Sağlık Sigortası Primi Devlet Tarafından Karşılanacak Vatandaşlarla İlgili Yeni Düzenlemeler:

5510 sayılı Kanun, sağlık sigortası primi Devlet tarafından karşılanacak vatandaşlarla ilgili yeni düzenlemeler getirmektedir. Bu düzenlemelerin yürürlük tarihi, 2 yıl süreyle ertelenerek bu süre içerisinde mevcut yeşil kart

uygulamasının devam edeceği, anılan Kanunun Geçici 12. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte, sağlık sigortası primlerini kendisi ödemesi gereken vatandaşlar için uygulanacak hükümler 01/10/2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecektir. Bu yeni düzenleme ile;

- 17/04/2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 68 inci maddesi ile değiştirilen 5510 sayılı kanunun Geçici 12. maddesinin 4. fıkrasında 3816 sayılı Kanun kapsamında yeşil kart almak için müracaat etmekle birlikte, hane içinde kişi başına düşen aylık net gelir payı asgari ücretin üçte birinden fazla olduğu için başvurusu reddedilen müracaatçıların gelirlerine nispetle ödemeleri gereken Genel Sağlık Sigortası prim miktarları düzenlenmiştir.
- Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşılanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmeliğin 9. maddesinin son fıkrası uyarınca, yeşil kart verilmesi uygun görülmeyen başvuru sahiplerine bildirilecek gerekçeli kararlarda hane içinde kişi başına düşen aylık net gelir payının rakam ve yazı ile belirtilmesi; ayrıca kararda “bir nüshası da Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) gönderilen bu ret kararıyla birlikte aynı il/ilçe içerisinde bulunan en yakın SGK taşra teşkilatına başvurulması gerektiğinin belirtilmesi hususlarının Genel Sağlık Sigortası (GSS) sisteminin işlerlik kazanması açısından gerekli olduğu değerlendirilmiştir.
- Gerekçeli ret kararlarının başvuru sahibiyle birlikte aynı il/ilçe içerisindeki en yakın SGK taşra teşkilatına bildirilmesi ile vatandaşların GSS sistemine ödeyeceği prim miktarlarının tespit ve tahsil işlemleri yapılabilecektir.
- 2022 sayılı kanun kapsamında aylık alanlar, sağlık primi Devlet tarafından karşılanmak üzere GSS kapsamına alınmıştır.
- 2022 Sayılı Kanun kapsamında aylık alan vatandaşların aylıklarının ödenmesi sırasında yaşanan olumsuzlukların giderilmesi amacıyla
 - Haziran 2008 döneminden itibaren PTT şubelerinden ödenmesine yönelik uygulamaya geçilmiştir. 2022 sayılı Kanundan yaşlı ve özürü aylığı almakta olan 1.250.000 vatandaşımızın aylıkları her ayın 1'inde ve Ziraat Bankası şu-

belерinden ödenmekteydi. Bu durumun aylık ödeme gününde izdiham yaşanmasına neden olduğu bilinmekteydi. Bunun üzerine PTT ile Kurumumuz arasında yapılan protokol ile Haziran döneminden itibaren ödemeler PTT şube ve işyerlerinden yapılmaya başlanmıştır.

- Ayrıca 85 yaş üzeri yaşlılar ile vücut fonksiyon kaybı oranı %70'in üzerinde olan ağır özürülerden tümüne (230.000 kişi) talepleri sorularak gelen talep üzerine toplam 27.466 kişinin aylık ödemeleri evlerinde yapılacaktır.

Evde Ödemeler (Eylül 2008)

	<u>Kişi Sayısı</u>	<u>Ödenen Miktar (YTL)</u>
Türkiye	27.466	13.575.393

- Eylül döneminden itibaren ise ödemelerin zamana yayılarak ve diğer maaş ödeme günleri ile çakışmayan günlerde yapılmasına başlanılmıştır. PTT önlerindeki yığılmaların önlenmesi ve vatandaşların daha rahat bir ortamda aylıklarını alabilmeleri amacıyla

- a) Doğum tarihinin son rakamı 0-5 olanlara her dönemin 5. günü,
- b) Doğum tarihinin son rakamı 1-6 olanlara her dönemin 6. günü
- c) Doğum tarihinin son rakamı 2-7 olanlara her dönemin 7. günü
- d) Doğum tarihinin son rakamı 3-8 olanlara her dönemin 8. günü
- e) Doğum tarihinin son rakamı 4-9 olanlara her dönemin 9. günü
- f) Evde ödeme yapılacaklara her dönemin 5. günü

ödeme yapılacaktır.

Ödeme Günlerine Göre Dağılım (Eylül 2008)

<u>Ödeme Günleri</u>	<u>Kişi Sayısı</u>	<u>Ödenecek Miktar (YTL)</u>
5. GÜN	237.068	89.311.724
6. GÜN	229.812	85.896.568
7.GÜN	241.240	88.560.795
8.GÜN	237.102	87.719.202
9.GÜN	231.230	86.710.279
EVDE ÖDEME (5.GÜN)	27.466	13.575.393
TOPLAM	1.203.918	451.773.963

Reform Çalışmaları ve Yeni Sosyal Yardımlar Kanunu Tasarısı İle Yapılması Planlananlar

Sosyal yardım politikalarının eşgüdümünün sağlanması, sosyal güvenlik sistemi ile bütünleşik bir biçimde sosyal yardımlara ilişkin ilkelerin belirlenmesi, sosyal yardımlardan yararlanacak kesimin nesnel ölçütler çerçevesinde belirlenmesi, sosyal yardımlara ayrılan kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması, ulusal ortak veritabanının oluşturulması gibi amaçlar doğrultusunda bir Sosyal Yardımlar Kanun tasarısı hazırlanmaktadır.

Hazırlanmakta olan sosyal yardımlar kanununun temel unsurları ve kanun kapsamında gerçekleştirilmesi planlananlar aşağıdaki gibidir;

- Sosyal korumanın sağlanması için sosyal güvenlik sistemi ile bütünleşik yapı oluşturularak mükerrerliğin ve diğer istismaların önlenmesi,

- Kaynakların etkin kullanımı,
- Harcamalara ilişkin ulusal ve uluslararası standartlara uygun veri toplanmasının sağlanması,
- Sade ve toplulaştırılmış mevzuat,
- Sosyal yardım alanında dünya uygulamalarına paralel ortak tanım ve normlar,
- Bilimsel yöntemlerle geliştirilmiş muhtaçlık ölçümü ile tüm muhtaç ve savunmasız kesimin belirlenerek sosyal içermenin sağlanması,
- Vatandaş odaklı sosyal yardım anlayışı ile bürokrasinin azaltılması, kısa, basit ve uygulanabilir iş süreçleri,
- Ortak veritabanı sayesinde insandan bağımsız, standart ve kurumsal denetim mekanizmaları oluşturulması.

Türkiye’de Yoksul Olmak...

Yoksulluk, bir toplum ya da topluluğun üretmiş oldukları toplumsal değerlerin azlığı veya çokluğu ile değil, o değerlerin topluluğu oluşturan bireyler arasındaki eşitsiz dağılımı halinde sözkonusu edilebilir. Bu nedenle yoksulluk kavramı genellikle gelir dağılımının eşitsizliği halinin sonucu olarak kabul edilmektedir. Yarattıkları ekonomik değerlerin onu yaratanlara adil bir biçimde dağıtılmaması, yoksulluğun artmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada gelir dağılımı ile yoksulluk arasında sıkı bir ilişki sözkonusu olmaktadır.

Genel anlamda yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluğun kapsamı, refah düzeyindeki gelişmelere bağlı olarak dönemden döneme farklılıklar göstermektedir. Yoksulluğun ölçülmesinde ilk aşama, kimlerin yoksul sınıflamasına gireceğini belirleyen bir “yoksulluk sınırı” seçmektir. Bu sınır, bir toplumda yoksul olanla yoksul olmayana ayıran bir hattır. Yoksulluk sınırının belirlenmesi, yoksulluk düzeyi hakkında yorum yapabilmek için bir başlangıç noktası olmaktadır.

Yoksulluğun tanımlanmasında kullanılan temel ihtiyaçların belirlenmesinde ve kapsama alınmasında farklı kriterler sözkonusu olabilmektedir. Buna göre, yoksul-

luğu iki biçimde tanımlamak mümkündür. Bunlardan dar anlamda yoksulluk; açıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk; gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı ifade etmektedir. Böylece yoksulluk kavramına mutlak ve göreceli yoksulluk olarak iki biçimde yaklaşımda bulunmak sözkonusu olmaktadır.

Mutlak yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Mutlak yoksullukta, insanların fiziksel varlıklarını sürdürebilmeleri için almaları gereken temel gıda ve hizmetlerden yoksun olma durumu söz konusudur. Burada yoksulluk iki farklı yöntemle hesaplanmaktadır. Birincisi, sadece minimum gıda harcaması maliyetini esas alarak hesaplama yapmaktır. Bir tanımlamayla “açlık sınırı” olarak da adlandırılan bu tutarın hesaplanmasında, öncelikle kişinin veya hanehalkının yaşamını sürdürebilmesi için günlük asgari alması gereken kalori miktarı ve bu kaloriyi alabilmesi için yapması gereken gıda harcaması dikkate alınmaktadır. İkinci yöntemde ise, bireyin veya hanehalkının sadece minimum gıda harcaması değil onun yanında giyinme, barınma, ısınma, sağlık, eğitim gibi diğer temel ihtiyaçlarının da esas alınmasıdır.

Yaşama maliyetinin hesabı, yaşam standardı ve tüketim alışkanlıklarına da bağlı olarak kişiden kişiye, temel alınan ailenin büyüklüğüne, hatta ülkeden ülkeye farklılıklar gösterecektir. Ancak yapılabilecek herhangi bir hesaplama, en azından, ortalama bir ailenin minimum ihtiyaçlarını ve bunu karşılamının maliyetini ortaya çıkartabilecektir.

Görelî yoksulluk, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan insanların durumunu yansıtmaktadır. Yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde hareket noktası birey veya hanehalkının ortalama refah düzeyidir. Burada refah ölçüsü olarak tüketim düzeyi veya gelir düzeyi seçilebilmektedir. Yoksulluğun belirlenmesinde, ortalama gelir düzeyinin belli bir yüzdesi (genellikle yüzde 50’si) tercih edilmektedir.

Yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde farklı bir yaklaşım da, öznel yoksulluktur. Burada, yoksulluk çizgisini belirlemenin yolu olarak büyük ölçekli anketlerle toplumun bu konudaki görüşünü araştırmak sözkonusu olmaktadır. Bu yöntemde, soruya verilen yanıtlarla -bir bakıma- bireylerin kendi kişisel kararları ile belirledikleri yoksulluk sınırlarına ulaşılmaktadır.

Türkiye’de yoksulluk sınırı ve yoksulluğun boyutları ile ilgili düzenli resmi bir çalışma geçmiş dönemlerde yapılmamış, ancak sınırlı sayıdaki araştırmalarla mutlak yoksulluk kavramı temel alınarak yaklaşımda bulunulmuştur.

Türkiye’de yoksulluk sınırı ve oranı resmi olarak ilk kez 2002 yılında açıklanmıştır TÜİK bu yıldan itibaren Hanehalkı Bütçe Anketi verilerinden yararlanarak yoksulluk çalışması yapmaya ve yıllık olarak açıklamaya başlamıştır.

TÜİK’in yaptığı yoksulluk çalışmasında, gıda yoksulluğu (açlık sınırı), bir kişinin bir günde alması gereken asgari 2100 kalorinin elde edildiği gıda sepetine göre hesaplanmaktadır. Bu sepetin maliyeti açlık sınırı olarak hesaplanmaktadır. Yoksulluk sınırında ise, gıda yanında, gıda dışındaki ihtiyaçlar da göz önünde bulundurulmakta, hesaplama yapılırken, açlık sınırının hemen üstünde olan hanelerin toplam harcama içindeki gıda dışı harcama payı esas alınmaktadır.

TÜİK tarafından belirlenen yoksulluk sınırı kullanıldığında, örneğin 2006 yılında Türkiye’de toplam fertlerin yüzde 17,81’i yoksuldur. Türkiye’de yaşayan yaklaşık her beş kişiden birisinin yoksul olduğu bu yapıda gıda yoksulu ya da açlık sınırı altında kalan fert sayısı sınırlı

sayıdadır. Ancak TÜİK tarafından yapılan yoksulluk çalışmasının verileri ile günlük yaşam arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Örneğin TÜİK verilerine göre, 2008 yılı itibarıyla dört kişilik bir ailenin “açlık sınırı” ayda 255.-YTL tutarında tahmin edilmiştir. Diğer bir ifadeyle dört kişilik bir aile 2008 yılı itibarıyla günde 8 lira 50 kuruş ile karnını doyurabilmekte, bu harcama tutarı kişi başı olarak hesaplandığında günde 2 lira 12 kuruş ile aç kalmayacağı ortaya çıkmaktadır.

Kuşkusuz burada tartışma konusu olan nokta, verilerin doğru ve güvenilir olup olmadığının ötesindedir. TÜİK hesaplama yaparken, Dünya Bankası tarafından benimsenen metodolojiyi kullanarak mevcut durumu temel almakta ve bu durumda, hanehalkının sosyo-ekonomik durumu belirleyici olmaktadır. Gelir dağılımının dengesiz olduğu bir yapıda sağlanan gelir ve ona bağlı olarak yapılan harcama, olması gereken değil yapılabilen olmaktadır.

TÜİK, asgari ücret çalışmaları sırasında -Asgari Ücret Tespit Komisyonu’nun verdiği görev doğrultusunda ve bilimsel harcama kalıbı temel alınarak- tek bir işçi için asgari ücret düzeyini hesapladığında, diğer bir ifadeyle yapılması gereken harcama tutarını temel aldığında, 2007 yılı Aralık ayı için net 645,09 YTL tutarına ulaşmıştır. TÜİK’in bu hesaplaması, aynı oran kullanıldığında, aynı dönem için TÜRK-İŞ’in tek bir işçi için hesaplanabilen 670,60 YTL tutarı ile de uyumludur. Ancak tartışmalar bir yana, TÜİK’in yoksulluk çalışmasının sonuçları, toplumun geniş bir kesiminin gelir, tüketim ve refah düzeyi konusunda önemli bilgiler sağlamaktadır.

2002 Yılı Yoksulluk Çalışması’nda dört kişilik bir hanenin aylık yoksulluk sınırı gıda için aylık 133 milyon TL, gıda ve gıda dışı harcamalar için ise aylık 310 milyon TL’dir (2002 yılında ele geçen aylık asgari ücret 174 milyon TL). 2002 yılında Türkiye’de fertlerin yüzde 1,35’i açlık sınırının ve yüzde 26,96’sı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

2003 Yılı Yoksulluk Çalışması sonucuna göre açlık sınırı altındaki fert sayısı Türkiye nüfusunun yüzde 1,29’u, yoksulluk sınırı altındaki fert sayısı ise yüzde 28,12’si oranında hesaplanmıştır. 2003 yılında dört kişilik hanenin aylık açlık sınırı 168 milyon lira, aylık yoksulluk sınırı ise 417 milyon TL’dir (2003 yılı itibarıyla aylık net asgari ücret ise 226 milyon TL).

2004 Yılı Yoksulluk Çalışması sonucuna göre açlık sınırı altındaki fert sayısı Türkiye nüfusunun yüzde 1,29’u, yoksulluk sınırı altındaki fert sayısı ise yüzde 25,60’ı oranında hesaplanmıştır. 2004 yılında dört kişilik hanenin

aylık açlık sınırı 182 milyon lira, aylık yoksulluk sınırı ise 429 milyon TL’dir (2004 yılı itibariyle aylık net asgari ücret ise 311 milyon).

2005 Yılı Yoksulluk Çalışması sonucuna göre, açlık sınırı altındaki fert sayısı Türkiye nüfusunun yüzde 0,87’si, yoksulluk sınırı altındaki fert sayısı ise yüzde 20,50’si oranında hesaplanmıştır. 2005 yılında dört kişilik hanenin aylık açlık sınırı 190 YTL, aylık yoksulluk sınırı ise 487 (2005 yılı itibariyle aylık net asgari ücret ise 350) YTL’dir.

2006 Yılı Yoksulluk Çalışması –ki Ekim 2008 tarihi itibariyle açıklanan en son çalışmadır- sonucuna göre, açlık sınırı altındaki fert sayısı Türkiye nüfusunun yüzde 0,74’ü, yoksulluk sınırı altındaki fert sayısı ise yüzde 17,81’i oranında hesaplanmıştır. 2006 yılında dört kişilik hanenin aylık açlık sınırı 205 YTL, aylık yoksulluk sınırı ise 549 (2006 yılı itibariyle aylık net asgari ücret ise 380,46) YTL’dir.

Yoksullukla ilgili verilere bakıldığında; en yüksek yoksulluk oranının ücretsiz aile işçilerinde ve işsizlerde olduğu; 2006 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı yüzde 6,00 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oranın yüzde 28,63 olduğu; sektörel bazda yoksulluğun ise tahmin edilebileceği üzere tarım sektöründe olduğu; hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riskinin arttığı görülmektedir.

Çağdaş bir toplum içinde yaşayan çalışanların ve emeklilerin, kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak bir gelir elde etmeleri esastır. Bu konuda çeşitli uluslararası düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde “Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.” ifadesi bulunmakta, Avrupa Sosyal Şartı’nın “adil bir ücret hakkı” başlıklı maddesinde, akit tarafların, adil bir ücret hakkına etkin bir geçerlilik kazandırmak üzere, “çalışanların kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı” öngörmektedir.

TÜRK-İŞ, yirmibir yıldan bu yana bu alandaki boşluğu doldurmaya çalışmakta ve 1987 yılından bu yana düzenli olarak her ay gıda harcaması tutarını ve buradan hareketle yoksulluk sınırını açıklamaktadır.

TÜRK-İŞ çalışması sonucu açıklanan yoksulluk sınırı tutarı, işçinin eline geçmesi gereken ücret düzeyi değildir. Bu değerlendirme eksik bir yaklaşımın ifadesidir. Yoksulluk sınırı tutarı, ailenin yapması gereken insan onurunun gerektirdiği harcama düzeyidir ve bir bakıma, haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Ancak çoğu zaman, ücretli çalışan ailenin tek gelir kaynağı olduğundan, haneye

Tablo: Türkiye’de Yoksul Sayısı ve Yoksulluk Oranı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Açlık Sınırındaki Nüfus (yüzde)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74		
Gıda Yoksulu Fert sayısı (bin kişi)	926	894	909	623	539		
Yoksulluk Sınırındaki Nüfus (yüzde)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81		
Yoksul Fert Sayısı (bin kişi)	18 441	19 458	17 991	14 681	12 930		
Açlık Sınırı (YTL/Ay) (4 kişilik aileye göre)	133.-	168.-	182.-	190.-	205.-	231.-	255.-
Yoksulluk Sınırı (YTL/Ay) (4 kişilik aileye göre)	310.-	417.-	429.-	487.-	549.-	598.-	660.-
Net Asgari Ücret (YTL/Ay) (tek işçiye göre)	174.-	226.-	311.-	350.-	380.-	411.-	492.-

Kaynak: TÜİK

* 2007 ve 2008 yılları TÜİK tarafından inflate edilmiştir.

Tablo: TÜRK-İŞ’ Göre Yıllık Ortalama Açlık ve Yoksulluk Sınırı ve Asgari Ücret

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Açlık Sınırı (YTL/Ay) (4 kişilik aileye göre)	337.-	443.-	483.-	527.-	576.-	642.-	714.-
Yoksulluk Sınırı (YTL/Ay) (4 kişilik aileye göre)	1.025.-	1.346.-	1.468.-	1.717.-	1.876.-	2.091.-	2.327.-
Net Asgari Ücret (YTL/Ay) (bir işçiye göre)	174.-	226.-	311.-	350.-	380.-	411.-	492.-

Kaynak: TÜRK-İŞ

* 2008 yılı Eylül ayı itibariyle yıllık ortalamadır.

girmesi gereken toplam gelir olması gereken yoksulluk sınırı tutarı, olması gereken ücret düzeyi olarak algılanmaktadır.

TÜRK-İŞ tarafından hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırı tutarları ile elde edilen gelir arasındaki fark, çalışanların içinde bulunduğu geçim sıkıntısının boyutlarını

ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır. Yoksulluk, bir ülkenin sosyo-ekonomik koşullarından kaynaklanan bir sorundur. Yoksullukla mücadele devletin sosyal görevidir ve bu görev yoksulluk bağlamında gözden geçirilip, temel politikalara eklenmedikçe yoksullukla mücadele mümkün değildir.

Kriz ortamı fırsat bilinerek, işçilerin kazanılmış haklarına göz dikilmesin

Türk işçisi fatura ödemek istemiyor

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, dünyayı kasıp kavuran küresel ekonomik kriz üzerine bir açıklama yaptı. Açıklamada kriz ortamının fırsat bilinerek işçilerin haklarına göz dikilmemesi istendi. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

”Türkiye bugün, ABD’de yaşanan ve dünyaya yayılmakta olan ekonomik krizin Türkiye’ye olası etkilerine ilişkin gergin bir bekleyiş içindedir. Yaşananlar göstermiştir ki, ekonomik krizlerden en çok etkilenen, daima emeği ile geçinenler olmuştur. Türk işçisi, artık fatura ödemekten usanmıştır. Krizle birlikte Türkiye’de ekonomik sorunların ve işsizliğin daha da artacağı endişelerine karşın Sayın Başbakan krizin Türkiye için fırsata çevrilebileceğini söylemiş, krizin olası yansımalarıyla ilgili kaygılarını dile getirenleri eleştirmiştir.

TÜRK-İŞ, Türkiye’de aylardır yaşanan gergin ve çatışmacı üslubun, ekonomik kriz temelinde de devam ediyor olmasından kaygı duymaktadır. Kriz ve Türkiye’ye olası yansımaları ile ilgili olarak yapılması gereken elbette ‘felaket tellallığı’ değildir. Ama kriz hiç yokmuş gibi davranmak da ülkemizin çıkarlarına uygun olmayacaktır. Yapılması gereken ilgili kesimlerin sağduyulu ve sağlıklı diyalog zemininde düşünce ve güç birliği yapması, olası kriz yansımalarının daha az zararlı nasıl atlatılabileceği konusunda görüş birliği çabasıdır.

TÜRK-İŞ, 2001 kriziyle birlikte gelen ağır işsizleştirme bilançosunun toplumumuzda yarattığı tahribat hala giderilememişken, Türkiye’nin sosyal dengelerinin yeni bir işsizleş-

tirme furcasını kaldıramayacağını düşünmekte, krizin olası etkilerinin ülkemize işsizlik olarak yansımalarının önüne geçilmesini istemektedir.

TÜRK-İŞ, kriz ortamı fırsat bilinerek, işçilerin kazanılmış haklarına göz dikilmesinin toplumsal barış adına sakıncalarına dikkat çekmektedir. TÜRK-İŞ, yine aynı kaygıyla kimi gazete haberlerinde yer alan ve işsizlik sigortası fonunun kriz baha-

ne edilerek amacı dışında kullanılmasını konu eden yaklaşımlardan hızla uzaklaşılmasının zaruretiye inanmaktadır.

TÜRK-İŞ, krizin endüstri ilişkilerine olası yansımalarını, genelde ve kendisine bağlı sendikalar aracılığı ile yakından izlemekte, krizin etkilerinin işsizleştirme ile aşılmasına yönelik her hamlede aktif tavır alacağının bilinmesini istemektedir.”

Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü “Kriz”den Çıkarılırken “İkinci Sınıf” Çalışan Grubu Yaratılmamasına Dikkat Edilmelidir

**Bölgesel asgari ücret gibi uygulamalar, emekçi kesim içinde
“ikinci sınıf emekçi kesim”in varlığını perçinleyecektir.**

Yasemin YÜCESOY GÜNGÖR

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
İş Müfettişi

Tekstil ve hazır giyim sektörünün 2000’li yılların başında girdiği krizin özellikle Çin tekstil ürünlerinin 2005 yılından itibaren serbest dolaşıma girmesi karşısında derinleşmesiyle, krizden

çıkış için çözüm arayışlarını sürdüren üretici örgütlerinin, sektörün Türkiye’nin “hassas” sektörü ilan edilmesini, üretimi destekleyici tedbirler ve bölgesel asgari ücret ya da serbest asgari ücret uygulaması gibi çarpıcı isteklerini ilettikleri hükümetten, 6 aydır süren çalışmalarını sonucunda ilk açıklamalar geldi.

Sektör temsilcileri ile mutabakata vararak hazırlandığı açıklanan 3 D (Değişim, Dönüşüm, Destek) Eylem

Planını olarak adlandırılan stratejik eylem planına göre;

İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerde yoğunlaşmış bulunan işletmelere, daha sonra belirlenecek illere taşınması halinde beş yıl süreyle çeşitli teşvikler sağlanacak.

Yeni teşvik sisteminde taşınılacak illerde yeni yatırımlar için KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, faiz desteği, SSK işveren prim indiri-

mi, kurumlar ve gelir vergisi indirimi, yatırım yeri tahsis gibi teşvikler öngörülmekte.

Sektöre verilecek teşviklerin çoğu, özel sektör temsilcilerinin üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik taleplerini karşılar niteliktedir. Teşvikler arasında SSK işveren primi indirimi gibi işgücü maliyetlerini azaltıcı bazı hususlar da öngörülmektedir. Özel sektörün, sektörde bölgesel asgari ücret uygulanması yönündeki taleplerinin dikkate alınıp alınmayacağı konusunda ise henüz bir açıklama yoktur.

İşgücü maliyetlerinin düşürülmesi, özellikle küresel üretim zincirlerinde yabancı firmaların taşeronu konumunda olan ve işgücünün ucuzluğuna dayalı rekabet gücüyle ayakta kalan işletmeler açısından, önem arz etmektedir.

Tekstil ve hazır giyim sektörünün emek yoğun bir sektör olması nedeniyle üretim maliyetleri içinde işgücü maliyetlerinin oranı, yüzde 25'i aşarak önemli bir paya sahiptir. Ancak diğer sektörlerle karşılaştırıldığında ücret düzeyinin en düşük olduğu sektörün, tekstil ve hazır giyim sektörü olduğu da dikkat çekmektedir. Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası ile sektörün en büyük işçi sendikası arasındaki Grup Toplu İş Sözleşmelerine göre; sendikalı bir işçinin ortalama aylık ücret düzeyi, asgari ücretin sadece bir katı düzeyindedir. Sektördeki küçük işyerlerinde ücretlerin düzeyi daha da düşüktür. Üretim maliyetleri içinde en esnek yapıya sahip olan işgücü maliyetleri, bir taraftan ücretler aşağı çekilerek, diğer taraftan sigortasız çalıştırma yolu ile düşürülmüştür.

Kayıt dışı çalıştırma yaygınlaşmış, ücret düzeyi düşmüş, uzun çalışma saatleri, işgücünü ucuzlatmanın en bildik yolu olarak kullanılır olmuştur. Sektördeki kayıt dışılık oranlarının, genel kayıt dışılık oranı olarak telaffuz edilen yüzde 55

oranının da üstüne çıkarak yüzde 80'lere ulaştığı ileri sürülmektedir.

Krizden önce sektörde yapılan araştırmalar ve işyerlerinde yapılan iş denetimi raporlarının sonuçları, sektördeki işçilerin yüzde 24-25 gibi yüksek bir oranının yasal asgari ücretin altında ücret aldıklarını göstermektedir.

Bu koşullarda bölgesel asgari ücret gibi yeni bir uygulama ile bazı bölgelerde ücretleri, asgari ücretin altına çekerek düşürmekten medet umulması, gerçekçi değildir. Zaten büyük şehirlerin dışına çıkıldığında özellikle bu sektördeki ücretlerin, asgari ücretin altında seyrettiği bir gerçektir. Ücretler açısından bu durum, istihdam olanaklarının az olduğu ekonomik olarak geri kalmış bölgelerde, asgari ücretin altında işlere dahi, işgücü talebinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Düşük eğitimli, nitelsiz ya da kurumsal yollarla nitelik kazanmamış işgücü tarafından -ki bu işgücü kesimini daha çok kadın işgücü oluşturmaktadır- düşük ücretlere rağmen bu tip işler kabul görmektedir. Tekstil ve hazır giyim sektörü de düşük nitelikli işgücünün, özellikle kadın işgücünün yoğun olarak çalıştırıldığı bir sektördür. Diğer yandan, Mesleki Eğitim Kanununda son yapılan değişikliğe dayalı olarak, mesleki eğitimi olmayanların 18 yaşını doldurduktan sonra da cırak statüsünde eğitim merkezlerine kayıtlı olarak işyerlerinde çalışabilmelerinin önünün açılmasıyla, cıraklık ücreti ile ucuz işgücü olarak çalıştırılan önemli bir işgücü kesimi doğmuştur. Yine bu kesimin içinde kadınlar çoğunlukta. Tekstil ve hazır giyim sektöründe, İstanbul, Bursa, İzmir gibi büyük şehirlere yakın küçük şehir ve kasabalarda büyük şehirlerle bağlantılı olarak fason çalışan bir çok tekstil ve hazır giyim işletmesinde çalışanların büyük çoğunluğunun, kadın ve genç kız olduğu, asgari ücretin altında ve bir kısmı cıraklık ücreti ile çalıştıkları

rı bilinmektedir. Tekstil ve hazır giyim sektörü, kadının emeğinin ucuz ve adeta "ikinci sınıf" emekçi kesim olarak var olduğu bir sektördür. Hal böyleyken, bölgesel asgari ücret gibi uygulamalar, emekçi kesim içinde "ikinci sınıf emekçi kesim" in varlığını perçinleyecektir.

Bölgeler arasındaki ya da büyük ve küçük kentler arasındaki hayat standartlarını dikkate almayan tek bir asgari ücret uygulaması gerçekçi değilse de, açlık sınırına denk düzeyde belirlenen mevcut asgari ücret sistemini, ücret düzeyini bazı bölgelerde daha da aşağı çekecek şekilde bozmak doğru değildir.

İşgücü maliyetlerinin içinde yer alan vergi ve sigorta primlerinin işveren üzerindeki yükünü hafifletici önlemler, zaten alınmıştır. İstihdamı Teşvik Yasası çerçevesinde, işgücü maliyetlerine etki eden vergi ve sigorta primlerine devlet tarafından verilen teşvikler, işgücü maliyetleri açısından üreticilere önemli bir indirim sağlamaktadır.

Üretimi ve istihdamı koruma gayesiyle yapılacaklar, ülkemizi Çin gibi işçi haklarından yoksun, işgücünün ucuz olduğu ülkeler sınıfına sokmamalıdır. Avrupa Birliği yolundaki Türkiye'nin artık rekabet gücünü, ucuz işgücünden çok kaliteli ve markalaşmış ürünlere dayalı olarak artırmak zorunda olduğunu kabul etmek gerekir.

Küresel üretim zincirlerinde yabancı firmaların taşeronu konumunda olan işletmelerin ulusal ve uluslararası rekabet koşullarına göre yeniden yapılanması gerekliliği, bu süreçte verimlilik ve rekabet açısından zayıf işletmelerin de kapanmaktan kurtulamayacağı da bir gerçektir.

İstihdamdaki düşüş, kayıt-dışılığın artması ve kötüleşen çalışma koşulları, işgücü kesiminin sektörün yaşadığı krizden olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Sektörde

hala yaşanan krizler karşısında, fedakarlık yapması gereken kesim, işgücü kesimi olmamalı, bölgesel asgari ücret gibi uygulamalarla ücretleri düşürerek krizden çıkışın bedeli işgücü kesimine ödetilmemelidir. Aksine, krizin işgücü kesimi açısından yarattığı, işsizlik, kayıt-dışı çalışma ve çalışma standartlarının düşmesi gibi olumsuzluklara karşı da önlemler alınmalıdır. 4857 sayılı İş Kanununda, ekonomik kriz durumunda işletmenin ve istihdamın korunması adına bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Genel ekonomik kriz durumunda, işyerindeki faaliyeti tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulan veya çalışma saatleri

önemli ölçüde azaltılan işyerlerinde, işçilerin çalışmadıkları süre için işsizlik sigortasından kısa çalışma ödeneği ödenmesi öngörülmüştür. (4857 sayılı İş Kanunu 65 inci maddesi) Bu düzenlemede; ekonomik kriz nedeniyle işçilerin bir süre için çalışmaması ya da çalışma saatlerinin azaltılması halinde uğrayacağı ücret kayıplarını önlenme amacı ön plana çıkmaktadır. İşçilerin çalışmaktan ya da kısa süreli çalışmaktan kaynaklanan ücret kayıpları, işçi-işveren-devlet üçlüsünün primlerinden oluşan işsizlik sigortasından karşılanacaktır.

Sektör temsilcilerinin talepleri doğrultusunda, tekstil, hazır giyim

ve deri sektörünün Türkiye'nin "has-sas" sektörü ilan edilmesinden öte 4857 sayılı İş Kanununda belirtilen "genel ekonomik kriz" in sektörde yaşandığının kabul edilmesi halinde, kapanma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan işyerlerinde kısa vadeli de olsa işçi ve işverenleri rahatlatacak bir çözüm üretilmiş olacaktır. Diğer yandan, sektöre verilecek teşviklerle süreç içinde sektörün uzun vadede rekabet koşullarına uyarlanacak yapıya kavuşması kolaylaştırılmalıdır. Rekabet koşullarına uyarlanamayan üreticilerin ise piyasadan silinmesi kaçınılmaz olup, böylece haksız rekabet yaratacak uygulamalara girmelerinin önüne geçilmiş olacaktır.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Yürürlüğe Girdi

Sosyal güvenlik sistemimizi yeniden yapılandıran Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 01.10.2008 tarihinden itibaren yürürlüğe girdi.

Yeni sistemin uygulanma usul ve esaslarını düzenleyen Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ile Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmelikleri ise 28.08.2008 tarih 26981 sayılı Resmi Gazete de yayımlandı.

01.10.2008 tarihinden itibaren iş kazaları ve meslek hastalığı, hastalık, analık, malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortasının uygulanmasında işverenlerin, sigortalıların, emekliler ile hak sahiplerinin ve bakmakla yükümlü oldukları kimselerin yükümlülüklerini yerine getirmeleri veya hizmet almak üzere kuruma nasıl ve hangi belgeler ile hangi sürelerde başvuracaklarını içeren konulara düzenleyen Tebliğ-

ler ise 28.09.2008 tarih 27011 sayılı Resmi Gazetede yayımlandı.

Sigortalıların, emeklilerin ve işverenlerin 28.09.2008 tarihli 27012 sayılı Ek Resmi Gazetede yayımlanan Genel Sağlık Sigortası Uygulama Tebliği dahil, yukarıda belirtilen konulara ilişkin tebliğleri okuyarak kuruma başvurularında Tebliğlerde belirtilen hususlara dikkat etmeleri olası mağduriyetlerini önleyeceği yetkililerce ifade edildi.

Genel Sağlık Sigortasının Uygulaması Başladı

56

01.07.2008 tarihinden itibaren sadece gelir aylık alanlarla bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerine uygulanan Genel Sağlık Sigortası, 01.10.2008 tarihinden itibaren ülkede yaşayan herkese uygulanmaya başlandı.

Mütekabiliyet esası dikkate alınmak şartı ile ülkede oturma iznini almış bir yıldan eksik oturmuş yabancı uyruklular hariç yabancı uyruklular, vatansızlar ve sığınmacılar da genel sağlık sigortalısı sayılacak.

18 yaşını doldurmamış çocukların hepsi hiçbir koşul aranmaksızın sağlık hizmetlerinden yararlanacak.

01.10.2008 tarihinden sonra 18 yaşını dolduran okumayan, evlenmemiş olan ve çalışmayan kız çocukları bakmakla yükümlü aile ferdi olarak sağlık yardımlarından yararlanamayacak.

Genel Sağlık Sigortalısı olarak primini kendileri ödeyecek. Yoksulluğu kanıtlananların primleri devlet tarafından ödenecek.

İş akdi sona eren sigortalıların, işten ayrıldıkları tarihten itibaren sigortalılık niteliklerinin devam ettiği 10 gün süre ile genel sağlık sigortasından yararlanacak.

İşten ayrıldıkları tarihten önceki bir yıl içinde 90 gün prim ödemiş sigortalıların, kendilerinin ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin tedavileri genel sağlık sigortası prim borçlarının olup olmadığına bakılmaksızın 90 gün süre ile devam edecek. Ancak bu sürenin genel sağlık sigortası prim sigortalı tarafından ödenecek.

Süt Emzirme ve Cenaze Yardımı Miktarları Artırılmadı

01.01.2007 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 16.06.2006 tarih 262008 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile sigortalılara ödenecek olan süt emzirme yardımı 6 aylık ödeme süresine göre 1.272 YTL'sına, cenaze yardımını ise 1914 YTL'sına yükseltmişti.

Ancak sözkonusu Kanunun, bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi, genel seçimlerin ise erkene alınması nedeni ile yürürlük tarihi ertelenmişti.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen maddelerinin yeniden düzenlenmesini öngören Kanun Tasarısında, Yüce Mahkemenin süt emzirme yardımı ile cenaze yardımını düzenleyen maddelerini iptal etmemesine rağmen bu maddelerde değiştirilmiş süt emzirme yardımı 212 YTL'sına, cenaze yardımını ise 638 YTL'sına düşürülmüştü.

Başta konfederasyonumuz olmak üzere tüm sendika, meslek ve sivil toplum örgütleri bu düzenlemeye karşı çıkmıştı.

TÜRK-İŞ sözcülüğünde Emek Platformunu oluşturan temsilcilerin katılımı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında yapılan görüşmeler sonucu varılan uzlaşıda, süt emzirme ve cenaze yardımı miktarlarının günün koşulları da dikkate alınarak Bakanın onayı ile kurum tarafından belirlenmesi ilkesi kabul edilmiş ve kanunun ilgili hükümler bu şekilde düzenlenmişti.

Belirtilen düzenleme dikkate alınarak, 1.10.2008 tarihinden itibaren süt emzirme yardımı ile cenaze yardımının miktarlarının yükseltilmesi

beklenirken, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından onaylanan Kurum Yönetim Kurulunun Kararı ile 01.10.2008 tarihinden itibaren süt emzirme yardımının 50 YTL cenaze yardımının ise 257 YTL olarak ödenmesine devam edilmesi öngörüldü.

Bu uygulama sigortalılarda büyük bir hayal kırıklığı yaratırken, Bakanlığın uzlaşa metnindeki amaçlara uygun davranmadığı izlenimini yarattı.

Süt emzirme ve cenaze yardımı miktarlarının, 01.09.2009 tarihinden itibaren yeniden belirleneceği yetkililerce belirtildi.

Katılım Payı Miktarı Arttı Sevkler Tekrar Zorunlu Oldu

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca genel sağlık sigortası, emekli dul ve yetimlerden sonra 01.10.2008 tarihinden itibaren sigortalılara da uygulanmaya başladı.

Genel Sağlık Sigortasının emekli dul ve yetimlere uygulandığı, 01.07.2008 tarihinde 2 YTL olan muayene ücreti katılım payı, 01.10.2008 tarihinden itibaren II basamak resmi sağlık kurumlarında 3 YTL'na, Eğitim hastanelerinde 4 YTL'na, üniversite hastanelerinde 6 YTL'na yükseltildi. Özel sağlık kuruluşlarında ise muayene ücreti katılım payı 10 YTL olarak uygulanacak.

Aile hekimlerine, işyeri hekimlerine ve sağlık ocaklarına başvurularda muayene ücreti katılım payı alınmayacak,

01.09.2008 tarihinden itibaren aile hekimliğinin uygulandığı Bayburt, Isparta, Gümüşhane ve Denizli illerinde sigortalılar, emekliler, bunların bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri ile dul ve yetimler hastalıkları halinde öncelikle aile hekimlerine başvurmak zorunda. Aile hekiminin sevk etmesi halinde devlet hastanelerine ya da kurumla anlaşmalı özel hastanelere ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına başvurabilecekler.

Aile hekimliğinden sevk almadan doğrudan hastanelere başvuran hastaların acil durumlar hariç tedavi ücretleri ödenmeyecek.

01.01.2009 tarihinden itibaren zorunlu sevk işlemi, Aile hekimliği uygulanmasına başlanılan tüm illerde uygulanacak.

Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem

Namık TAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı
namiktan@turkis.org.tr

58

5 510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 1 Ekim 2008 sonrası ilk defa memur olarak çalışmaya başlayanlar ile birlikte işçilerin ve bağımsız çalışanların sosyal güvenlik koşullarını yeniden düzenlemiştir.

4447 sayılı Kanunda olduğu gibi, sigorta başlangıcı, prim gün sayısı ve yaş hadleri geçici maddelerle yeniden düzenlenmiştir. Çalışılan dönemlerin yürürlükteki mevzuata göre aylığa hak kazanma koşulları ve aylıkların hesaplanmasının ne şekilde yapılacağı, geçici maddelerle hüküm altına alınmıştır.

1 Ekim 2008 sonrası dönemlerde ilk defa sigortalı olacakların aylığa hak kazanma ve aylıkların hesaplanmasında ise, daha ağır koşullar öngörülmüştür.

1 Ekim 2008 itibarıyla işçilerin (4/a) prim gün sayısı 7200 gün olarak belirlenmesi önemli bir avantaj

olması yanında, dikkat edilmesi gereken düzenlemeler de bulunmaktadır. 506 sayılı Kanun döneminde işçilerin temel olarak eski adıyla SSK isteğe bağlı sigorta yaptırmaları, 1 Ekim 2008 itibarıyla değişmektedir. 5510 sayılı Kanun isteğe bağlı sigortalıları 4/b kapsamında değerlendirmektedir. İş Kanununa göre esnek çalışanların sigortalı olmayan günlerinin veya aylarının 1 Ekim 2008 itibarıyla yapılacak isteğe bağlı sigortalılık süreleri (4/b) olarak değerlendirilecek olması yeni bir belirsizliği ve hak kaybını getirecektir. Bağ-Kur (4/b) kapsamındaki sigortalıların prim gün sayısı koşulu 9000 olduğundan, 4/a kapsamında olanların dikkat etmesi gereken ayrıntılar şu şekilde özetlenebilir.

1 Ekim 2008 öncesi dönemlerde sigortalılığı olanların aylığa hak kazanırken, son yedi yılda sigortalılığın yarısından bir gün fazlasının hangi sosyal güvenlik kuruluşunda olduğuna bakılmaktadır. Bu nedenle, aylık talebinde bulunmadan önceki son yedi yıla dikkat edilmesi gerekmektedir. İşçiler bakımından değerlendirme yapılacak olursa, prim

gün sayısı koşulu ile birlikte, hangi dönemin avantajlı olacağını çok iyi değerlendirmeleri ve isteğe bağlı sigorta gün sayılarına dikkat etmeleri gerekmektedir. Bu konuda, sigorta müdürlüklerinden sağlıklı bilgileri almak ve buna göre kendilerini yönlendirmeleri yerinde olacaktır.

1 Ekim 2008 sonrası dönemlerde ilk defa sigortalı olanlar bakımından ise, toplam çalışılan süredeki hizmet çizelgesindeki dağılım incelenecektir. Toplam prim gün sayısının dağılımı nerede fazla ise, ilgili sigorta kolundan aylığa hak kazanacaktır. Bu bakımdan, işçiler (4/a), bağımsız çalışanlar (4/b), memurlar (4/c) ile ilgili aylığa hak kazanma koşullarının bilinmesi ve buna göre yönlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Örneğin, işçilerin (4/a) prim gün sayısı koşulu 7200 gün, 4/b ve 4/c'de ise 9000 gün olarak belirlendiğinden, sürekli çalışmayan işçilerin 3500 günün altında isteğe bağlı sigortalı olmalarına dikkat etmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, 9000 gün prim ödeme koşulu aranacaktır. 1 Ekim 2008 sonrası dönemde ilk defa sigortalı olanların, 7200 prim

gün sayısını (isteğe bağlı süreye dikkat edilerek) bir an önce tamamlanması, yaşı koşulunda da belli bir dönem avantaj yaratacaktır.

5510 sayılı Kanun öncesi dönemlerde isteğe bağlı sigortalılar, sadece uzun vadeli sigorta kolundan prim yatırırken, yeni dönemde yüzde 12.5 oranında genel sağlık sigortası primi de yatırmaları koşulu getirilmiştir. Bu artış, isteğe bağlı sigortalı olmayı oldukça güçleştirecek bir değişiklik olarak dikkat çekmektedir.

Gelir ve Aylıkların Hesaplanması

Güncelleştirme katsayısı, aylığa hak kazanma koşulu kadar büyük önem taşımaktadır. 1 Ekim sonrası dönemde yıllık tüfe artışı ile birlikte milli gelir artışının yüzde 30'u kadar bir sınırlamanın getirilmesi, aylıkları hesaplanmasında artış hızını etkileyecek önemli bir değişiklik olarak dikkat çekmektedir. 4447 sayılı Kanun ile birlikte 2000 sonrası dönemlerde enflasyon ve büyüme oranlarının yüzde yüzü ile birlikte prim kazançları güncelleştirilirken, 1 Ekim 200 sonrası dönemlerde enflasyon artışının tamamı, milli gelir artışının yüzde 30'unun dikkate alınması, önemli bir kayıp olarak değerlendirilmelidir. En çok yıpranan ve ekonomik büyümede katkısı olan işçilerin refah artışından sınırlı bir şekilde pay almaları, aynı zamanda sosyal bir adaletsizlik olarak görülmelidir.

Aylık bağlama oranlarında da önemli değişiklikler yapılmıştır. 30 Nisan 2008 öncesi ve sonrası olarak sigortalı olanlarda farklılık getirilmiştir. 30 Nisan 2008 sonrası her yıl aylık bağlama oranı yüzde 2 olarak belirlendiğinden, aylıkların hesaplanmasında önemli bir kayıp olarak dikkat çekmektedir. 5510 sayılı Kanun öncesi dönemlerde işçiler açısından 9000 karşılığı olarak yüzde 65 aylık bağlanırken, 5510 sayılı Kanun yürürlüğü ile birlikte ilk defa

sigortalı olanların aylığa hak kazanmaları durumunda 9000 prim gün sayılarına ulaşmaları durumunda yüzde 50 aylık bağlanacaktır. Burada yapılan değişiklik, belirlenecek aylıkları etkilediğinden, önemli bir kayıp olarak görülmelidir.

Sonuçta, güncelleştirme katsayısının değiştirilmesi ve aylık bağlama oranının düşürülmesi birlikte değerlendirildiğinde, yeni sistem daha çok çalışanların üzerine fatura edildiği söylenebilir.

Gelir ve Aylıkların Artışı

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, gelir ve aylıkların artışında altı aylık dönemler olarak tüfe artışlarını esas almıştır.

İşçi emeklileri açısından yıllardır yapılmayan intibaklar sonucu, işçi emekli aylıkları düşük kalmış, özellikle de 2000 öncesi emekli olanların gelir ve aylıkları ortalama olarak 600 YTL seviyesindedir. Büyük bir grubun mağdur edildiği gerçeği, 5510 sayılı Kanunda değerlendirilmemiş, yapılmayan intibaklar ile ilgili hiçbir düzenlemenin yapılmaması, büyük bir eşitsizlik örneği olmuştur.

5502 sayılı Kanunla Sosyal Güvenlik Kurumu oluşturulurken, haklar bakımından da aynı duyarlılık gösterilmemiştir. Bu çok önemli bir eksikliktir. Her şeyden önce işçi ve memur emeklileri taban aylıklarındaki eşitsizlikler giderilmeliydi. 160 YTL'yi aşan taban aylıklardaki farklılıkların tek nedeni, memur emeklilerinin intibakları yapılırken, işçi emeklilerinin gelir ve aylık artışları ise, 4447 sayılı Kanunla veya Bütçe Kanunlarıyla belirlenmekteydi. 5510 sayılı Kanun, var olan eşitsizlikleri gidermeden, tek bir mevzuat oluşturma yoluna gitmiştir. Emeklilik uygulamalarındaki farklılıklar, yeni sisteminde en büyük sorunu olacaktır. Tepkilerin büyük çoğunluğu bu yönde gelmektedir.

Bu nedenle, sosyal güvenlikle oluşturulan tek çatı sistemine uygun olarak norm ve standart birliğini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bunlar yapılmadığında, mevcut eşitsizlikler daha da büyüyecektir.

Sosyal Güvenlik Destek Primi

Hizmet akdi ile çalışan emeklilerin 5510 sayılı Kanuna göre yüzde 30 olan SGDP oranında işverenlerin ödedikleri primlere ilave artış öngörülmüştür. İşyerinin tehlike sınıfı ve derecesine göre yüzde 1 ile yüzde 6,5 arasında değişen oranda kısa vadeli sigorta primleri ödeme yükümlüğü getirilmiştir.

5510 sayılı Kanun öncesi dönemde, Bağ-Kur'dan emekli olup da yine Bağ-Kur'lu olmasını gerektirecek ticari faaliyetlerini sürdüren Bağ-Kur emeklilerinin aylıklarından yüzde 10 oranında SGDP kesintisi yapılmaktaydı.

SSK ve T.C. Emekli Sandığı gibi diğer sosyal güvenlik kanunlarına göre yaşlılık ve malullük aylığı bağlananlardan, Bağ-kur sigortalısı olmalarını gerektirecek ticari faaliyetlere başlayanlara da çalışmaya başladıkları ayı takip eden aybaşından itibaren, Bağ-Kur'luların onikinci gelir basamağının yüzde 10'u oranında (70 YTL) SGDP ödenmekteydi.

5510 sayılı Kanunla birlikte gelir ve aylık alanların ticari bir faaliyette bulunması durumunda ödenecek olan sosyal güvenlik destek priminde önemli değişiklikler olmuştur. Hangi kurumdan emekli olursa olsun (SSK, Bağ-Kur, T.C. Emekli Sandığı veya özel banka-borsa sandıklarından), emekli aylığı almakta iken kendi adına ve hesabına bağımsız çalışmaya başlayanlar veya sürdürenler için yeni dönemde almakta oldukları emekli aylıklarından 2008 yılında (Ekim 2008 sonrası dönem) yüzde 12, 2009 yılında yüzde 13 olarak, 2010 yılında yüzde 14 ve 2011'de yüzde 15 olarak sosyal güvenlik destek primi kesilecektir.

Büyüme-Gelişme-Kalkınma-Refah

Dr. Naci ÖNSAL

TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı

Adam Smith'in "Milletlerin Serveti" isimli eseri ile başlayan milli gelir, istihdam ve büyüme analizi 1930'lu yıllarda John Maynard Keynes'in "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" isimli eseri ile şekillenmiş ve günümüze kadar birçok iktisatçının katkısı ile zenginleşmiş ve derinlik kazanmıştır.

Ülkemiz ekonomisi 2001 krizinin aşılmasını takiben (2008 yılında hız kesmiş olsa da) devamlı büyümüş ancak bu büyüme istihdam yaratmamış ve "istihdam yaratmayan büyüme" kavramının kullanılmasına neden olmuştur.

Büyüme ile istihdam arasında alışılmış ilişkinin aynı yönde olduğu düşünülürse zihinlerin biraz karışması, bir bulanıklık olması doğaldır. Ancak unutmayınız ki iktisatçılar "dengesiz büyüme" hatta "fakirleştirilen büyüme" üzerine de konuşmaktadırlar.

Türkçe sözlük büyüme;

- 1 büyük olmak, hacmi ve ağırlığı artmak, eskisinden daha büyük hale gelmek.
- 2 gelişmek, yetişmek, irileşmek, boy atmak, uzamak; bir yaş daha almak.
- 3 şiddetlenmek, kuvvetlenmek, çoğalmak, artmak.
- 4 makam, rütbe, değer ve itibarca yükselmek, ilerlemek.
- 5 sayıca artmak, çoğalmak.
- 6 genişlemek, bollaşmak.
- 7 yayılıp genişleme, ehemmiyet kazanma

olarak tanımlanmaktadır.¹

İktisadi anlamda büyüme 5. ve 6. tanımlara uygun düşmektedir. Sabri

Ülgener, Alfred Amonn'a atfen; ekonominin iki yönde değişiklik gösterdiğini, nüfusunun, işgücünün, üretim araçlarının vb. arttığını yani genişlediğini diğer taraftan bünye ve çatısının değiştiğini söylemekte; birincisine büyüme ikincisine gelişme demektedir.²

Tıp biliminin büyüme ve gelişme kelimelerine verdiği anlamda iktisatçıların ayırımına uygun düşmektedir. Tıp bilimi büyümeyi "hücre sayısı ve büyüklüğünün artışıyla vücut hacmi ve kitlesinin artışı" olarak; gelişmeyi ise "hücre ve dokuların yapı ve içeriğindeki değişimle bedensel olgunlaşma" olarak tanımlamaktadır.³

Yine Türkçe Sözlüğe dönersek gelişme; 1- gelişmek işi, tekamül 2- ileri gitme, ilerleme, tekamül, inkişaf olarak; gelişmek ise; ilerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek, tekamül etmek olarak tanımlanmaktadır.⁴

Uzunca bir süre ülkemizde gelişme kelimesi yerine kalkınma kelimesi kullanılmıştır. Aklıma gelen ilk örnekler Kalkınma Planları, İktisadi Kalkınma Vakfı, Kalkınma Bankası ile Besim Üstünel'in "Kalkınmanın Neresindeyiz" isimli eseridir.

Kalkınma, kalkınma işi olarak, iktisadi anlamda da "az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelerle aralarındaki açıklığı kapamak için aldıkları tedbirler ve yaptıkları çalışmaların neticesinde elde ettikleri ilerleme, refah" olarak tanımlanmaktadır.⁵

Günümüzde "gelişmekte olan ekonomiler" kavramı içinde gösterilen ülkemiz 70'li yıllarda "az gelişmiş ülkeler" içinde tanımlanırdı. Bu nedenle gelişme (development) kelimesi yerine kalkınma kelimesi kullanılırdı.

Görüldüğü gibi büyüme ile gelişme-kalkınma kavramlarını düşünsel olarak konulmuş ölçüler kullanılarak ayırmak olasıdır. Ancak çoğu zaman bu iki kavram karışmakta ve

birbirinin içine girmektedir. Büyüyen ekonominin bünye ve çatısı da değişmektedir.

Biraz daha karışıklık yaratmak pahasına kısaca "sürdürülebilir büyüme" kavramı üzerine de bir kaç satır yazmak gerekecektir.

Büyüme, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini ellerinden almaksızın, bu günün ihtiyaçlarını karşılayabiliyorsa ve aynı zamanda var olan kaynakların verimli bir biçimde yönetilmesi ve bunlardan maksimum şekilde fayda sağlayabiliyorsa; toplumun gereksinimleri ile ekonomik refah ve çevre arasındaki dengeyi sağlayabiliyorsa bu büyümeye sürdürülebilir büyüme denilmektedir.

Nihayet yukarıdaki son tanım da geçen "refah" kavramına gelince refah; "bolluk, varlık ve rahatlık içinde yaşama" demektir.⁶

Ülkemiz ekonomisi 2002 yılından günümüze devamlı büyümektedir. Türkiye'nin nüfusu, işgücü, üretim faktörleri artmaktadır. Yani kişi başına üretim endeksi yükselmektedir. Ancak gelişme=refah çizgisinde istenilen elde edilememiştir.

Milyonlarca insanın işsiz olduğu, milyonlarca insanın kayıtdışında düşük ücretlerle çalıştığı, kayıtlı çalışanların ezici çoğunluğunun asgari ücret ile çalıştığı, bu insanların tamamının yoksulluk sınırı altında kaldığı ülkemizde bolluk, varlık ve rahatlık içinde yaşamak giderek toplumun büyük çoğunluğunun hayallerinden de çıkmaktadır.

Notlar

1 Örnekleriyle Türkçe Sözlük, MEB Yayınları, Ankara 1995, Cilt 1, s. 413.

2 Ülgener Sabri, *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*, Sermet Matbaası, İstanbul 1966, s. 406.

3 www.nuhoglu.com/büyüme.htm-38k.

4 Dipnot 1'de age, Cilt 2, s. 975.

5 Dipnot 1'de age, Cilt 2, s. 1504.

6 Dipnot 1'de age, Cilt 3, s. 2358.

OECD'den Türkiye'de İstihdam

61

Uğraş GÖK

TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı
intdept@turkis.org.tr

OECD Ülkeleri: Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere, ABD, Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Macaristan, Meksika, Japonya, Yeni Zelanda, Polonya, Slovakya, Güney Kore. Ayrıca, Avrupa Toplulukları Komisyonu da OECD çalışmalarında yer alıyor.

OECD üyesi 30 ülkenin Hükümet temsilcileri bir araya gelerek küreselleşmenin ekonomi, sosyal konular ve çevre alanında getirdiği

zorluklar veya değişiklikler üzerine çalışıyorlar. Bu sayede, Hükümetler deneyimlerini paylaşmış, ortak sorunlara birlikte çözüm aramış oluyorlar. Ortaya çıkan sonuçlar ise ülkeler arası karşılaştırma yapabilmek olanağı sağlıyor.

OECD, 2008'e kadar olan süreçte üye ülkelerde istihdamın genel durumunu ortaya koyan ve bu ülkeler arasında karşılaştırma yapan bir çalışma yayınladı. Bu çalışmada çizilen tabloya krizin olumsuzlukları da eklendiğinde özellikle emeği ile geçinenleri hiç de iyi bir geleceğin beklemediği görülüyor. Bu nedenle, OECD'nin istihdamın genel durumuna ilişkin bu çalışmasına dergimizde yer vermenin faydalı olacağını düşündüm.

OECD çalışması, Çalışma ve Sosyal İşler Direktörü John P. Martin'in

herkese için eşit iş olanakları sağlamak başlıklı başyazısı ile başlıyor. Başyazıda, iş piyasalarının son on yılda ciddi gelişmeler gösterdiği ifade ediliyor. 2007'de OECD alanında işsizlik oranının 1980'den bu yana en düşük orana (yüzde 5.6) gerilediği belirtiliyor. İstihdamın arttığı ve çalışan-yaş nüfusunun 2/3'ünün şu anda bir iş sahibi olduğu ifade edilen başyazıda kadınlar, gençler, yaşlılar, özürllüler gibi bazı grupların iş bulma zorluğu belirtiyor. Bu sorunun çözümünde ise uzun dönem eğitimin önemine değiniliyor. Başyazıda ayrıca, firmaların ihtiyaç duydukları beceriler ile kişilerin sahip oldukları beceriler arasında hala büyük uyumsuzluk olduğu vurgulanıyor. Yukarıda sayılan dezavantajlı bu grupların iş bulma ve işe girişlerde diğer insanlarla aynı koşullara sahip olmaları için önlem-

ler alınması ve yapısal reformlara gidilmesi gerektiği belirtiliyor.

Çalışmanın devamında işgücü piyasalarındaki son gelişmeler ele alınıyor. Burada mali piyasalardaki çalkantının tepe noktasına ulaştığı ve bunun yan etkilerinin OECD alanında büyümeyi frenlemeye devam edeceği vurgulanıyor. İstihdamdaki büyümenin 2007 yılında orta düzeyde devam ettiği, ancak önümüzdeki iki yıl içerisinde ciddi bir şekilde yavaşlayacağı ifade ediliyor. Buna göre 2007'de OECD alanında 32 milyon olan işsiz sayısının 2008 yılında 33 milyona çıkacağı öngörülüyor. Son ekonomik gelişmeler değerlendirilirken, 2007'de ekonomik faaliyetlerin birkaç yıl süren büyümeden sonra neredeyse tüm OECD ülkelerinde zayıfladığı ifade ediliyor. Örneğin Amerika'da özel tüketim harcamalarının azalması, daha yüksek enflasyonun satın alma gücünü düşürmesi ve işe yapılan yatırımların azalması gibi nedenlerle bu zayıflamanın sert olduğu, ancak Türkiye, Kore, Meksika ve Okyanusya'da ekonomik büyümenin etkin bir şekilde devam ettiği belirtiliyor.

Çalışmada ekonomik büyümenin konut piyasalarındaki durgunluk ve mal fiyatlarındaki artışlar nedeniyle; OECD alanında, 2008'de yüzde 1.8'e ve 2009'da yüzde 1.7'ye düşeceği öngörülüyor. 2008'de Amerika'daki ekonomik yavaşlamanın sert olacağı ve Avrupa'daki OECD üyesi ülkelerde de ekonomik faaliyetlerin ciddi bir şekilde hız keseceği belirtiliyor. OECD çalışmasında yer alan verilere göre, Türkiye'de 2008 ve 2009'da sırasıyla yüzde 3.7 ve yüzde 4.5 büyüme olacak. Türkiye bu oranlarla Slovakya (yüzde 7.3, 6. yüzde 1), Polonya (yüzde 5.9, yüzde 5), Çek Cumhuriyeti (yüzde 4.5, yüzde 4.8) ve Kore'den (yüzde 4.3, yüzde 5) sonra geliyor.

Çalışmada verilen rakamlara göre OECD alanında, istihdam'da

büyüme oranları 2006'da yüzde 1.7 iken 2007'de yüzde 1.5'e gerilemiş durumda. Yine OECD alanında emek arzındaki artışlar ise 2006 ve 2007'de sırasıyla yüzde 1.1 ve yüzde 1. Yani, OECD çalışmasında yer alan verilerde, çoğu OECD üyesi ülkede istihdamın emek arzından daha hızlı arttığı görülüyor. 2006'da OECD alanında 34.1 milyon kişi iş ararken, bu sayı 2007'de 31.9 milyona geriledi. Başka bir değişle işsizlik oranı yüzde 6'dan yüzde 5.6'ya geriledi. 2008 ve 2009'da bu oranların şu şekilde değişmesi bekleniyor; istihdam artışı (yüzde 0.7, yüzde 0.5), emek arzı (yüzde 0.8, yüzde 0.8). Yani, OECD alanında, işsizlik oranında son dönemde yaşanan düşüşlerin 2008'den itibaren tersine dönmesi bekleniyor. İşsiz sayısının 2008'de bir milyon ve 2009'da 2 milyon daha artması bekleniyor. Böyle olursa OECD alanında ortalama işsizlik oranı 2009'da, 2006'daki seviyesine gelerek yine yüzde 6 olacak.

Türkiye için durum farklı, çalışmada yer alan rakamlara göre, 1995-2005 yılları arasında Türkiye'de istihdam yüzde 0.7 artarken, emek arzı yüzde 1 oranında artış gösterdi. 2008 ve 2009'da ise bu oranların sırasıyla şu şekilde olacağı öngörülüyor; istihdam artışı (yüzde 0.7, yüzde 1.3), emek arzı (yüzde 1.5, yüzde 1.6). Sonuç olarak, bu yıl ve gelecek yıl ülkemizde işsiz sayısı daha da artacak.

OECD içerisinde 2008'de en fazla işsizlik oranı kaydedilecek ülkeler başta Türkiye olmak üzere, İzlanda, İrlanda ve İspanya olacak. Türkiye'de işsiz sayısı 2008 ve 2009'da sırasıyla 2.7 milyon ve 2.8 milyon kişiye yükselecek; oran olarak ifade etmek gerekirse yüzde 10.2 ve yüzde 10.5 olacak. Bu oranlarla Türkiye liderliği kimseye kaptırmayacak.

Çalışmanın devamında yer alan, genç işgücü piyasalarını inceleyen

bölümde dikkat çekici bazı temel tespitler var. Bu tespitlere göre;

- Neredeyse bütün OECD ülkelerinde 15-24 yaş arası nüfusun toplam nüfusa oranı azaldı. Bu durum ve yeni neslin öncekilere göre daha eğitilmiş olmaları işgücü piyasalarında gençlere avantaj sağlıyor.
- Son on yılda OECD ülkelerinde, 15-24 yaş arası genç istihdamı azaldı, ancak bunun en büyük nedeni kötüleşen işgücü piyasalarından çok okula kayıt olan gençlerin sayısındaki artış.
- Son on yılda çoğu OECD ülkesinde, part-time veya geçici işlerde çalışan gençlerin sayısı arttı. Geçici istihdamda benzer durum yetişkinlerde de görülüyor. Ancak, kıyaslama yapıldığında part-time çalışan genç sayısı yetişkinlere göre orantısız bir şekilde artış gösterdi.
- Yetişkin işsizlik oranı ile kıyaslandığında genç işsizlik oranı konjonktürdeki dalgalanmalara karşı çok daha duyarlı.
- Okulu erken terk edenler daha eğitimlilerle kıyaslandığında daha zor iş buluyorlar. Hiç deneyimi olmayan veya çok az deneyimi olan kişilerde nitelik noksanlığı da olunca iş teklifi almaları daha çok zorlaşıyor.
- Sürekli bir iş bulabilmek için öncelikle ilk işi bulmak gerekiyor.
- Geçici ve part-time çalışma biçimleri işgücü piyasalarına girişte önem taşıyor, ancak bazı gençler düşük ücret ve geçici iş tuzakına yakalanıp kalabiliyorlar.

- Okulda ve istihdamda olmayan gençler istikrarlı bir işe girmekte zorlanıyorlar.

OECD çalışmasındaki verilerde Türk gençlerinin durumu daha kötü.

- Türkiye’de 15-24 yaş arası genç nüfusun genel nüfusa oranı 1996-2006 yılları arasında 6.5 azaldı, 2006’da bu oran yüzde 25.5 oldu. Ancak, bu azalmaya rağmen Türkiye, genç nüfusu ile OECD ülkeleri arasında Meksika’dan sonra ikinci sırada yer alıyor.
- Türkiye, 15-24 yaş arası okula kayıt olma oranında ve üçüncü öğretimde yer alan 25-29 yaş arası genç oranında son sırada yer alıyor. Ülkemizde 15-24 yaş arası okula kayıt olma oranı 1995’den 2005’e kadar 2.7 artarak yüzde 26.5 oldu.
- Türkiye, 15-19 yaş arasında okulu terk eden gençlerin oranında ilk sırayı Meksika ile paylaştı. 1996-2005 yılları arasında okulu terk eden gençlerin oranı 3.7 azalarak 2005’de yüzde 16.2 oldu.
- 15-24 yaş arası genç istihdam oranında Türkiye OECD ortalamasının altında, 1996-2006 yılları arasında 11.1 puan düştü ve 2006 yılında yüzde 30.8 oldu.
- İşgücüne katılım oranı 1996-2006 yılları arasında 10.6 azalarak 2006’da yüzde 37.9 oldu.
- Okulda ve istihdamda olmayan gençlerin oranında; Türkiye, tek başına ve açık ara birinci oldu. Bu oran 1996-2005 yılları arasında yüzde 33.7’den yüzde 42.2’ye yükseldi. Buna göre ülkemiz OECD ortalamasının yaklaşık yüzde 20 üzerinde. (OECD çalışmasında,

ülkemiz ile OECD üyesi diğer ülkeler arasında okulda ve istihdamda olmayan gençlerin oranındaki bu keskin farkın nedeni, Türkiye’de tüm yaş gruplarında kadının işgücüne katılım oranındaki büyük azalma gösteriliyor.)

- Türkiye’de genç işsizlik oranı 1996-2006 yılları arasında yüzde 13.5’den yüzde 18.7’ye yükseldi.
- Türkiye’de part-time çalışan gençlerin oranı 1996-2006 yılları arasında 1.6’lık bir artışla 2006 yılında yüzde 7.9 oldu.
- Geçici çalışan gençlerin oranı ise 1996-2006 yılları arasında 12.1’lik düşüşle 2006 yılında yüzde 13.4 oldu.

Geçen 10 yıl içerisinde part-time ve geçici çalışma OECD üyesi ülkelerin çoğunda giderek arttı. OECD alanında ortalama her 10 genç işçiden yaklaşık 3’ü part-time çalışırken, 1/3’ünden fazlası geçici bir işte çalışıyor.

OECD çalışmasında kayıt dışı istihdam ile mücadele konusuna da yer veriliyor. TÜİK verilerine göre ülkemizde kayıt dışı istihdamda düşüş görülürken, çalışmada yer alan verilere göre, kayıt dışı istihdam en fazla Türkiye ve Meksika’da artış gösterdi. İki ülkede de işgücünün yüzde 40-60’ı sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışıyor. Çalışmada, insanların hükümete ve kamu hizmetleri kalitesine olan güvenlerini artırmanın kayıt dışını azaltacağı ifade ediliyor. Kayıt dışını kayıt altına alabilmek için etkin iş, vergi ve sosyal güvenlik düzenlemelerinin yürürlüğe konması gerektiği vurgulanıyor.

Çalışmada, iyi bir yönetişimin mevcut olduğu ülkelerde fazla iş güvencesinin kayıt dışını artırmaya-çağı, bu çerçevede iki olgu arasında

ciddi bir ilişki olmadığına yer veriliyor ve 2003’den bu yana Türkiye’de iş güvencesinin azaldığı vurgulanıyor. Türkiye’de 30’dan az işçi çalıştıran işletmelerin güvence kapsamı dışında kaldığı ve bu durumda iş güvencesinin firmaları büyüme isteğinden uzaklaştırdığı veya bazı işçileri için bildirim yapmamasına neden olduğu ifade ediliyor. Böyle bir durum olmasa dahi teftişin yeterli olmadığı, yaptırımın her noktaya ulaşmadığı ülkelerde küçük işletmelerin avantaj sağladığı ve teftiş yapan kuruluşların dikkatinden büyük işletmelere göre daha kolay kaçabildikleri belirtiliyor.

İşsizlik sigortası ödeneğinin işsiz kalan kişiye kayıtlı olacağı başka bir iş bulana kadar destek olacağı ve kayıt dışına gitmesini engelleyeceği, bu nedenle yeterli miktarda işsizlik sigortası ödeneğinin kayıt dışını önlemede iyi bir araç olacağı belirtiliyor. Türkiye’de büyük oranda fazla vermiş olan işsizlik sigortası fonu konusunda, işsizlik sigortasından faydalanma şartlarının hafifletilebileceği ifade ediliyor. Ancak burada işçinin hem işsizlik ödeneği alıp hem de kayıt dışında çalışmaya devam etmesini engellemek gerektiği vurgulanıyor.

Çalışmada, Türkiye’de kayıt dışı çalışan kesimin karakteristik özellikleri de ortaya konuyor. Buna göre, kayıt dışındakileri genç, yaşlı, kadın ve nispeten daha az eğitilmiş kesimler oluşturuyor. Kayıt dışında çalışanların yüzde 44’ünün asgari ücretten daha az kazandığı belirtiliyor. OECD çalışmasında, düşük ücretlilerden alınan yüksek vergilerin kayıt dışı çalışmayı beslediği ifade ediliyor. Çalışmada yer alan başka bir tespit de Türkiye ve Meksika’da ekonomik büyümenin kayıt dışını azaltmadığı yönünde. Verilere göre, Türkiye’de sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışanların sayısı 1990’dan beri artıyor.

ILO ve Avrupa Birliği'nden Türkiye'de Sendika Değiştirme Baskılarına Tepki

Orman İdaresi, Belediyeler ve Çaykur'da yönetimlerin üyesi bulundukları sendikalarını değiştirmeleri için işçileri istifa etmeye zorlamaları, işten çıkarma tehditlerinde bulunmaları ve uyguladıkları diğer baskılar nedeniyle ILO ve Avrupa Birliği'nden tepki geldi.

14 Ağustos 2008 tarihinde Avrupa Komisyonu Başkanı Barroso'nun isteği üzerine Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü Türkiye Masası Başkanı Christian Danielson'un TÜRK-İŞ'e gönderdiği yazıda şöyle dendi:

"Avrupa Komisyonu sendikal hakları ilgilendiren konuları çok yakından takip etmektedir, bize sağladığınız bilgi için teşekkür etmek isterim. Katılım sürecinin bir parçası olarak bu konuları Türk yetkilileri ile uygun olan tüm düzeylerde görüşüyoruz. Kendilerinden Türk mevzuatını değiştirmelerini, AB standartlarına ve ilgili ILO Sözleşmelerine uygun bir şekilde tam sendikal haklara saygı garanti altına

almalarını talep ettik. Bu, hem özel hem de kamu sektöründe örgütlenme hakkını, grev ve toplu pazarlık hakkını içermektedir."

Avrupa Komisyonundan bir diğer yazı da İstihdam, Sosyal İşler ve Fırsat Eşitliğinden sorumlu üye Vladimir Spidla'dan geldi. Yazıda kısaca şöyle denildi:

"Tam sendikal haklar ve etkin ikili ve üçlü sosyal diyalog Avrupa Sosyal Modelinin asıl özellikleridir... Komisyon, sendikal haklara özel önem atfetmekte ve Türkiye'de bu hakların durumunu katılım müzakereleri sürecinin bir parçası olarak izlemektedir. Bu bağlamda; Komisyon, düzenli aralıklarla Türkiye'de tam sendikal

hakların uygulanmasının önündeki engellerin hala yerinde durduğunu vurguluyor. Kasım 2007'de yayınlanan 2007 İlerleme Raporu; diğerlerine ek olarak, Türkiye'nin özellikle örgütlenme hakkı, grev ve toplu pazarlık hakkı olmak üzere ILO Sözleşmelerini tam anlamıyla uygulayamadığını belirtmektedir.

Sendikal faaliyetlerin önündeki kısıtlamaları ortadan kaldırmak amacıyla Türkiye'nin AB Standartları ve ilgili ILO Sözleşmelerine uygun tam sendikal hakları garantileyen yasal değişiklikleri gerçekleştirmesine ihtiyaç var. Bu, Şubat 2008'de kabul edilen Katılım Ortaklığı'nın önceliği olarak belirlenmiştir. Yakın geçmişte sarf edilen çabalara rağmen mevcut Sendikalar ve Toplu Pazarlık, Grev ve Lokavt Kanunlarını ILO ve AB Standartları ile uyumlu hale getirmeyi amaçlayan taslak düzenleme hala askıda beklemektedir.

... Bu nedenle tüm sendikaları ve hissedarları özel ve kamu sektöründe tam sendikal hakları sağlayacak yenilenmiş bir yasal çerçevenin kabul edilmesi için sorumlu davranmaya ve etkin sosyal diyalogu Türkiye'de tüm düzeylerde geliştirmeye teşvik ediyorum"

ILO ise Genel Sekreterimiz Mustafa TÜRKEL adına gönderdiği yazıda, Türk makamları ile bu konuda aracılık ettiğini ve elde edeceği yanıtlar hakkında TÜRK-İŞ'i de bilgilendireceğini ifade etti.

"İnsan Onuruna Yakışır İş" Dünya Günü

7 Ekim 2008 Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu tarafından "İnsan Onuruna Yakışır İş" Dünya Günü ilan edildi. Küresel mali krizin insanların rızkını tehdit ettiği bir dönemde sendikalar, 115'den fazla ülkede dünya ekonomisini dönüştürmek için etkinlikler düzenledi.

ITUC Genel Sekreteri Guy Ryder, dünya eylem günü hakkında "dünya çapında işçiler tek ses olarak 20 yıldan fazla süren artan güvencesizlik, eşitsizlik ve insanların temel hakları yerine kâr gözetken düzensizleştirmenin sonuçlarını protesto edecekler, biz bu günü gerçek bir değişim için katalizör yapmayı amaçlıyoruz" dedi.

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC'un da katılım sağladığı 7 Ekim Dünya Günü etkinlikleri kapsamında Türkiye'de gerçekleştirilen tek etkinlik TÜRK-İŞ ve Gazi Üniversitesi'nin Ankara'da ortaklaşa düzenledikleri "İnsan Onuruna Yakışır İş" semineri oldu.

ITUC-AP / ILO Örgütlenme Toplantısı Düzenlendi

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Asya Pasifik Bölge Örgütü ILO ile işbirliği içerisinde ve 22-24 Eylül 2008 tarihlerinde örgütlenmede karşılaşılan zorlukları belirlemek ve eylem planı oluşturmak amacıyla Nepal’de bir toplantı düzenledi. Toplantı’da TÜRK-İŞ’i Dış İlişkiler Uzmanı Uğraş GÖK temsil etti. 17 ülkeden pek çok örgütün katıldığı toplantıda örgütlenme konusunda ülkelerin karşılaştıkları sıkıntılar anlatıldı. Toplantıda ortaya konan verilere göre ülkelerin çoğunda örgütlenme oranı 10%’un altında kaldı. TÜRK-İŞ toplantıda kayıt dışı, a-tipik çalışma biçimleri ve esnekliğin getirdiği sorunları, tek sektörde birden fazla sendika ile ulusal düzeyde birden fazla konfederasyon bulunmasının yarattığı sıkıntıları, işten çıkarmaları, iş güvencesini, çokuluslu şirketleri, uluslararası finans kurumları ile ilişkileri ve örgütlenme için sendikalarda temas noktaları oluşturulması gibi konuları gündeme getirdi. Tüm bunlar toplantının ardından kabul edilen

sonuçlar ve eylem planı başlıklı dokümanda yer aldı.

Toplantıda birden fazla sendikanın ve Konfederasyonun bulunması konusunda demokrasinin vazgeçilmezlerinden olan çoğulculuk ilkesi desteklenirken sendikaların rekabet adı altında kaynaklarını boşa harca-

maları ve işçilerin kazanılmış haklarına zarar vermek pahasına birbirlerinin örgütlü oldukları yerlerde örgütlenme çalışmaları yapmaları eleştirildi. Örgütlenmenin öncelikle örgütsüz alanlarda yapılması ve bunun ulusal ve uluslararası sendikal örgütler tarafından teşvik edilmesi benimsendi.

65

Uluslararası Sendika Liderleri G7 Maliye Bakanlarına Çağrıda Bulundu

ITUC, ETUC ve TUAC Genel Sekreterleri 10 Ekim 2008’de gerçekleştirilen G7 Maliye Bakanları toplantısına açık bir mektup gönderdiler. Mektupta 6 merkez bankası tarafından duyurulan ortak faiz oranı indirimlerinin ötesine geçen küresel daralmanın yaratacağı riskleri engellemek amacıyla büyük bir kurtarma planı için çağrıda bulunuldu.

ITUC konuyla ilgili basın bilirisinde, yerleşik hale gelen mali karışıklığın Amerika’da istihdamda keskin düşüslere neden olduğunu

ve böylece gerçek ekonomiyi etkilediğini, bu düşüşün şu anda dünyaya yayıldığını ve başta en fakir ülkeler olmak üzere istihdamı tehdit ettiğini açıkladı. Bildiride hükümetlerin altyapı yatırım programları geliştirilmesi ve alternatif enerji kaynakları ile “yeşil iş” yaratmak için önlemler alması gerektiğine vurgu yapıldı. Orta ve düşük gelirli ülkelerin alım gücünü desteklemek için direkt vergi ve harcama önlemleri getirilmesi istendi. Bildiride ayrıca, Mali sistemin büyük bölümünün kamu vergi mükellefleri tarafından destekleni-

yor olması nedeniyle hükümetlerin pay hisseleri almaları, kamu çıkarlarını korumak ve vergi ödeyenlere iade yapılmasını sağlamak için aktif yatırımcı gibi hareket etmeleri konusunda sendikaların ısrar ettikleri belirtildi. Acil eylemin de ötesinde bir daha bu boyutta bir kriz yaşanmaması için de G7 hükümetlerinin çalışması istendi. Bildiride son olarak bankaların yanı sıra paralel mali sistemi de kapsayan yeni bir düzenleyici mimari üzerinde çalışma başlatılması gerektiği ifade edildi.

İlaç Kullanırken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Şurup bile içmiş olsanız mutlaka üzerine bir bardak su için. Çünkü alınan ilacın etkili olabilmesi için, mide veya bağırsakta çözünerek, kana karışması gerekir.

Sizin ilaçla beraber içeceğiniz su, bu çözünmeyi kolaylaştırır, kana karışmayı hızlandırır. Özellikle antibiyotiklerin soğuk algınlığı ve grip ilacı gibi rastgele içildiğini, bunun son derece yanlış olduğuna dikkat çeken uzmanlara göre, susuz içilen ilaç, deva olmamakla birlikte yeni hastalıkların habercisi olabiliyor.

Antibiyotik türü ilaçların genellikle aç veya tok karnına içilebilen ilaçlar olduğunu belirten uzmanlar, bazı türlerinin aç karna alınması gerektiğini, ilaçların istenen etkiyi gösterebilmeleri için kanda belirli bir seviyede olmaları gerektiğini kaydediyor. Türkiye’de antibiyotiklerin doktor kontrolü olmadan adeta soğuk algınlığı ve grip ilacı gibi kullanıldığını anlatan Uzm. Dr. Mustafa Yalçın, bunun son derece yanlış bir yaklaşım olduğunu vurguladı. Ağrı kesici ve ateş düşürücü ilaçların genellikle tok karnına alınmasını tavsiye eden Dr. Yalçın; ‘Zira bir çoğu mide iç zarı üzerine tahriş edici etkiye sahiptir. Dolu mide ile alındıkla-

rında bu yan etkileri en aza iner. En azından dolu bir bardak su ile alınmalıdır. Şurup bile içmiş olsanız mutlaka üzerine dolu bir bardak su için. Çünkü alınan ilacın etkili olabilmesi için, mide veya bağırsakta çözünerek, kana karışması gerekir. Sizin ilaçla beraber içeceğiniz bir bardak su, bu çözünmeyi kolaylaştırır, kana karışmayı hızlandırır ve etkinin çabuk başlamasını sağlar. İlaçları ‘size özel olarak önerilmemiş’ asla bölmeyin ve çiğnemenin yutun. Birçok ilaç tablet şeklinde olup üzerleri şeker (örneğin drajeler) veya film (örneğin film tabletler) kaplanmıştır. O ilacın etken maddesi ya mide ortamında bozulup etkisini kaybetmektedir veya mide mukoza-sını (iç zarı) tahriş edici özelliktedir ya da mideden emilimi kötüdür. O nedenle üzeri kaplanarak midede dağılmadan doğrudan bağırsağa aktarılması sağlanır. Siz eğer böyle bir ilacı bölerek veya çiğnerseniz etkisini yok etmiş olursunuz. Tableti elinize aldığınızda bakın; eğer üzerinde bölünebileceğini belirtir bir çentik yoksa asla bölmeyin ve çiğneme-yin. Çiğneme tabletleri (pastiller) bu grubun dışında tutulmaktadır. Onlar, çiğnenerek alınmalıdır. Eğer

ilacı kullanacak kişide gebelik ve emzirme gibi bir durum varsa mutlaka hekimi ve eczacıyı uyarın. Gebe ve emzirenlerin doktora veya eczacıya danışmadan en basit ağrı kesiciyi bile almaları, bebekleri için risk teşkil edebilir. Çalışıyorsanız; kullanacağınız ilaçlar yaptığınız işi etkileyebilir. Birçok ilaç yan etki olarak sersemlik ve uyku hali (sedasyon) yapar. Dolayısıyla dikkat gerektiren bir makine kullanıyorsanız ciddi sorunlar ortaya çıkabilir’ dedi.

Bütün ilaçların buzdolabında saklanması gerek olmadığını belirten Dr. Mustafa Yalçın, ilaçların kutuları üzerinde nasıl ve ne şartlarda saklanmaları gerektiğini yazıldığını, vatandaşların buna göre hareket etmesi gerektiğini kaydetti. Yalçın; ‘Oda sıcaklığı diyorsa evinizde direkt güneş ışığı almayan, serin ve kuru bir yerde saklayabilirsiniz. Buzdolabı diyorsa buzdolabının kapağında değil, orta raflarından birinde saklayabilirsiniz. Buzluk kısmına asla ilaç koymayın! İlaçları, ısı yayan cihazlardan uzak tutun. Bütün ilaçları kendi ambalajları içinde ve kapakları sıkıca kapatılmış olarak saklayın. Toz halinde alıp sulandırarak kullandığınız şurupları hazırladıktan sonra buzdolabında saklayın. 10 gün içinde bitmezse kalan kısmını atın. Bu şurupları her kullanımdan önce iyice çalkalayın. Bu tip ilaçları hazırlarken mutlaka kaynatılıp soğutulmuş su kullanın. Şişeye su eklemeyen önce şişeyi çalkalayarak tozların ayrışmasını sağlayın. Önce şişedeki işaretli yerin bir parmak alt seviyesine kadar su doldurun. İyice çalkalayıp 5-10 dakika bekleyin. Daha sonra işaretli yere kadar su doldurun. 5-10 dakika daha beklettikten sonra ilacı kullanabilirsiniz.’ diye konuştu.

Küresel Isınmayı Engellemek ve Dünyayı Çocuklarımıza Yaşanabilir Bir Yer Yapmak İçin Hepimize Görev Düşüyor

Daha az enerji tüketimi ile dünyayı korumanın yanında tasarrufta mümkün

Enerji tasarruflu ampulleri kullanarak küresel ısınmayı nasıl engelleyebilirim?

Türkiye’de aydınlatma için harcanan elektrik, toplam tüketimin yaklaşık yüzde 25’ini oluşturmaktadır. Her evde 3 adet normal ampulün enerji tasarruflu ampuller ile değiştirilmesi durumunda ortalama yıllık 3.200 GWh enerji veya 400 milyon YTL tasarruf sağlanabilir. Bu küçük de değişimle bile 88 milyondan fazla ağacın temizleyebileceği miktara eşdeğer CO2 salınımı engellenebilir.

Nüfus cüzdanını kaybedince vergi dairesine de bildirin. Yoksa birileri adınıza şirket kurup sizi borçlandırabilirler

Nüfus cüzdanını kaybeden veya çaldıran kişilerin emniyetten aldığı tutanak ve birde dilekçe eşliğinde bir vergi dairesine başvurması durumunda kayıp olan nüfusunun bilgisi sicil kayıtlarına alınıyor. Nüfusu eline geçiren bir diğer kişi herhangi bir vergi dairesine gidip şirket açılışı yapmak istese sistem uyarı veriyor. İnsanların ve hatta vergi dairesi çalışanlarının bile pek bilmediği bu konuda dikkatli olmak gerekiyor.

Enerji tasarruflu ampullerle ne kadar tasarruf edebilirim?

Tek bir 100 watt’lık normal ampul yerine 20 watt’lık enerji tasarruflu ampul kullanarak, ampul ömrü boyunca 125 YTL’nin üstünde tasarruf yapmak ve 18 ağacın 1 yılda temizleyeceği miktarda CO2 yayılımını önlemek mümkündür. (8000 saat enerji tasarruflu ampul ömrü, günlük 3 saat kullanım, 0,1794 YTL/Kw/Sa elektrik fiyatı, ortalama CO2 emisyonu 0,6 kg/ kWh, ürün maliyetleri de dikkate alınarak hesaplanan değerdir.)

Diğer yapabileceklerimiz neler.

Normal ampullerimi enerji tasarruflu ampuller ile değiştiririm.

Kullanmadığım zamanlarda televizyon, müzik seti, bilgisayar gibi elektronik aletleri kapatırım ve cep telefonu gibi cihazların şarj aletlerini fişten çekirim.

Daha az sıcak su kullanırım, kombi ve su ısıtıcımı 2 derece aşağı ayarlarım, çaydanlığıma gerektiği kadar su koyarım.

Evimin yalıtımını artırırım, eşya ve perdelerimi radyatörleri kapatmayacak şekilde yerleştiririm.

Bulaşık makinemi sadece tamamen dolu olduğu zaman çalıştırırım.

Buzdolabımda oluşan buz tabakasını düzenli olarak çözerim.

Bahçeme ve çevreme ağaç dikiyorum ya da dikilmesi için bağışta bulunurum. Çevremdeki herkese küresel ısınma problemini önlemek için neler yapabileceklerini anlatarak bu konuda onları bilgilendiririm.

Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği

Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği 9 Ekim 2008 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. Yönetmeliğin amacı; binalardaki ısı kayıplarının azaltılmasına, enerji tasarrufu sağlanmasına ve uygulamaya dair usul ve esasları düzenlemek olarak açıklandı. Yönetmelik, 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamındaki belediyeler dahil olmak üzere, bütün yerleşim birimlerindeki binalarda uygulanacak.

DERİ-İŞ

Desa'da mücadele sürüyor

Türkiye'nin en büyük deri markalarından biri olan Desa deri işvereni sendika karşıtı tutumuna devam ediyor. Düzce fabrikasında 41 işçiyi sendikal nedenle işçi çıkaran Desa işvereni, Sefaköy fabrikasında da Deri-İş Sendikamız üyesi işçileri işten attı.

Deri-İş Sendikası, işten atılan işçilerin geri alınması ve bu işyerinde sendikal örgütlenmenin sağlanması için mücadelesini sürdürüyor. Desa işçilerinin mücadelesine TÜRK-İŞ de destek veriyor. İşçileri ziyaret eden Genel Sekreter Mustafa Türkel TÜRK-İŞ'in Desa işçilerinin haklı mücadelesini sonuna kadar destekleyeceklerini açıkladı.

Deri-İş Sendikamız, Desa ürünlerini kullanan tüketicilere de seslenerek, çalışanların haklarına saygı göstermeyen, çalışanlarına insanlık dışı çalışma koşulları dayatan Desa'nın ürünlerini boykot çağrısı yapıyor.

T. KOOP-İŞ

Praktiker işverenine tepki

T. Koop-İş Sendikası'nın örgütlenme çalışmalarını son aşamaya getirdiği Praktiker'de işverenin insan ve işçi haklarına aykırı davranışları bir kez daha durduruldu. Temel örgütlenme hakkına sahip çıkan işçiler, 12 Temmuz 2008 günü Ankara'da Praktiker önünde yaptığı eylemle işverene "dur" dedi.

Eylemde bir konuşma yapan Genel Başkan Eyüp Alemdar, "Örgütlenme özgürlüğünü kullanan, örgütlü olmak, işverenlerin haksız ve hukuksuz uygulamalarına karşı güçlü olmak isteyen Praktiker işçisi baskılar-

la, sürgünlerle yıldırılmaya çalışılıyor. Emekçilere karşı bu acımasız uygulamaları yapanları kınıyorum. Onları protesto ediyorum. Praktiker işvereni, baskılara, sendikasılaştırma girişimlerine devam ediyor. Temel bir insan hakkı olan örgütlenme özgürlüğüne, sendikal haklara ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin yasalarına saygılı davranmıyor. Bu baskı, dayatma ve işten çıkartmaları yapan işveren vekillerini buradan uyarıyorum. Yaptığınız iş hukuksuzdur, yasadışıdır ve açıkça suçtur. Bir gün gelir bunun hesabını verirsiniz" dedi.

ŞEKER-İŞ

Özelleştirmeye karşı

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın başvurusu üzerine Rekabet Kurulu tarafından 12 Haziran 2008 tarihinde yapılan toplantıda alınan kararla, Erciş, Kars, Ağrı, Muş, Erzurum, Elazığ, Malatya, Erzincan, Elbistan, Kastamonu, Çorum, Çarşamba, Kırşehir, Turhal ve Yozgat fabrikalarının özelleştirilmelerinin önü açıldı.

Şeker-İş Sendikası, bu özelleştirme girişimlerine karşı bir basın açıklaması yayımladı. Genel Başkan İsa Gök adına yapılan açıklamada, ülkemizdeki şeker fabrikalarının özelleştirilmesine yönelik alınan her karar ve atılan her adımın, sektörü yok olmaya mahkum etmek, Türkiye'nin geleceğini heba etmek, risk altına atmak anlamını taşıyacağı belirtildi.

Açıklamada, Şeker-İş Sendikası'nın, şeker sanayinin özelleştirilmesine yönelik olarak alınacak her türlü kararın, atılacak her türlü adımın karşısında olacağı, bugüne kadar yılmadan sürdürdüğü mücadelesi aynı azim ve kararlılıkla devam ettireceğinin altı çizildi.

TEKGIDA-İŞ

UNO işçileri direnişte

UNO unlu mamuller fabrikasında işçi kıyımı yaşanıyor. Tekgıda-İş sendikasına üye oldukları, sendikadan istifa etmedikleri ve sendikalaşma çalışmalarına devam ettikleri gerekçesiyle 11 işçi işten atıldı. Bu işçilerden

10'u fabrika önünde direnişe başladı. Yaklaşık 500 işçinin çalıştığı fabrikada sendikal örgütlenme çalışmaları Tekgıda-İş sendikası öncülüğünde iki yıl evvel başlamıştı. Baskılar nedeniyle işçilerin çoğunluğu sendikadan istifa ettirildi. Ülker Gıda'nın UNO'ya ortak olmasıyla beraber işçiler, patronlar eliyle Özgıda-İş Sendikası'na üye yapılmaya başlandı.

Direnisteki işçiler "Birlik olursak kazanırız", "Sendikahı olduk işten kovulduk" dövizleriyle UNO'daki ve çevre fabrikalardaki işçilere seslerini duyurarak işçi kardeşlerinden destek almaya çalışıyorlar. Fabrika içinden de destek aldıklarını ifade eden işçiler, "Bizler direnişe başlamasaydık çok sayıda işçi şimdi sessiz sedasız işten atılmış olacaktı" diyorlar. Sabah yürüyerek direniş yerine gelen işçiler, işbaşı saatinde servisteki işçi arkadaşlarına seslenerek direnişlerine destek bekliyorlar.

TEKSİF

Menderes Tekstil işçisi yalnız değil...

Denizli Sarayköy'de kurulu Menderes Tekstil'de işçilerin sürdürdüğü örgütlenme mücadelesi devam ediyor. Tüm sektör çalışanlarına örnek olacak nitelikteki bu dayanışma birlik ve beraberliğin önemini bir kez olsun gözler önüne seriyor. Teksif Sendikası'nın koruyucu şemsiyesi altına girmek isteyen işçilerin bu yasal haklarının baskı, tehdit, sürgün ve işten çıkarma gibi uygulamalarla gasp edilmesine karşı Teksif Sendikamız her türlü mücadeleyi vermeye kararlı.

Teksif, Fabrika önünde pankart açıp masa kurarak sendikal hakları için günlerdir nöbet tutan işçilerin bu haklı ve yasal mücadelelerinde daima yanlarında olacaklarını, insan hak ve özgürlüklerine, yürürlükteki yasalara tamamen aykırı bir şekilde örgütlenme hakkını ayaklar altına almaya çalışan bu zihniyeti protesto ettiklerini açıkladı.

TGS

ATV-Sabah önünde oturma eylemi

Türkiye Gazeteciler Sendikası, ATV-Sabah Grubu'nun Balmumcu'daki binası önünde toplanarak oturma eylemi başlattı. TGS Genel Başkanı Ercan İpekçi, huzursuzluk yaratmak değil, tam tersine Sabah ve ATV binasında yaratılan huzursuzluğu, gerginliği sona erdirmek amacıyla işveren temsilcilerinin yasadışı tutumlarını protesto etmek için toplandıklarına dikkati çekti.

İpekçi, "Biz işverenden toplu iş sözleşmesinin parasal maddeleriyle ilgili teklif beklerken, patron adına hareket ettiğini öne süren insan kaynaklarından sorumlu kişiler tarafından üyelerimize yönelik çok ciddi baskılar başladı. İnsanlar, görevlerini yapamaz, çalışamaz hale geldiler. Biz de bugün, ATV ve Sabah'ta çalışan tüm üyelerimizle ve üyemiz olmayan arkadaşlarımızla, basın emekçileriyle dayanışma amacıyla, onların rahat ve huzur içinde görevlerini yapabilmeleri amacıyla iş güvencesini koruyan bir toplu iş sözleşmesine imza atabilmek amacıyla buraya nöbet tutmaya geldik" dedi.

BASIN-İŞ

E-Kart işçisi greve devam ediyor

Basın-İş Sendikası'nın Eczacıbaşı Grubu ve Alman Çokuluslu Şirketi Giesecke&Devrient ortaklığında Gebze Organize Sanayi Bölgesinde kurulu E-Kart Elektronik Kart Sistemleri Sanayi ve Ticaret AŞ.'deki grevi devam ediyor.

TÜRK-İŞ İstanbul Şubeler Platformu, DİSK, Küresel Sendika UNI, Alman ver.di Sendikası, Herkese Sağlık ve Güvenli Gelecek Platformu, Haber-İş, Tez Koop-İş, Petrol-İş, Hava-İş, Deri-İş, Tümtis dahil pek çok sen-

dikanın, partinin, kitle örgütünün destek ve dayanışmasını eksik etmediği grevin 50. gününde TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Tekgıda-İş Genel Başkanı Mustafa Türkel, beraberinde TÜRK-İŞ 1. Bölge Temsilcisi Faruk Büyükkucak'la birlikte grevcileri ziyaret etti.

İşverenin grevin durdurulması talebiyle Kocaeli 1. İş Mahkemesinde açtığı dava da sendika lehine sonuçlandı. İşverenin Yargıtay'a itiraz etmesine karşın, Basın-İş'in üyesi olduğu küresel sendika UNI ve Giesecke&Devrient'te örgütlü Alman ver.di Sendikası'nın girişimleri sonucunda, işveren davayı geri çekti.

70

TÜMTİS

BURULAŞ direnişi sürüyor

Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne ait BURULAŞ'ta çalışan Tümtis üyesi sarı belediye otobüs şoförlerinin başlattığı direniş 100 günü geride bıraktı. Direnişin 100. gününde Tümtis Sendikamız Bursa Büyükşehir Belediyesi önünde işçilerin eş ve çocukları ile kitlesel olarak katıldıkları basın açıklaması yaptı. Basın açıklamasına TÜRK-İŞ, Disk, Kesk, Kamu Sen'e bağlı sendikalar ile siyasi parti temsilcileri de katılarak destek verdiler. Basın açıklamasında sık sık "Direne direne kazanacağız", "İş, ekmek yoksa barış da yok" sloganları atıldı.

Basın açıklamasında yapılan konuşmalarda, "8 gündür oruç tutuyoruz. Belediye başkanı da tutuyor. Belediye Başkanı 500 kişiyi açlığa, işsizliğe mahkum etti" denildi. Tümtis Genel Sekreteri Gürel Yılmaz ise baskılara karşı sessiz kalınmayacağını belirterek, "Bugün işsizliğin, açlığın, yok-

sulluğun kucağına itilişin 100. günü. Yapılan haksızlığı bugün bir kez daha haykırıyoruz. Kör gözler açılana, sağır kulaklar duyana, vicdanlardaki mühür sökülene dek anlatmaya devam edeceğiz. 100 gün daha geçse de anlatmaktan, avazımız çıktığı kadar hakkımızı aramaktan vazgeçmeyeceğiz" dedi.

HAVA-İŞ

THY çağrı merkezi çalışanları

Türk Hava Yolları Çağrı Merkezi'nin özelleştirilmesi kararının ardından, burada çalışan yaklaşık 600 işçi işten atılma tehlikesiyle karşı karşıya. THY Yönetimi ülkenin en iyi çağrı merkezi ödülünü almış İstanbul'daki THY Çağrı Merkezini kapatma, işleri ASSİSTT ve VODATECH firmalarına devretme kararı aldı.

Bu kararla bu merkezde çalışan yaklaşık 600 çalışan işsiz kalacak. THY yönetimi bu olayın da sosyal boyutunu gözetmeden, sendika ve çalışanlara alınan kararla ilgili bilgi vermeden, sadece "işyerini kapattım" diyor. Hava-İş Sendikamız, alınan bu karara karşı mücadelesini sürdürüyor.

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri ve Demiryol-İş Sendikası Genel Başkanı Ergün Atalay, THY Çağrı Merkezinin kapatılması ile ilgili bir açıklama yaptı. Atalay açıklamasında, "Ülkemizin dört bir yanında işine, ekmeğine, sendikalarına sahip çıkan ve bu nedenle de işten atılan işçilerimize, şimdide THY Çağrı Merkezi işçileri eklenmek isteniyor. TÜRK-İŞ topluluğunun bu haksız ve hukuksuz uygulamayı kabul etmesi mümkün değildir. TÜRK-İŞ, hak ve özgürlük mücadelesinde, ekmek mücadelesinde, insan onuruna yakışır bir iş mücadelesinde bütün sendikalarımızın olduğu gibi Hava-İş Sendikamızın ve THY Çağrı Merkezi işçilerinin de sonuna kadar yanındadır ve yanlarında olacaktır" dedi.

Ekonomik Kriz Halkın Mutfağında

enisbagdadioglu@ttmail.com

Küresel düzeyde yaşanan ekonomik krizin ülkemizdeki yansıması fiyatlardaki artışla günlük yaşantımızda kendini göstermeye başladı. Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de dar ve sabit gelirli kesimler, işleri ve satın alma güçlerindeki gerileme için kaygılanmaktadır.

Açlık sınırı 742.- YTL, yoksulluk sınırı 2.417.- YTL.

**Gıda enflasyonunda aylık artış yüzde 2,13 oranında.
Yıllık artış ise yüzde 13,46**

İnsan onuruna yaraşır yaşamın bedeli: “80 YTL yevmiye”

Halkın büyük bir çoğunluğu için elde edilen gelir geçim koşullarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Özellikle düşük gelirli ailelerde hanehalkı borçluluğu yüksektir. Ekonomik krizle birlikte uygulamaya

konulacak tedbirlerin düşük gelirli kesimlerin yaşama koşullarını daha da olumsuz etkileyerek zor duruma düşürecektir.

Kuşku yok ki, kriz olmadan da hayatı kolay olmayan ancak krizle birlikte hayatı yaşanmaz duruma gelen hassas durumdaki bireylerin daha çok düşünülmesi gerekmektedir. Ancak, son dönemde ülke ekonomisine egemen olan düşünce biçimi ve uygulamaların değişmemesi durumunda, bu kesimler açısından krizin yakıcı etkisi daha da güçlenecektir.

Konfederasyonumuzun yirmibir yıldan bu yana her ay düzenli olarak yaptığı “açlık ve yoksulluk sınırı” çalışmasının sonuçları ülkemiz insanlarının geleceğe olan güvenlerini zedeleyecek gelişmeleri içermektedir.

Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenebilmesi için yapması gereken aylık harcama tutarı Ekim 2008 itibarıyla 741, 91 YTL’ye ulaşmıştır. Ailenin bir önceki aya göre yapması gereken ek harcama tutarı sadece gıda için 15.- YTL’dir. Meydana gelen fiyat artışları nedeniyle son bir yılda yapılması gereken ek harcama tutarı ise 85.- YTL olmuştur.

Kuşkusuz, düşük gelirli kesimlerin harcamalarının önemli bir bölümünü gıda oluşturuyor olsa da, özellikle kira, yakacak, elektrik, su,

251. Bülten

Çağdaş bir toplum içinde yaşayan insanların, kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak gelir elde etmeleri esastır.

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanan yoksulluğun ölçülmesinde “açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama” (TÜİK yaklaşımı) bir kriter olurken, temel bir hak olarak “insan onuruna uygun yaşayış sağlanması” (TÜRK-İŞ yaklaşımı) da bir diğer kriter olmaktadır.

TÜRK-İŞ’in yirmibir yıldan bu yana düzenli olarak her ay yaptığı çalışma, bugün yayınlanan 251’inci Bülten ile önemli bir aşamaya ulaşmıştır. Yapılan bu çalışma, kendi alanında Türkiye’de bir ilk ve daha sonra başka kuruluşlar tarafından yapılanlar için öncü ve örnek niteliğinde olmuştur.

TÜRK-İŞ’in bu çalışmasına temel oluşturan fiyatlar, düzenli olarak piyasadan bizzat toplanmakta ve açıklama her ayın son haftası yapılmaktadır. Gıda fiyatındaki değişim, bir bakıma TÜİK’in daha sonra açıkladığı tüketici fiyatlarındaki değişimin yönünü ortaya koyan “öncü gösterge” niteliğindedir.

Dört kişilik bir ailenin asgari ihtiyaçları dikkate alınarak hesaplanan tutar ücret düzeyi olmayıp, bir bakıma haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırıdır. İnsan onurunun gerektirdiği harcama ile elde edilen gelir arasındaki fark, çalışanların içinde bulunduğu geçim koşullarını ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır.

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (YTL/Ay)

	Ekim'2007	Aralık'2007	Eylül'2008	Ekim'2008
Yetişkin İşçi	180,50	191,12	202,89	206,24
Yetişkin Kadın	152,65	159,72	167,85	171,05
15-19 Yaş Grubu Çocuk	191,39	200,54	212,21	216,92
4-6 Yaş Grubu Çocuk	132,73	136,66	143,51	147,71
Açlık Sınırı	657,26	688,05	726,47	741,91
Yoksulluk Sınırı	2.140,92	2.241,22	2.366,34	2.416,66

* Gıda harcaması tutarı, yuvarlama nedeniyle toplamda farklı olabilmektedir.

ulaşım başta olmak üzere giyim, eğitim, haberleşme vb alanlarda da harcama yapması gerekmektedir.

İnsan onurunun gerektirdiği yaşama düzeyi için yapılması gereken harcama tutarı Ekim 2008 itibariyle 2.416,66 YTL düzeyindedir ve geçtiğimiz aya göre 50. YTL daha fazla harcama yapılması gereğini ortaya koymaktadır. Bir önceki yıla göre yapılması gereken ek harcama tutarı ise 276 YTL'dir.

Çalışan ve emeklilerinin büyük bir çoğunluğunun yıllık gelir artışlarının bu tutarın çok altında kaldığı bilinmektedir.

Konfederasyonumuz hesaplamasına temel olan gıda maddelerinin fiyatları doğrudan piyasadan, market ve semt pazarları dolaşarak belirlenmekte ve yapılan hesaplama sonuçları her ayın son haftası açıklanmaktadır. TÜİK tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ise, izleyen ayın ilk haftası açıklanmaktadır. Bu

yönüyle TÜRK-İŞ'in çalışması "öncü gösterge" niteliğinde olmaktadır.

Aşağıdaki grafikten de görüleceği üzere, Konfederasyonumuzca oluşturulan gıda endeksi ile TÜİK'in gıda endeksi, yıllık ortalama artış oranı olarak benzeri gelişim göstermektedir.

TÜRK-İŞ'in verileri temel alındığında Ekim 2008 ayı itibariyle değişim şöyledir:

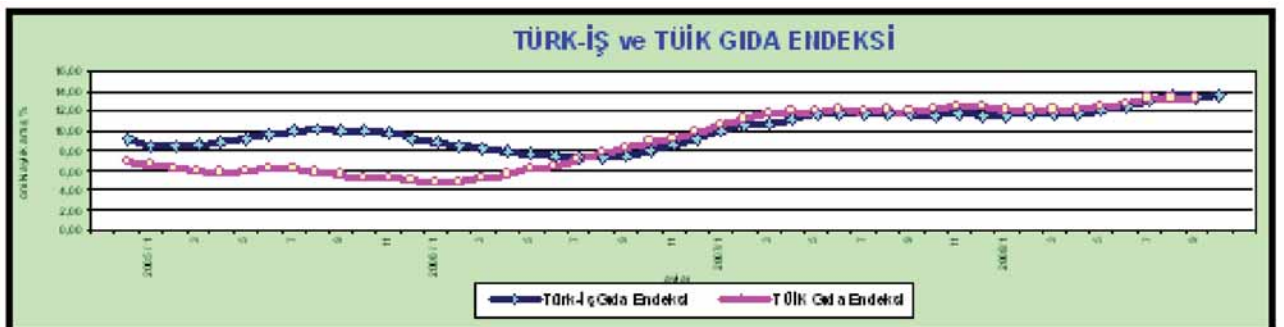
- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı bir önceki aya göre yüzde 2,13 oranında artmıştır. Geçen ay yüzde 0,46 oranında gerileyen gıda fiyatları, bu ay özellikle sebze-meyve fiyatlarında görülen artışla yüksek oranda gerçekleşmiştir.
- Gıda harcaması tutarında yılın ilk on ayı itibariyle artış oranı yüzde 7,83'dür.

- Gıda harcaması tutarındaki artış son oniki ay itibariyle yüzde 12,88'dir.

- Yıllık ortalama artış ise yüzde 13,46 oranındadır ve grafikten de görüleceği üzere, son yirmi aydır fiyat artış oranı yüzde 10 düzeyinin üstünde eğilim göstermektedir.

Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbında yer alan bazı ürünlerin fiyatlarında Ekim 2008 itibariyle gözlenen değişim ise şu şekilde olmuştur:

- Süt, yoğurt, peynir grubunda; genelde önemli bir fiyat değişikliği olmamıştır.
- Et, tavuk, balık, sakatat, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; et, tavuk, sakatat, tavuk ve yumurta fiyatı aynı kalmıştır. Balık ürünlerinden, en fazla tüketimi yapılan hamisi ve istavrit 8 YTL/kg fiyattan satılırken, diğer çeşitlerin fiyatı aynı kalmıştır. Bakliyat ürünleri (kuru fasulye, nohut, yeşil ve kırmızı mercimek, barbunya) fiyatı ise; kırmızı mercimekte -yüksek oranlı- ve yeşil mercimekte artış görülürken, diğerlerinin fiyatı aynı kalmıştır.
- Meyve-sebze fiyatları geçtiğimiz aya göre bu ay da yükselmeye devam etmiş ve bu ay gerçekleşen gıda harcaması tutarındaki artışın temel nedeni meyve-sebze fiyatı ol-

Tablo 2: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Ekim 2005	Ekim 2006	Ekim 2007	Ekim 2008
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,17	1,66	0,25	2,13
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	2,29	9,33	6,83	7,83
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	7,25	12,91	10,72	12,88
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	9,87	7,95	11,52	13,46

muştur. Özellikle sebze fiyatındaki artış dikkati çekmiştir. Patates ve kurusoğan fiyatı aynı kalmış ve fakat domates, salatalık, fasulye, patlıcan, kabak, ıspanak, yeşil ve dolmalık biber fiyatı artmış, limon

ise ucuzlamıştır. Hesaplama -her zaman olduğu gibi- pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alınmıştır.

- Ekmek, pirinç, un gibi ürünlerin bulunduğu grupta; sadece

makarna fiyatında artış tespit edilmiştir.

- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tereyağı, zeytinyağı, ayçiçeği yağı fiyatı değişmemiş, margarin ise ucuzlamıştır. Siyah ve yeşil zeytin ortalama fiyatı biraz artış göstermiştir. Baharat (kimyon, nane, karabiber, vb), yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık, ayçekirdeği vb) fiyatı, şeker, tuz, reçel, pekmez, salça fiyatı ise aynı kalmıştır. Bal fiyatı artmış, ıhlamur ve salça fiyatında ise gerileme görülmüştür. Bazı çay çeşidinde ise artış söz konusudur.

Açıklamalar

Çalışanların, kendilerine ve ailelerine saygın yaşam düzeyi sağlayacak bir gelir elde atmaları esastır. Yoksulluk, genel anlamıyla, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk sınırı tutarı, bir ailenin, insan onurunun gerektirdiği zorunlu ihtiyaçları karşılayabilmesi için yapması gereken harcama düzeyidir.

Türkiye’de bu konuda düzenli bir çalışma bulunmamaktadır. TÜRK-İŞ, varolan bu eksikliği gidermek amacıyla, Aralık 1987’den bu yana düzenli olarak her ay, gıda harcaması tutarını ve buradan hareketle açlık ve yoksulluk sınırını açıklamaktadır.

Türkiye’de yoksulluk sınırı ve yoksulluğun boyutları ile ilgili ilk resmi çalışma TÜİK tarafından 14 Nisan 2004 günü açıklanan “2002 Yoksulluk Çalışması”dır.

Çalışanların, kendilerine ve ailelerine yetecek bir ücret almaları gereği açıktır. Ancak temel ihtiyaçların karşılanabilmesini sağlayacak ve refahtan pay almasını mümkün kılacak ücretin hesabı nasıl yapılacaktır? İşçinin yaşam standardını sürdürmesi ya da iyileştirmesi için gerekli olan tutar ne kadar olmalıdır? Kuşkusuz bu ve benzeri soruların cevabını vermek kolay değildir. gerekli olacak tutarın hesabı, yaşam standardı ve tüketim alışkanlıklarına da bağlı olarak kişiden kişiye, hatta ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

İşçinin ailesiyle birlikte, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlayabilecek harcama tutarını belirlemek için yapılabilecek hesaplamalardan biri, beslenmeye ilişkin ihtiyaçların belirlenmesidir.

Dengeli beslenebilmek için, yetişkinlerin ihtiyaç duyacağı kalori miktarı ile çocukların yaşlarına göre gerekli olan kalori miktarının ne olması gerektiği hakkında bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Sağlığın korunabilmesi için bu kalorileri sağlayacak besin miktarları yanısıra, gerekli protein, yağ ve karbonhidrat miktarları konusunda da belirlemelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, farklı büyüklükteki aileler için toplam besin ihtiyacı hesaplanabilmektedir.

TÜRK-İŞ’in bu çalışmasında, dört kişilik bir ailenin, bilimsel olarak belirlenmiş beslenme kalıbı temel alınmaktadır. Anılan beslenme kalıbı, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Teknolojisi Yüksek Okulu’ndan sağlanmıştır. Günlük kalori ihtiyacının hesabında, hem yetişkin kişiler hem de genç ve çocuk nüfus dikkate alınmaktadır. Buna göre yetişkin işçi için 3500, yetişkin kadın için 2300, 15–19 yaş grubundaki erkek çocuk için 3200 ve 4–6 yaş grubundaki çocuk için 1600 kalorilik liste temel alınmıştır.

Çalışmada kullanılan besin grubunda şu besin maddeleri yer almaktadır: Birinci grupta; süt, yoğurt, peynir, ikinci grupta; et, tavuk, balık, sakatat ürünleri, yumurta, kuru bakliyat (nohut,

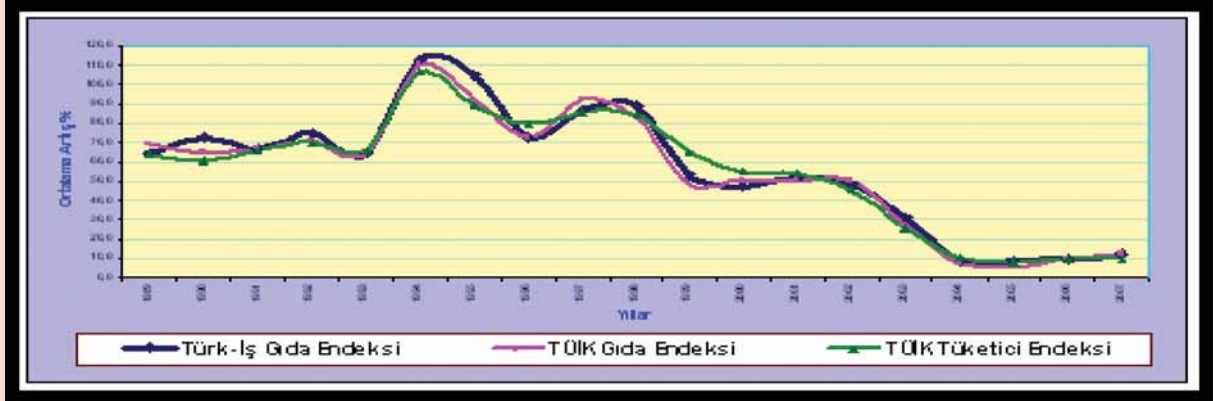
mercimek, kuru fasulye, barbunya vb), üçüncü grupta; meyve ve sebze, dördüncü grupta; ekmek, marmar, pirinç, bulgur, un, irmik, diğer tahıl unları, beşinci grupta; tereyağı, margarin, ayçiçek yağı, zeytinyağı, zeytin, yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık vb), şeker, reçel, marmelat, bal, pekmez, tuz, baharat (kimyon, karabiber, pul biber, nane vb), çay, ıhlamur, salça...

Dört kişilik bir ailenin fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarı temel alınarak, Ankara’da çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları market ve semt pazarları ayda iki-üç kez dolaşarak fiyatlar derlenmekte ve yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcaması tutarı hesaplanmaktadır.

“Açlık Sınırı” dört kişilik bir ailenin, sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için bir ayda gıda için yapması gereken asgari harcama tutarını tanımlamaktadır.

İnsan onuruna yaraşır düzeyde yaşam sürdürebilmek için gereken harcama tutarı, hiç kuşku yok ki, gıda ile sınırlı değildir. Gıda harcaması yanında giyim, konut, ulaşım ve diğer ihtiyaçlar için gerekli tutarın da ayrıca hesaplanması gerekmektedir. “Yoksulluk sınırı” zorunlu ihtiyaçlar için yapılması gereken toplam harcama tutarını ifade atmaktadır.

Gıda dışındaki zorunlu harcamaların tutarını ayrıntılı olarak

ve tek tek hesaplamak için kullanılabilir, “beslenme kalıbı” benzeri bir bilimsel ve objektif yöntem -maalesef- mevcut değildir. Bu tutarın hesaplanmasında, genellikle aile bütçesi yöntemi kullanılmaktadır. Ailelerin elde attığı geliri ve temel ihtiyaçları için yaptıkları harcamaları gösteren çalışmalardan yararlanılarak bir hesaplama yapılabilir. Diğer bir ifadeyle, ailelerin toplam harcamaları içindeki “gıda” payı temel alınarak gıda dışı harcamalara ulaşılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından, aile bütçesine yönelik anket çalışması yapılmaktadır. TÜİK, ülke genelinde yaptığı anket ile ailelerin elde attığı geliri ve tüketim harcamalarını bulmaktadır. TÜİK’in 2003-2004 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketi’ne göre “gıda harcamaları”nın toplam tüketim harcamaları içindeki payı yüzde 30,70 oranındadır.*

TÜRK-İŞ çalışması sonucu açıklanan yoksulluk sınırı tutarı, işçinin eline geçmesi gereken ücret düzeyi değildir. Bu değerlendirmeye eksik bir yaklaşımın ifadesidir. Yoksulluk sınırı tutarı, ailenin yapması gereken insan onurunun

gerektirdiği harcama düzeyidir bir bakıma, haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Ancak çoğu zaman, ücretli çalışan ailenin tek gelir kaynağı olduğundan yoksulluk sınırı tutarı olması gereken ücret düzeyi olarak görülmektedir.

TÜRK-İŞ’in bu çalışmasıyla hesaplanan gıda harcama tutarında, aylar ve yıllar itibarıyla meydana gelen değişimi yansıtan oranları enflasyon verisi olarak değerlendirmek de ihtiyatlı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Konfederasyonumuzun yirmi bir yıldan bu yana her ay düzenli olarak yaptığı gıda harcaması tutarındaki değişim, bir bakıma TÜİK’in açıkladığı tüketici fiyatlarındaki değişimin yönünü ortaya koyan öncü gösterge niteliğindedir. Nitekim 1988-2007 yıllarını kapsayan dönemdeki TÜİK “tüketici fiyatları endeksi”ndeki artış ile birlikte tüketici fiyatları içinde önemli alt harcama grubu olan “gıda harcamaları”ndaki yıllık ortalama değişim TÜRK-İŞ’in “gıda harcaması ile kıyaslandığında -neredeyse- paralel bir gelişme hemen dikkati çekmektedir.

Ancak, yinelemek gerekir ki, bu çalışma, tüketici fiyatları endeksi olarak değerlendirilmemelidir.

Dar gelirli ailelerin elde attığı gelirin yeterli ve dengeli beslenme için gerekli harcamaları bile karşılayabilecek düzeyde olmadığı açıktır. Aileler, düşük düzeydeki geliriyle beslenme ve beslenme dışı harcamaları karşılayabilmek için çeşitli malların fiyatlarını da dikkate alarak tüketim malları arasında tercihte bulunmak zorunda kalmaktadır. Çoğu zaman fiyatı yüksek olan gıda maddeleri yerine fiyatı düşük olan gıda maddelerini seçmektedir.

Bu durumda olan aileler, büyük bir olasılıkla beslenme dışı harcamalarının (kira, ulaşım, yakıt, elektrik ve benzerleri) bir kısmını da beslenme harcamalarından kıskarak elde edebilmektedir. Sonuçta, gelir düzeyinin düşük ve yetersiz olması, dar gelirli kısı ve ailelerin sağlıksız ve dengesiz beslenme yapmasına yol açmaktadır.

TÜRK-İŞ tarafından hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırı tutarları ile elde edilen gelir arasındaki fark, çalışanların içinde bulunduğu geçim sıkıntısının boyutlarını ortaya koyan onamlı bir gösterge olmaktadır.

* TÜİK 2005 yılı için bu oranı yüzde 28,3 ve 2006 yılı için yüzde 28,5 olarak hesaplamıştır.

ULUSAL PROGRAM

AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye'nin 2008 Ulusal Program Taslağı üzerinde son görüşme 24 Ekim 2008 tarihinde Ankara Palas'ında (Devlet Konukevi) yapıldı.

Dışişleri Bakanı ve Baş Müzakereci Ali Babacan'ın davet ettiği sivil toplum kuruluşları toplantıya katıldı.

Babacan açış konuşmasında AB müktesebatına uyum çalışmalarının devlet mekanizmasının tüm birimlerinin katkısı ile aksamadan devam ettiğini anlattı.

Ulusal Program Taslağı üzerine yazılı görüş gönderen sivil toplum kuruluşlarına teşekkür etti.

Takiben sivil toplum kuruluşları başkanlarına 3 dakika ile sınırlı söz verildi. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu bu süre içinde TÜRK-İŞ'in niçin AB projesini desteklediğini, özelleştirmenin yanlışlığını anlatarak 19. fasıl ile yapılan çalışmaları yeterli bulmadığını anlattı.

AB Genel Sekreterliği aldığı yazılı görüşleri değerlendiren bir çerçevede sunuş yapsaydı, sivil toplum kuruluşlarından gelen önerilerin hangi nedenle Ulusal Program Taslağına yansıtıldığı veya yansımadağı anlaşılırdı ve bunlar üzerine konuşulsağı toplantı yararlı olabilirdi.

Ali Babacan bu toplantının son toplantı olmadığını söyledi. Umarız bir sonraki toplantı yararlı olur.

VEDAT BİLGİN TÜRK-İŞ'TE

Gazi Üniversitesi öğretim üyesi Vedat Bilgin, TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanlığına getirildi. Bayburt'ta doğan Bilgin, ilk ve orta tahsilini bu şehirde yaptıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi'nden 1980 yılında mezun oldu. Doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde tamamlayan Bilgin, 2 yıl İngiltere'de York Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Vedat Bilgin halen Gazi Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde öğretim üyesidir.

SAKARYA VALİSİ ZİYARETİ

Sakarya Valisi Hüseyin Atak geçtiğimiz günlerde TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ni ziyaret etti. Vali Atak Genel Başkan Mustafa Kumlu'ya ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay'a nezaket ziyaretinde bulundu.

TÜRK-İŞ KIBRIS TEMSİLCİLİĞİ AÇILDI

Konfederasyonumuzun Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki temsilciliği 29 Ağustos 2008 günü yapılan bir törenle hizmete girdi. Başına Kamu-İş Genel Başkanı Ahmet Çaluda'nın getirildiği temsilciliğin açılış törenine, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Pevrul Kavlak, Türk Metal Sendikası Genel Başkanı Mustafa Özbek, eski KKTC Başbakanı Derviş Eroğlu, KKTC Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanı Mustafa Gökmen, milletvekilleri, sendikacılar ve işçiler katıldı.

Halk dansları gösterisiyle başlayan açılış töreninde, sırasıyla Kamu-İş Genel Başkanı ve TÜRK-İŞ KKTC Temsilcisi Ahmet Çaluda, Uluslararası Avrasya Metal İşçileri Sendikası ve Türk Metal Sendikası Genel Başkanı Mustafa Özbek, Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanı Mustafa Gökmen ile TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu birer konuşma yaptı.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu konuşmasında, son Olağan Genel Kurul'da oluşan yönetimin TÜRK-İŞ yönetim kademesi ve temsilciliklerinde gördüğü eksik ve aksaklıkları değerlendirerek, bu konuda gerekli adımları attığını, TÜRK-İŞ KKTC Temsilciliğinin de bu çerçevede hizmete açıldığını söyledi.

Kumlu, üyeleri olan iki sendikanın bulunduğu KKTC'de, TÜRK-İŞ Temsilciliğinin açılmasının kendi yönetimine nasip olmasının sevindirici olduğunu dile getirerek, bunun herkes için iyi olacağını belirtti.

T. YOL-İŞ'TE OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL

Konfederasyonumuza bağlı Türkiye Yol-İş Sendikası'nın Olağanüstü Genel Kurulu 6-7 Eylül 2008 tarihlerinde yapıldı. Genel Kurulda Divan Başkanlığını TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, yardımcılıklarını T. Maden-İş Sendikası Genel Başkanı H. Hüseyin Kayabaşı ve Şeker-İş Sendikası Genel Başkanı İsa Gök yaptı. Genel Kurulda iki farklı liste yarıştı. İlk gün yapılan konuşmaların ardından T. Yol-İş Sendikası'nın Genel Başkanlığına eski Genel Mali Sekreter Ramazan Ağar seçildi.

T. Yol-İş Sendikası'nın yeni Yönetim Kurulu şu şekilde oluştu:

Genel Başkan	Ramazan Ağar
Genel Başkan Yardımcısı	Hüseyin Balaban
Genel Başkan Yardımcısı	İsmet Tan
Genel Sekreter	Tevfik Özçelik
Genel Mali Sekreter	Şinasi Tuysuz
Genel Teşkilat Sekreteri	Fahri Yıldırım
Genel Eğitim Sekreteri	Aslan Görgöz
Genel Mevzuat Sekreteri	Bekir Avcı

KOOPERATİFÇİLİK MESLEKİ EĞİTİM TÖRENİ

Tarım Kredi Kooperatifleri'nde ilk defa göreve başlayacak olan yeni personelin 1 ay süreli mesleki kurslarının ilk ayağı Konya, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde, ikinci ayağı ise Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde yapıldı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik ile Tarım ve Köy İşleri Bakanı Mehdi Eker'in katılımlarıyla Bolu'da gerçekleştirilen Kooperatifçilik Mesleki Eğitimi birinci dönem kursiyerlerin kapanış, ikinci dönem kursiyerlerin açılış törenine Genel Mali Sekreterimiz Ergün Atalay da katıldı. Törenin sonunda 1. grup memur adayları için düzenlenen sertifika töreninde ilk 10'a giren bir memur adayına Genel Mali Sekreter Atalay sertifikasını verdi.

TÜRK-İŞ'TEN TERÖRE LANET

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Aktütün Jandarma Sınır Karakolu'na yapılan saldırı ile ilgili bir açıklama yaptı. Kumlu, 5 Ekim 2008 tarihinde Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamada şöyle dedi:

“Hakkari'nin Şemdinli İlçesi, Aktütün Jandarma Sınır Karakolu'na terör örgütü tarafından yapılan saldırı sonucunda 15 askerimizin şehit olması; altısı ağır 21 askerimizin yaralanması ve iki askerimizden haber alınamaması TÜRK-İŞ topluluğunda derin bir üzüntüye neden olmuştur.

Memleketimizi koruyan vatan evlatlarını şehit eden hain ellerin hak ettikleri cezayı bulacağına dair inancımız sonsuzdur. Milletimiz bugün şehitlerimiz için göz yaşı dökmektedir ancak bilinmelidir ki, her saldırı sonucunda teröre karşı daha çok bütünleşen Türk Milleti, bu hain elleri kıracaktır.

TÜRK-İŞ topluluğu olarak şehitlerimize Allah'tan rahmet, ulusumuza başsağlığı, yaralılara acil şifalar diliyoruz.”

Aktütün Karakoluna yapılan baskın sonucunda kaybettığımız 17 vatan evladımızın acısı hala yüreklerimizi dağlarken, Diyarbakır ilimizde Ali Gaffar Okkan Polis Meslek Yüksek Okulu servis aracına düzenlenen hain saldırı sonucunda dördü polis beş kişi şehit oldu.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, bu hain saldırıyı da yaptığı bir açıklamayla kınadı. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

“Yapılan saldırı, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüne, huzuruna yapılan bir saldırdır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devletinin milletiyle birlikte bu saldırıların üstesinden geleceğine olan inancımız sonsuzdur.

TÜRK-İŞ topluluğu saldırıyı yapan kanlı elleri lanetlemekte, saldırıyı yapanların ve bu saldırıya destek verenlerin bir gün mutlaka hak ettikleri cezayı bulacaklarına olan inancını dile getirmektedir.

Şehitlerimize Allah'tan rahmet, ailelerine, Polis Teşkilatımıza ve yüce milletimize başsağlığı ve sabır, yaralı polislerimize acil şifalar diliyoruz.”

ŞEKER-İŞ AĞRI MİTINGİ

Şeker-İş Sendikamız, şeker fabrikalarının özelleştirilmesi konusunda alınan kararları protesto etmek amacıyla, 25 Ekim 2008 günü Ağrı'da bir miting düzenledi. Mitinge Ağrı, Kars, Van, Erzurum ve Muş'tan gelen şeker işçileri, pancar üreticileri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katıldı.

Mitinge katılan TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay bir konuşma yaptı. Konuşmasında, özelleştirme girişimlerini eleştiren Atalay şunları söyledi:

"Ülkemizin en büyük, güçlü ve kar eden kuruluşları, Telekom, Tekel, Seka, THY, madenler, limanlar, Tüpraş gibi kuruluşlarımız, IMF direktifleriyle özelleştirildi. Buralarda çalışan binlerce işçimizin, memurumuzun kaderi IMF'nin eline bırakıldı. Cumhuriyetimizin temel direği bu işyerleri kapatıldı, işçilerimizin sokağa atıldı.

Şimdi de sıra Türkşeker'de. Bu fabrikalarımızın ölçekleri küçük, kar oranları düşük. Özel sektöre işletilmeleri mümkün değil. En iyi ihtimalle kotalar tek bir fabrikada toplanacak, diğerleri kapatılacak. Bu fabrikalar bulundukları yörelerin tek istihdam alanı ve yöre ekonomilerinin belkemiği. Bu tesislerin kapanması halinde, bölgede pancar tarımı sona erecek. Tarımdan dışlanan ve istihdam dışı bırakılan yöre halkı büyük şehirlere göç edecek. Gençlerimiz terörün pençesine düşecek. Bölgesel kalkınmayı sektöre uğratacak bu durum, ülkemiz ekonomisinde de büyük bir tahribat yaratacak.

Türkiye'nin de dünyadaki bu gelişmeleri göz önünde bulundurması gerekir. Bu nedenle şeker sektörü devlet güvencesinde kalmalıdır."

1. MÜLKİYE GENÇ SOSYAL POLİTİKACILAR KONGRESİ

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi 16-17 Ekim 2008 tarihlerinde Prof. Aziz Köklü Salonu'nda "1. Mülkiye Genç Sosyal Politikacılar Kongresi"ni düzenledi.

Kongrenin açılışında Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Prof. Dr. Ahmet Makal ve Fakülte Dekanı Prof. Dr. Celal Göle birer konuşma yaptılar.

Altı oturumdan oluşan kongrenin "Sosyal Politikada Farklı Yaklaşımlar" başlıklı oturumuna TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Naci Önsal başkanlık yaptı.

Genç Sosyal Politikacıların büyük bir ilgi ile takip ettiği kongre başarıyla sonuçlandı. Gençlerin bilgili ilgisi de Akademik heyeti memnun etti. Kongre 2 yılda bir tekrarlanma kararı aldı.

MPM'DEN "TUZLA" RAPORU

Milli Prodüktivite Merkezi, son dönemde yoğun bir biçimde iş kazasının yaşandığı ve onlarca işçimizin hayatını kaybettiği Tuzla tersaneleriyle ilgili bir verimlilik raporu hazırladı. Yönetim Kurulu Başkanlığını, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay'ın yaptığı MPM'nin hazırladığı rapor kamuoyunda etki yarattı. "Tuzla Tersanelerinde Yaşanan İş Kazalarına İlişkin Hususlarda Değişik Kurumlarca Hazırlanan ve Milli Prodüktivite Merkezi'nce Oluşturulan Komisyon Tarafından İncelenen Raporlar ve Bunlarla İlgili Sonuçlar" adlı raporu hazırlayan komisyonun başkanlığını Prof. Dr. Mehmet Eroğlu yaptı.

Çalışma Yaşamında Temmuz-Ekim 2008

Namık TAN

namiktan@turkis.org.tr

3 Temmuz 2008

■ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), bu yılın Haziran ayında tüketici fiyatları endeksinin (TÜFE) yüzde 0,36 gerilediğini, üretici fiyatları endeksinin (ÜFE) yüzde 0,32 arttığını açıkladı.

TÜİK'in 2003 baz yıllık verilerine göre, Haziran ayı itibarıyla yıllık enflasyon ise TÜFE'de yüzde 10,61, ÜFE'de yüzde 17,03 oldu.

■ Sosyal Güvenlik Kurumu, sağlık ocaklarında muayene olan SSK Emekli ve yakınlarının muayene ücretlerine 1 Temmuz'dan geçerli olmak üzere yüzde 100'ün üzerinde zam yaptı. Daha önce 95 Ykr olan söz konusu muayene ücreti 1 Temmuz itibarıyla 2 YTL'ye yükseldi. Eczaneler aracılığıyla alınan SSK çalışanlarının muayene ücreti ise 1 YTL'ye yükseldi.

4 Temmuz 2008

■ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Genel Başkanı Kazım Ergün, Haziran ayı enflasyonunun açıklanmasıyla işçi ve Bağ-Kur emeklilerine yılın ikinci yarısı için yapılacak zam oranının belli olduğunu söyledi.

Yılın ilk yarısında TÜFE'nin yüzde 6 oranında gerçekleştiğini belirten Ergün, emeklilerin taban aylığının alım gücünün enflasyon karşısında gerilediğini, yılbaşında tahmini enflasyona göre yapılan yüzde 2 oranındaki zammın 6 aylık enflasyon karşısında önemli kayba neden olduğunu ifade

etti. Bütçe Kanunu'na göre, ilk 6 ayda yaşanan yüzde 4 oranındaki enflasyon farkının da emekli aylıklarına yansıtılması gerektiğini belirten Ergün, bu farkın verilmesiyle birlikte en düşük işçi emeklisi aylığının toplam yüzde 10 oranında artarak 615,11 YTL, en düşük Bağ-Kur emekli aylığının da 451,11 YTL'ye çıkması gerektiğini bildirdi.

10 Temmuz 2008

■ Bütçe Kanunu uyarınca, ilave kurumsal ödemesi olmayan personele ödenen denge tazminatı da 111 YTL'den 135 YTL'ye çıkarıldı. Maliye Bakanlığı, Bakanlar Kurulu'nun belirlediği katsayıların ardından 15 Temmuz'da ödenecek yeni maaşları hesapladı. Kamuda hizmetli olarak görev yapan 13'üncü derecenin 3'üncü kademesindeki kamu görevlisinin eline 959 YTL yerine 1016 YTL olarak belirlendi.

Katsayılar, yüzde 3.96 artışa göre belirlendi. 1 Temmuz 2008'den geçerli olmak üzere aylık katsayısı 0.051448, memuriyet taban aylığı göstergesine uygulanacak taban aylık katsayısı 0.6812, iş güclüğü, iş riski, temininde güçlük ve mali sorumluluk zamlarının aylık tutarlara çevrilmesinde uygulanacak yan ödeme katsayısı ise 0.016313 olarak yeniden belirlendi.

15 Temmuz 2008

■ Bakanlar Kurulu, 2008 yılı ikinci döneminde uygulanacak olan işçi ve Bağ-kur emekli zamlarını belirledi. Buna göre, enflasyon farkını 1.2, ikinci yarı artışını ise yüzde 6 olarak toplam yüzde 7.2 artış olarak kararlaştırıldı.

■ İşçi ve Bağ-Kur emekli aylıklarına yapılan artışları yetersiz bulan Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Genel Başkanı Kazım Ergün, yüzde 4 olarak hesaplanması gereken enflasyon farkının yüzde 1.2'ye çekilmesinin açıklaması olmadığını belirterek, zaten geçinemeyen bir kesim olan işçi emeklilerinin haksızlığa uğradığını söyledi.

15 Temmuz 2008

■ Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) üçer aylık dönemler itibarıyla her ay açıkladığı Hanehalkı İşgücü Anketinde, "Mart-Nisan-Mayıs" dönemini kapsayan, "Nisan" sonuçlarına göre, bu dönemde işgücüne katılım oranı ise yüzde 48,1 olarak hesaplandı.

Nisan 2008 dönemi itibarıyla işsizlik oranı yüzde 9,6 olarak hesaplandı. İşsizlik oranı kentlerde yüzde 11,7, kırsal kesimde yüzde 6,2 olarak belirlendi.

16 Temmuz 2008

■ TBMM Genel Kurulunda kabul edilen yasaya göre, Konut Edindirme Yardımı (KEY) hak sahiplerine ödeme yapılacaktır.

17 Temmuz 2008

■ TÜRK-İŞ'e bağlı Tüm Belediyeler ve Genel Hizmetler İşçileri Sendikası (Belediye-İş) üyesi işçiler, toplu sözleşme görüşmelerinde uyuşmazlığa düşülmesi üzerine İstanbul Büyükşehir Belediyesine grev kararı astı. Geline gelişmeleri değerlendiren Belediye-İş Sendikası Genel Sekreteri Nihat Ayçiçek, televizyonlara çıkıp konuşan yöneticilerin "İstanbul'u dünya kenti yaptıkları ile övünürken", kentte çalışanların haklarına da gerekli olan duyarlılığı göstermeleri gerekir dedi.

18 Temmuz 2008

■ Devlet Bakanı Murat Başesgioğlu, aynı unvana sahip, aynı işi yapan kamu personelin eşit ücrete kavuşması için çalıştıklarını belirterek, “Denge tazminatıyla ek ödeme alan kamu personeli arasında yıllar itibarıyla oluşmuş farklar, en fazla 3-4 yıl içinde giderilecek” dedi.

■ Ziraat Bankası Genel Müdürü Can Akın Çağlar, KEY ödemeleriyle ilgili yasanın Mecliste kabul edilmesinin ardından Hazine ve Ziraat Bankasının hazırlıklarını tamamladığını ve 8.5 milyon hak sahibinin bilgilerinin kendilerine geldiğini bildirdi.

Yasa kapsamında, 1987-1995 döneminde adına konut edindirme yardımı hesabına prim kesilen 8 milyon 493 bin 956 kişiye 28 Temmuz’dan itibaren ödeme yapılacaktır. Hak sahiplerine yapılacak toplam ödeme 2 milyar 855

milyon YTL’ye ulaşacak. Kişi başına yapılacak ödeme tutarı 1 YTL ile bin 391 YTL arasında değişiyor. Ödeme dilimlerine göre en çok hak sahibi 3 milyon 800 bin kişi ile 0-50 YTL arasında bulunuyor. 2 milyon 922 bin kişi 50 ile 500 YTL arasında, 972 bin kişi de 500 ile bin YTL arasında KEY parası alacak.

21 Temmuz 2008

■ Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile Halk Bankası arasında prim alacaklarına kredi kullandırılmasına ilişkin protokol imzalandı. Protokole göre prim borcu olan SSK ve Bağ-Kur’lular 60 aya kadar, ödeme gücüne göre kredi kullanabilecek.

24 Temmuz 2008

■ TBMM Genel Kurulunda, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun da aralarında bulunduğu

bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde değişiklik öngören tasarının görüşmelerinde, “Eşit işe eşit ücret” olarak da adlandırılan düzenlemeye ilişkin verilen önerge kabul edildi.

Kabul edilen önergeye göre, en yüksek devlet memuru aylığının ek gösterge dahil yüzde 200’ünü geçmemek üzere, her ay ek ödeme yapılabilecek. Ek ödemenin oranı, görev yapılan birim ve iş hacmi, görevin önem ve güçlüğü, görev yerinin özelliği, çalışma süresi, personelin sınıfı, rütbesi, kadro veya görev unvanı, derecesi, atanma usulü ile emsali veya benzeri görev ve unvanlarda bulunan personele mali haklar kapsamında yapılan her türlü ödemeler dahil almakta oldukları toplam ödeme tutarları gibi kriterler birlikte veya ayrı ayrı dikkate alınarak, Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenecek.

■ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, SSK ve Bağ-Kur prim borçlarının yapılandırılmasına 739 bin 406 başvurunun olduğunu bildirdi.

4 Ağustos 2008

■ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Temmuz ayında tüketici fiyatları endeksinin (TÜFE) yüzde 0,58, üretici fiyatları endeksinin (ÜFE) yüzde 1,25 arttığını açıkladı.

TÜİK'in 2003 baz yıllık verilerine göre, Temmuz ayı itibarıyla yıllık enflasyon ise TÜFE'de yüzde 12,06, ÜFE'de yüzde 18,41 oldu.

5 Ağustos 2008

■ TÜRK-İŞ, Konut Edindirme Yardımı (KEY) ödemelerinde yaşanan sıkıntıların giderilmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına öneride bulundu.

Konfederasyonun Bakanlığa gönderdiği yazıda, halen sigortalı çalışmaya devam eden veya yaşlılık aylığı alan birçok hak sahibinin konfederasyona şikayette bulunarak haklarının korunmasını talep ettikleri, şikayetlerin, KEY tutarlarının Ziraat Bankasına gönderilmediği veya eksik gönderildiği şeklinde yoğunlaştığı belirtildi.

6 Ağustos 2008

■ Memura ek ödeme zammı olanı tanıyan düzenlemenin de aralarında bulunduğu 5793 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Resmi Gazete'de yayımlandı.

Kanuna göre, "aynı unvana sahip, aynı işi yapan" kamu personeli arasındaki ücret farklılığı giderilerek, "eşit işe, eşit ücret" uygulamasına geçilecek.

15 Ağustos 2008

■ Hükümet ile kamu çalışanları konfederasyonları arasında yürütülen toplu görüşmelerin ilk turu sona erdi. Devlet Bakanı Murat Başesgioğlu, ikinci toplantının 21 Ağustos'ta toplanacağını açıkladı. Toplantının ardından açıklamada bulunan Bakan Başesgioğlu, sendikaların sadece özlük haklarını savunan kuruluşlar olmadığını, aynı zamanda Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinde vazgeçilmez sivil toplum örgütleri olduklarını söyledi.

16 Ağustos 2008

■ Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 15 Ağustos'tan geçerli olmak üzere en düşük memur maaşına yüzde 10, ortalama memur maaşına da yüzde 8.4 oranında ek zam yaptıklarını söyledi. Böylece; en düşük memur maaşı 1119 YTL, öğretmen maaşı 1334 YTL, mühendis maaşı 1992 YTL, teğmen maaşı 2 bin YTL, araştırma görevlisi maaşı 1553 YTL ve polis maaşı 1776 YTL olarak belirlendi.

23 Ağustos 2008

■ Türkiye'nin 55 ilinden geldiği belirtilen ve Abdi İpekçi Parkı'nda toplanan grup üyeleri, pankart ve dövizler açarak, çeşitli sloganlar attı.

Burada grup adına yapılan açıklamada, "özelleştirilen kurum ve kuruluşlardaki bazı kadrolu işçilerin işten çıkarılarak, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun, değişik 4-C Maddesi kapsamında farklı kurumlara yerleştirildiği" belirtildi.

"4-C statüsünde çalışanların 10 ay çalışıp 2 ay iş çıkışı yaptığı" ifade edilen açıklamada, "çalışanların özelleştirilen kurumlardaki işlerinden çıkarılırken mağdur edilmeyeceklerinin söylendiği,

ancak, 4-C statüsünün 657 sayılı kanunun bir parçası olmasına karşın, bu statüde işe yerleştirilenlerin hiç bir memur hakkından faydalanmadığı" savunuldu.

28 Ağustos 2008

■ Toplu görüşmelerin 4. turunda, gelecek yılda ilk altı ay için yüzde 3,6, ikinci altı ay için yüzde 4 oranında maaş artışı önerildiği bildirildi.

Görüşmelere katılan konfederasyonların yetkililerinin verdiği bilgiye göre, toplantıya katılan hükümet temsilcileri tarafından gelecek yılın ilk ayında yüzde 3,6 oranında, ikinci altı ayında ise yüzde 4 olmak üzere kümülatif 7,6 maaş artışı önerildi.

29 Ağustos 2008

■ Türkiye Kamu-Sen İl Temsilcilerinden oluşan bir grup, toplu iş görüşmesi sürecinde çalışanların sorunlarını çözme noktasında ilerleme sağlanamadığı gerekçeyle oturma eylemi başlattı.

Türkiye'deki pek çok ilden gelen ve öğle saatlerinde Türkiye Kamu-Sen Genel Merkezi önünde toplanan grup, Kamu-Sen Genel Başkanı Bircan Akyıldız önderliğinde sloganlarla Abdi İpekçi Parkı'ndaki toplu görüşme çadırına yürüdü.

Genel Başkan Akyıldız yaptığı açıklamada, kamu çalışanları için önemli bir sürecin neredeyse sonuna gelindiğini ifade etti. Akyıldız, "Bütün samimiyetimize ve uzlaşma konusundaki ısrarımıza ve inadımıza rağmen masada karışımızda yer alan Kamu İşveren Kurulu, yani siyasi iradenin adım atmasını bekliyoruz" dedi.

30 Ağustos 2008

■ Hükümetle memur sendikaları arasında anlaşmayla sonuçlanan

toplu görüşmelerde; taraflar, mali hakların dışında 23 konuda mutabakata vardı.

Alınan bilgiye göre, taraflarca imza altına alınan ve genelge yayımlanması gibi yöntemlerle hayata geçirilmesine karar verilen düzenlemeler, memurlar açısından bir dizi değişikliği beraberinde getirecek.

Mutabakat konularına göre, aynı kurum içinde, aynı koşulları ve hizmet niteliklerini taşıyan, aynı unvandaki kamu görevlilerinin karşılıklı yer değiştirme talepleri, hizmet gerekleri ve o bölgeye atanabilme konusundaki niteliklerin taşıyıyor olması şartıyla yerine

getirilmesine ilişkin kurumlara tanınan takdir yetkisi kaldırılacak. Olumsuz sicile itirazları değerlendirecek bir komisyon kurulacak.

■ KESK Genel Başkanı Sami Evren, memur maaşlarına günlük 1 YTL olarak yansıyacak zammın, kamu emekçilerinin yaşadığı yoksullaşmanın sürecini gösterdiğini savundu.

Evren, yaptığı yazılı açıklamada, görüşmelerin başlangıcında “insanca yaşayabilecek ücret” ve “büyümeden pay” istiyoruz görüşünü bildirdi. KESK’in “sefalet zamlarıyla” uzlaşmasının mümkün olmadığını belirten Evren,

“Mücadelemizi sürdüreceğiz” dedi.

4 Eylül 2008

■ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği (TİED) Başkanlar Kurulu açıklamasında, memurlara ek ödeme adı altında yapılan artışların işçi emeklilerinden esirgenmemesi ve işçi emeklilerinin durumunun seyyanen zamlarla iyileştirilmesi gerektiği belirtildi.

TİED’den yapılan yazılı açıklamada, emekli maaşlarına yapılan artışların yetersiz kaldığı ve enflasyonun altında belirlendiği savunularak, buna karşın emeklilerin harcamalarında yüzde 25-100

arasında artış yaşanmasının yok-sulluğu daha da artıran bir süreci başlattığı belirtildi.

Bu yılın birinci altı ayında yüzde 4 olması gereken enflasyon farkının yüzde 1,2 olarak değiştirilmesinin, emekliye yapılan “en büyük haksızlık örneği” olduğu görüşüne yer verilen açıklamada, konunun yargıya taşındığı kaydedildi.

Açıklamada, “Memurlara ek ödeme adı altında yapılan ve yüzde 25’e varan artışların işçi emeklilerinden esirgenmemesi gerekir. En düşük gelir ve aylık alan kesim olan işçi emeklilerinin durumu da seyyanen bir zamlarla iyileştirilmelidir” denildi.

- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Başkan Vekili Fatih Acar, Danıştay kararıyla sağlık hizmetlerindeki paket fiyat uygulamasının önemli ölçüde yürütmesinin durdurulduğunu anımsatarak, “Kurum olarak, 4 Eylül’den itibaren hizmet başı uygulamasına geçiyorum” dedi.

Acar, SGK’da düzenlediği basın toplantısında, sağlık hizmetlerindeki paket fiyat uygulamasına ilişkin sorular üzerine, bu konuda paket fiyat ve hizmet başı olmak üzere iki uygulamaları bulunduğunu söyledi.

5 Eylül 2008

- TÜRK-İŞ, konfederasyona bağlı sendikalara gönderdiği genelgeyle, sosyal güvenlikle ilgili “yeterli bilgi sahibi olmayan kişilerce” basın-yayın organlarında verilen yanlış bilgilerin dikkate alınmaması için işçilerin uyarılmasını istedi.

TÜRK-İŞ, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun birçok maddesinin 1 Ekimde yürürlüğe girmesine kısa süre kala, çeşitli nedenlerle endişeye kapı-

lan sigortalıların bilgilendirilmesi için teşkilatına genelge gönderdi.

Yaşlılık aylığı hak eden sigortalıların 1 Ekimden sonra emekli olmaları halinde bağlanacak emekli aylıklarında herhangi bir düşme olmayacağı vurgulanan genelgede, “Ancak bazı gazete köşelerinde ve internet sitelerinde yer alan, içeriği çelişkilerle dolu yazılar ile yine bazı televizyon kanallarında şov nitelikli haberlerde yaşlılık aylığını hak eden sigortalıların, 1 Ekim 2008’den sonra emekli olmaları durumunda aylıklarının düşeceği bilgisizce ifade edilmektedir” denildi.

Konu hakkında “yeterli bilgi sahibi olmayan kişilerce” verildiği belirtilen bu tür yanlış bilgilerin dikkate alınmaması konusunda işçilerin uyarılması istenen genelgede, ihtiyaç duyulacak bilgilerin, iş yeri temsilcilikleri ve sendikalar aracılığı ile yetkililerden ya da konfederasyonun internet sitesinden edinilmesi uyarısında bulunuldu. Genelgede, aksi takdirde, telafisi imkansız şekilde mağdur olabileceklerinin işçilere bildirilmesi gerektiği kaydedildi.

21 Eylül 2008

- TÜRK-İŞ, AB’ye uyum sürecinde Türkiye’nin büyük sorumlulukları olduğu kadar, AB’nin de sorumlulukları bulunduğunu, AB yetkililerinin, Türkiye ile yürüttükleri müzakerelerde çalışanların sorunlarını gözardı etmemesi gerektiğini bildirdi.

Konfederasyonun, AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Program Taslağı’na ilişkin Dışişleri Bakanlığına sunduğu değerlendirmede, TÜRK-İŞ’in AB konusundaki temel yaklaşımına yer verildi.

Değerlendirmede, Türkiye’nin AB’ye üyelik sürecinde müktesebata uyum için gerçekleştirdiği

birçok düzenleme ve demokratikleşme yolunda atılan adımların TÜRK-İŞ tarafından olumlu karşılandığı vurgulandı.

25 Eylül 2008

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müfettişlerinin raporları doğrultusunda, 2008 yılında Tuzla Tersaneler Bölgesi’nde faaliyet gösteren tersaneler hakkında 32 faaliyet durdurma ve kapatma cezası verdi. Tersanelerden 19’unun faaliyetleri kısmen durduruldu, 13 tersane ise çeşitli sürelerle kapatıldı.

Tersanelerin faaliyetlerinin durdurulması ya da kapatılmasının gerekçesi “iş yerindeki elektrik teması, yüksekten düşme, basınç artışı patlaması, kimyasal parlama-patlama, boğulma, zehirlenme ve çökme tehlikesi” olarak gösterildi.

27 Eylül 2008

- “Yıpranma hakkı” diye bilinen fiili hizmet süresi zammından yararlanılacak işler, Ekim 2008 ayından itibaren yeniden düzenlenecek.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan ve gelecek ay başından itibaren yürürlüğe girecek “Fiili Hizmet Süresi Zammı Uygulamasının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”, Resmi Gazete’de yayımlandı.

Yönetmelik, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na tabi iş yeri, işveren, kamu idareleri ve sigortalılar açısından fiili hizmet süresi zammı uygulamasına ilişkin usul ve esasları düzenliyor.

Yeni düzenlemeyle gazeteciler, matbaa işçileri, gemi adamları, uçuş personeli, kaynakçı, şeker sanayi çalışanları, posta dağıtıcısı gibi meslek gruplarının yıpranma hakkı kaldırılıyor.

2 Ekim 2008

■ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği (TİED) Genel Sekreteri ve Ankara Şube Başkanı Recep Orhan, emekli aylıklarının elektrik ve doğalgaz zammına endekslenmesini istediklerini söyledi.

Orhan, yaptığı açıklamada, elektrik ve doğalgaz zamlarının emekliyi adeta “boğduğunu ve yaşamını çekilmez hale getirdiğini” savundu.

İşçi ve Bağ-Kur emeklilerinin aylıklarına yapılan zammın yüzde 9,2 oranında kaldığını anlatan Orhan, buna karşın aynı dönemde elektriğe yüzde 57,71, doğalgaza ise yüzde 34,73 oranında zam yapıldığını belirtti.

Emeklinin aylık 40 YTL civarındaki elektrik faturasının Ekim itibarıyla 63 YTL'ye yükseldiğini dile getiren Orhan, faturaya yansıyan artışın 23 YTL'yi bulduğunu kaydetti.

10 Ekim 2008

■ Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC), kapitalizmin aşırılıklarının, kendisini iflasın eşiğine getirdiğini ve gerçek ekonomi karşısında tehdit oluşturmaya neden olduğunu savunarak, dünyadaki ekonomik krizin, bir dönüm noktası olması ve ekonomik politikalarda tam bir değişikliğe yol açması gerektiğini bildirdi.

Avrupa'nın 36 ülkesinde yaklaşık 60 milyon üyesi bulunan ETUC'un, küresel mali krize ilişkin değerlendirmesinde, mali kapitalizmin egemen modelinin çökmeye çok yakın olduğu görüşüne yer verildi.

11 Ekim 2008

■ Metal sektöründe yaklaşık 135 bin işçiyi kapsayan grup toplu iş sözleşmesi görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı.

Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS) ile TÜRK-İŞ'e bağlı

Türk Metal ve DİSK'e bağlı Birleşik Metal-İş arasında sürdürülen görüşmelerde tarafların anlaşmaya varamaması nedeniyle uyuşmazlık tutanağı tutuldu.

14 Ekim 2008

■ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) Yönetim Kurulu'nca, “Türkiye’de aylardır yaşanan gergin ve çatışmacı üslubun, ekonomik kriz temelinde de devam ediyor olmasından kaygı duyulduğu” bildirildi.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu adına yapılan yazılı açıklamada, Türkiye’nin, ABD’de yaşanan ve dünyaya yayılmakta olan ekonomik krizin olası etkilerine ilişkin gergin bir bekleyiş içinde olduğu savunuldu. Ekonomik krizlerden, en çok emeğiyle geçinenlerin etkilendiği kaydedilen açıklamada, “Türk işçisinin fatura ödemekten usandığı” belirtildi.

Dünyadan Sendikal Haberler

Burak EKMEKÇIOĞLU

intdept@turkis.org.tr

Londra Deklarasyonu Doğruluğa ve Etkin Faaliyete Çağrı

26-27 Eylül 2008 tarihlerinde Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC Londra'da düzenlediği toplantı sonrasında Avrupa'daki sendika liderleri ile 'Mali Kapitalizmin yaratmış olduğu Kriz' konusunda ortak bir bildiri hazırladı. Bildiri ay-
nen şöyledir;

**Avrupa Sendikalar
Konfederasyonu tarafından
hazırlanan 'Kumarhane (Casino)
Kapitalizminin Yarattığı Kriz'
başlıklı Bildiri**

Dünyadaki mali kriz bir dönüm noktası olmanın yanı sıra, finans dünyasının işleyişini de baştan aşağı değiştirmelidir. Şu an egemen olan mali kapitalizm modeli çökmek üzeredir. Söz konusu kapitalizm, bundan yaklaşık 25 yıl evvel köklü bir takım kısıtlamaların özellikle

ABD'de serbestleştirilmesi sonrasında dünyanın geri kalanı tarafından da günümüze kadar örnek alınmıştır. Bu sayede pek çokları himaye altına alınırken, özelleştirmenin, fiyat serbestisi ve de başıboş piyasaların göklere çıkarıldığı yılların ardından bu himaye altına alınanlar az sayıdaki bir takım odakların menfaati için sömürülmüşlerdir.

Kapitalizmin aşırılıkları şimdilerde, kendisini iflasın eşiğine getirmiş ve reel ekonomiyi tehdit eder hale bürünmüştür. Doğrusu Avrupa ekonomisi, şu ana dek nispi bir güce sahip Avro bölgesi olmasına rağmen Atlantik Okyanusunun öbür kıyısında gün geçtikçe hızlanan mali tsunaminin gazabına uğrama korkusu ile yaşamaktadır. ABD Hükümeti yüzlerce milyar dolar ile kilit pozisyonundaki bankalarını kendi çılgınlığından kurtarmak için kargaşa yaratmakta, kredilerdeki sıkıntı ise sanayiye olan finansmanı kısıtlayarak, bankaların kendilerini koruyabilmeleri için para istiflemesine neden olmaktadır. İktisadi durgunluk (Resesyon) ufukta belirmiştir.

Kesin bir açıklıkla ifade etmek gerekirse, bu kriz Wall Street, Londra ve diğer belli başlı finans merkez-

lerinin aç gözlülüğü ve pervasızlığı neticesinde ortaya çıkmıştır. Anlaşılan üst düzey yöneticiler haksız yatırımlar üzerinde muazzam ölçüde vurgunculuk yapılmasına müsaade etmişlerdir. Spekülatörler petrol, gıda ve hammadde fiyatlarındaki ciddi artışı alevlendirmişlerdir. Kaybedenlerin sayısı yüksektir. Bunlar içerisinde sanayi genelinde çalışan işçiler ya da daha genel bir ifade ile emekliler, aileler, tedarikçiler ve firmalar gibi yatırım sermayesi arayışı içinde olanlar yani bankaların kefaletini ödemekle yükümlü vergi mükellefi 'bizler' bulunmaktayız. Amerika patentli kurtuluş reçetesi-
nin bedelleri ağırdır. Dünyanın dört bir yanındaki merkez bankalarına ait taahhütler şimdiden son derece önemli hale gelmiştir. Şayet becerilebilir isek, paranın iyileştirilmesi yıllar alacaktır. Öte yandan gelecekte yüksek nitelikli kamu hizmetlerine para desteği verebilme olanağımız ise tehlikededir.

İşte bu yüzden şu an bir dönüm noktası olmak zorundadır. Bankaların, spekülatörlerin borsada oluşturduğu fonlar ve benzeri girişimlerinin berberindeki sorumsuzlukların bir daha asla dünya milletlerini iflasa götürmesine izin verilmemelidir.

Yine aynen vergi mükelleflerinin paraları en üst yönetime muazzam maaşlar ve ikramiyeler ödenmesi amacıyla, kurumlara destek verilmesi amaçlı kullanılmamalıdır. Yine aynı şekilde işletmelerin yegâne amacı hissedarlarına ve yöneticilerine daha fazla temettü ve ikramiye verilmesi yönünde olmamalıdır. Böyle bir sorumsuzluk, aç gözlülük ve de umursamazlığın bir daha tekrerrür etme riskini göze alamayız.

Finans Sektörü çalışanları ve diğerlerini temsil etmekte olan Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC, Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu ITUC ve Sendika Ağı Enternasyonal - Avrupa UNI-Europa, krize sendikal bir cevap verebilmek için birlikte çalışmaktadır. Fakat bize göre hali hazırda yapılması gerekenler şunlardır:

- Gidişatta köklü bir değişime imkân sağlanması için kamuya ait para finansal kurumlara sınırlanarak, beraberinde kamu etkisini ve denetiminin de getirilmesinin temin edilmesi.
- Finansal kurumların faaliyetlerini gerçekleştirirken ellerinde mevcut gerçek aktiflerin borçlarına olan oranını güç-

lendirmek suretiyle borcun öz sermayeye veya toplam sermayeye olan oranının gerçekliği üzerinde daha sıkı denetim yapılması.

- Gerek uluslararası gerekse Avrupa düzeyinde daha etkin bir düzenlemeye gidilmesi. Şu an münferit milletlerin birçoğunun üzerine çıkan küresel finans kapitalizminin ulaştığı ölçek bunu gerektirmektedir. Avrupa düzeyinde bir tasnif veyahut ta sınıflandırma bürosu kurulmasına ihtiyaç vardır.
- Fonların çevreye saygılı işlere, yeni teknolojilere ve sürdürülebilir kalkınmaya destek veren reel ekonomiye yatırılabilmesi için hükümetlerin faaliyete geçmesi şarttır.
- Durumdan etkilenen işçilere, evlerinden tahliye edilme riskiyle karşı karşıya olan hane halkına ve ileri yaşta yoksul kalma tehdidiyle yüz yüze olan emeklilere yardım sağlanması gerekirken, yardımın yatırım sermayesini artırma peşinde olan müteşebbislere yapılması söz konusudur. Esas imtiyaz ve hak sahipleri

yerine bu karmaşayı ve bozgunculuğu yaratanlara çıkar sağlanması adil değildir.

- İşçilere ve onların ailelerine zarar veren rekabetçi bir ücret ılımlılığı ile sosyal güvenlikteki kesintilerin beraberinde getirdiği 'Komşumu sefil edirim' yaklaşımına geri dönüşü engellemek kadar gittikçe şiddetlenen finansal çalkantıya da bir son verilmesi için reel ekonomideki mevcut yavaşlamaya Avrupa düzeyinde bir yanıt gerekmektedir.
- Kamu düzenine acil olarak geri dönüşü suretiyle gelir ve ücret eşitsizliği konusundaki belli başlı sorunlara özen gösterilmesi şarttır. Riskli bir takım mali piyasa teknikleri ile sıradan işçileri ve dolayısıyla hane halkını daha önce hiç olmadığı kadar borç altına sokan da, bu eşitsizlik ile düşük ücret geliridir.

Bu nedenle Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC, Avrupa'dan işçi hakları, insan onuruna yakışır ücret, istikrarlı işler, iş mahkemeleri ve yargıcılardan bağımsız, güçlü bir toplu pazarlık uygulaması için mücadele etmesini talep ediyor.

Sendikalar Derinleşen Finans-Gıda Krizi Konusunda Uluslararası Para Fonu IMF ve Dünya Bankasından Etkin Bir Cevap İstiyor

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu IMF'nin 11-13 Ekim tarihlerinde Washington'da yapacakları ortaklaşa toplantıda muhtemelen temel konu, gün geçtikçe yayılan finansal kriz olacaktır. Uluslararası sendikal hareket, uluslararası finans kurumlarını fırlayan petrol ve gıda fiyatlarından ötürü alım gücü önemli ölçüde gerileyen düşük gelirli milyonlarca işçinin göz ardı etmemeleri konusunda uyarıyor. Dünya Bankasının tahminine göre, fiyatlardaki dalgalanma neticesinde dünyada ki aşırı yoksul sayısına 100 milyon kişi daha eklenecektir. Dünya Bankası kriz öncesi dünyadaki aşırı yoksul miktarını, 1,4 milyar kişi olarak hesaplamıştı.

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu'nun konu hakkında yaptığı açıklamada eğer etkin önlemler alınmaz ise 2015 yılına kadar küresel yoksulluğu yarıya indirme gibi bazı Milenyum hedeflerine ulaşamayacağı belirtilmektedir. Uluslararası Para Fonu IMF ve Dünya Bankası gıda, petrol ve şimdi de finansal krizin etkilerinden muzdarip, gelişmekte olan ülkelere acil yardım etmelidir. Küresel Sendikalar, Uluslararası Finans Kurumlarının krizlere aciliyetle yanıt vermesinden son derece memnun olmakla beraber, Uluslararası Finans Kurumlarının daha evvel gıda emniyetine ilişkin sorunlara katkıda bulunan politikalarını tekrardan gözden geçirmek suretiyle duruma uygun biçimde değiştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Uluslararası Finans Kurumları, fırlayan gıda fiyatlarından ötürü zaten kötü durumdaki çalışanların belirleyecekleri bir takım politikalar

neticesinde daha da kötü duruma düşmemesi için dikkatli davranmalıdırlar. Uluslararası Finans Kurumları ile yapılan toplantılarda ITUC ve diğer Küresel Sendikaların belirttiği üzere, daha fazla yardımın hedeflenmesi suretiyle temel gıda maddelerinin fiyatını düşürmek için sübvansiyonların ortadan kaldırılmasına ilişkin Uluslararası Finans Kurumlarına ait öneri, ihtiyaç sahiplerinin birçoğunun söz konusu yardıma erişebilmesini engelleyecektir. Öte yandan Uluslararası Finans Kurumları asgari ücretin artırılması ve örgütlenme özgürlüğünün korunmasına destek vermeli; bu sayede işçiler reel ücretlerinin toplu pazarlık vasıtası ile daha da geriye götürülmesini engellemeye çalışırken yanlarında yeni bir destekçi bulacaklardır.

Piyasalarda umursamaz ve solumsuz bir fiyat serbestisine daha fazla imkân verilmesinden ziyade yeterli düzeyde bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Uluslararası Sendikalar daha önce IMF'ye bu yönde birçok kez çağrı da bulunmuştur. Şimdi IMF idari direktörü Sendikaların bu çağrısını kendi ağızından yinelemekte, daha iyi bir düzenleme için böyle bir anlayışa ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. IMF Direktörü aynen şunları söylemiştir; 'Bu kriz denetim ve düzenleme hataları sonucu ortaya çıkmıştır. Tekrar olmaması için elimizden ne geliyorsa yapmak zorundayız.'

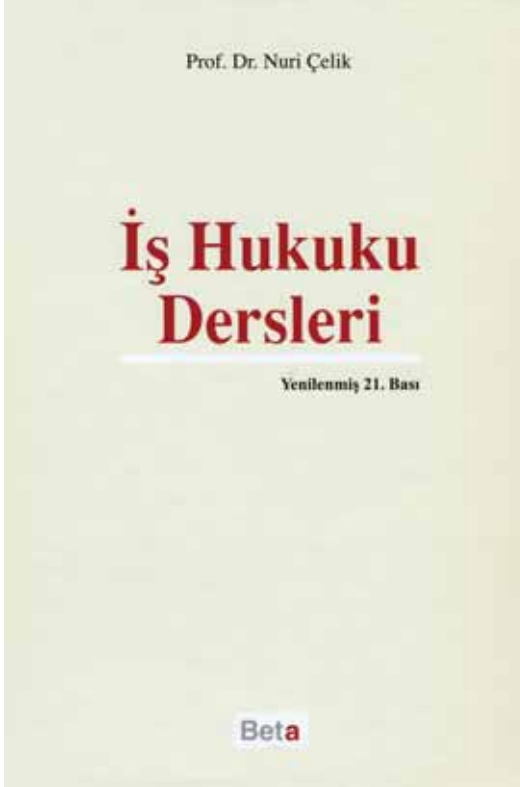
Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC, AB Dönem Başkanı Fransa'ya Müzekkere Sundu

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC 1 Eylül 2008 tarihinde AB Dönem Başkanlığını yürüten Fransa ile bir araya gelerek Fransız Dönem Başkanlığına bir müzekkere sundu. ETUC heyetinde Başkan Wanja Lundby-Wedin ve Genel Sekreter John Monks bulunmaktaydı.

Söz konusu buluşmada ETUC AB'ye ait önceliklerin başında sosyal Avrupa olgusunun bulunmasına yönelik uyarısını bir kez daha yineledi.

Fransa Dönem Başkanlığı'nın Gürcistan'daki durumu çözmek amaçlı girişimlerinin hoşnutlukla karşılandığı belirtilen buluşmada, özellikle sosyal Avrupa'ya ilişkin sorunlar gibi AB'nin içsel problemlerini çözüme ulaştırmaya yönelik çabalarda da aynı gayretin gösterilmesine ihtiyaç olduğu vurgulandı. Özellikle mali piyasalardaki kırılganlık neticesinde ciddi boyutlara ulaşan ekonomik ortamdaki mevcut gerilemeyle birlikte AB vatandaşları, politik idarede bir değişim; karşılıklıları günlük sorunlara da acil bir yanıt beklemektedir. Fransa Dönem Başkanlığının bu konuyu dikkate alması çok önemlidir. Avrupa Adalet Mahkemesine ait son hükümlerde, piyasa kurallarına uyabilmek için temel haklardan taviz verilmesi göstermiştir ki, AB'nin kurulmasında temel teşkil eden Roma Antlaşmasına daha önce ETUC tarafından önerildiği üzere sosyal ilerleme protokolünün eklenmesine ihtiyaç vardır. Öte yandan ETUC, AB Dönem Başkanlığından Avrupa Çalışma Konseylerine yönelik acil bir anlaşma talebinde bulunmuştur. ETUC tarafından yapılan açıklamada Avrupa'nın şu an bir dizi şok dalgasına maruz kaldığı; AB Dönem Başkanlığını yürüten Fransa'nın ekonomik ve sosyal alanlardaki bozulmanın frenlenmesi için bir takım çözümler ortaya koyması gerektiği belirtilmiştir.

İŞ HUKUKU DERSLERİ

Prof. Dr. Nuri ÇELİK

Beta Yayınları

Yenilenmiş 21. Bası

İş Hukukunda İstanbul Ekolünün önde gelen Hocalarından olan Prof. Dr. Nuri Çelik'in 'İş Hukuku Dersleri' isimli kitabı 21. basımını yaptı. Hocanın mütevazı ifadesi ile "asıl amaç öğrencilere yardımcı olmak" ise de endüstri ilişkileri alanındaki herkesin yıllardır elinin altında tuttuğu bir eserdir bu çalışma.

İş Hukuku Dersleri bireysel ve toplu mevzuat yanında, yargı kararları ve hemen tüm bilimsel yayınları da yansıtmaktadır. Eski basılara sahip olanlar 21. basıyı da edineceklerdir. Kitabı hiç almamış olanlara ise tavsiye ederiz.

Türkiye'de Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında ÇALIŞMA YAŞAMI

Dr. Yusuf EKİNCİ • Dr. Naci ÖNSAL

T. Yol-İş Yayını

Temmuz 2008

Türkiye'de 220'den fazla siyasi parti kurulmuş, bunlardan 16 tanesi iktidar olmuş, günümüzde 51 siyasi parti yaşamını sürdürüyor.

"Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında Çalışma Yaşamı" 220 siyasi parti içinde iktidar olanlar ile yaşamını sürdürenlerin yanında önemli buldukları dahil 82 siyasi parti programı ile Hükümet programlarının tamamını elden geçirmiş.

Siyasi partiler ne demişler, iktidar olunca neleri programlarına almışlar, bu kitapta bunların izini sürmek mümkün olduğu gibi iktidar olma şansını bulamamış partilerin çalışma yaşamı hakkındaki düşüncelerini de okuyabilirsiniz. Kitap, ilgilendığınız konuyu çok sayıda kaynakta aramak yerine size birlikte sunan bir çalışma örneği olmuş, tavsiye ediyoruz.

